

Ridam, 30 Juni 19
AMSTERDAM.

Kloveniersburgwal 29

Telefoon 42079

mice,

Taalwetenschap in Nederland

Zestig jaar AVT (1950–2010)

Saskia Daalder

Ad Foolen

Jan Noordegraaf

C. J. H. K. K. K.

Taalwetenschap in Nederland

Zestig jaar AVT (1950–2010)

Saskia Daalder

Ad Foolen

Jan Noordegraaf

Stichting Neerlandistiek VU Amsterdam
Nodus Publikationen Münster, 2010

Deze uitgave werd mogelijk gemaakt door financiële steun
van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap

Uitgaven Stichting Neerlandistiek VU, nr. 65

© 2011 Stichting Neerlandistiek VU

Stichting Neerlandistiek VU
De Boelelaan 1105
NL-1081 HV Amsterdam

Nodus Publikationen
Klaus D. Dutz – Wissenschaftlicher Verlag
Postfach 5725
D-48031 Münster
<http://elverdissen.dyndns.org/~nodus/nodus.htm>

ISBN/EAN 978-90-8880-018-4 (Stichting Neerlandistiek VU)
ISBN/EAN 978-3-89323-765-4 (Nodus Publikationen)

Die Deutsche Bibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliographie; detailed bibliographic data is available in the internet at
<http://dnb.ddb.de>

Inhoud

Vooraf 5

Saskia Daalder

Wat aan de AVT vooraf ging:

De Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap 7

Bijlage 38

Jan Noordegraaf

Toen de AVT werd opgericht 43

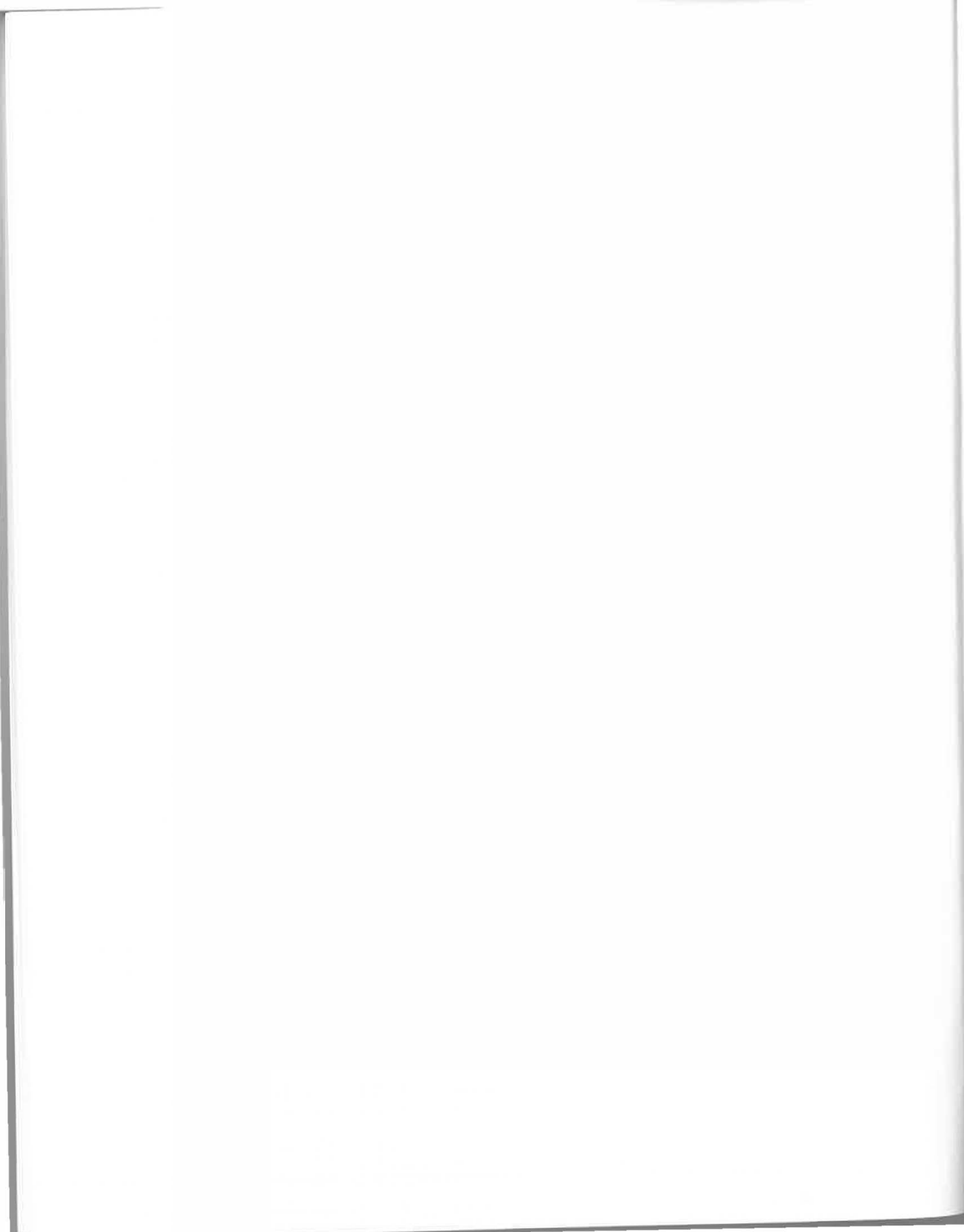
Bijlagen 64

Ad Foolen

Zes decennia AVT 85

Bijlagen 106

Index nominum 120

Vooraf

Het tiende AVT-lustrum werd na afloop van de TiN-dag op 3 februari 2001 gevierd in Faculty Club Helios in Utrecht, met een buffet en een quiz over de geschiedenis van de AVT. Voorafgaand aan het feest werd op het Domplein een groepsfoto gemaakt, die afgedrukt is in de LiN-bundel van 2001. Eerder op de dag hadden ondergetekenden elk een reguliere TiN-daglezing gehouden waarin telkens een deel van de AVT-geschiedenis en voorgeschiedenis behandeld werd. De lezing van Saskia Daalder ging over de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap, die vanaf de oprichting in 1939 een kristallisatiepunt van linguïstische activiteit in Nederland vormde. Jan Noordegraaf concentreerde zich op de gebeurtenissen eind jaren veertig die leidden tot de oprichting van de AVT in 1950 vanuit de Phonologische Werkgemeenschap. Ad Foolen rondde het overzicht af met een beknopt relaas van vijftig jaar verenigingsgeschiedenis.

Het plan om de lezingen uit te werken en te publiceren in een boekje is sindsdien levend gehouden door achtereenvolgende besturen. Met name Ton van der Wouden, voorzitter in 2001 en Bert Botma, de huidige secretaris, spraken ons op gezette tijden op het plan aan. Met de viering van het 60-jarig jubileum op 5 februari 2011 in het vooruitzicht onstond een nu-of-nooit-gevoel, resulterend in het boekje dat nu voor u ligt. De opzet is die van een drieluik dat de indeling van de drie lezingen uit 2001 volgt. Wij vonden het zinvol om vrij wat documentatie en illustratie toe te voegen, materiaal dat grotendeels opgenomen is als bijlagen bij de teksten. De titel van deze publicatie is mede bedoeld als verwijzing naar de titel van de eerste LiN-bundel, bij wijze van 'tribute' aan Simon Dik, de initiatiefnemer van de TiN-dagen.

We zijn dank verschuldigd aan alle collega's die met hun informatie geholpen hebben om het geschiedenisplaatje in te vullen (desondanks zijn er enkele lacunes gebleven, o.a. in het overzicht van de opeenvolgende besturen). Met name willen we noemen: Henk Schultink, Wim Zonneveld, Frits Beukema, Crit Cremers, Peter Coopmans, Sieb Nooteboom, Helen de Hoop en Ale de Boer. We hebben dankbaar gebruik gemaakt van de archieven die berusten op het Meertens Instituut.

Saskia Daalder
Ad Foolen
Jan Noordegraaf

Wat aan de AVT voorafging: de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap

Saskia Daalder

1. Inleiding

De Nederlandse taalwetenschap dankt historisch heel wat aan de linguïstiek van de Praagse structuralistische school in de jaren dertig van de afgelopen eeuw. Dat geldt ook als we de vroege geschiedenis van de nu zestigjarige Algemene Vereniging voor Taalwetenschap voor ogen nemen. De eerste wetenschappelijke bijeenkomst van de vereniging, op 17 juni 1950, bestond uit een voordracht van de slavist en algemeen-linguïst Roman Jakobson (1896–1982), die intussen in de Verenigde Staten terecht was gekomen maar vanaf de oprichting in 1926 de jeugdige gangmaker was geweest van de Praagse Linguïstenkring. Waarom eigenlijk vroeg men Jakobson voor die openingszitting? Deze vraag voert ons terug naar de activiteit van de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap, waaruit de Algemene Vereniging in 1950 direct was voortgekomen. Die werkgemeenschap was in 1939 namelijk opgericht naar aanleiding van verzoeken, ja opdrachten op het terrein van de fonologie vanuit het fonologisch epicentrum Praag. En nog betekenisvoller: de oprichting van de werkgemeenschap in het voorjaar van 1939 had opgeluisterd zullen worden door een lezing van juist Jakobson. Door het voorspel van de Tweede Wereldoorlog en speciaal de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije van dat voorjaar kon Jakobson op dat moment niet naar Nederland komen. Met het uitnodigen van Jakobson voor de eerste bijeenkomst van de AVT in 1950¹ haalde het bestuur in feite een oude schade in en werden bestaande verbanden en gemeenschappelijke ambities bevestigd.

Dit artikel belicht in enig detail ontstaan en ontwikkeling van de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap, met de aangeduide nationale en internationale context. De hoofdrollen zijn voor de persoonlijkheden Nico van Wijk en Jac. van Ginneken. Eenmaal opgericht beleefde de werkgemeenschap moeilijke jaren, met name door oorlog en bezetting. De laatste para-

¹ Een initiatief van de Amsterdamse algemeen-linguïst Anton Reichling (1898–1986), zo blijkt uit het Jaarverslag 1950 in Notulenschrift AVT (Meertens Instituut, inv. nr. 81:5).

graaf beschrijft hoe twee leden van de werkgemeenschap, Branco van Dantzig en Willy Dols, direct door die omstandigheid het leven verloren.

2. Organiseren vanuit Praag

Aan het begin van de relaties van de Nederlandse linguïstiek met de Praagse staat zonder twijfel de neerlandicus en indo-europeanist Nicolaas van Wijk (1880–1941), die sinds 1913 in Leiden hoogleraar Balto-Slavische talen was. Het was namelijk Van Wijk die in de zomer van 1927 bij de voorbereiding van het eerste Internationale Linguïstencongres, dat in april 1928 in Den Haag gehouden zou worden, uitnodigingen liet sturen aan een aantal bevriende, maar op dat moment grotendeels onbekende Tsjechische en Russische linguïsten van de nog niet lang actieve Praagse Linguïstenkring.² Zo kwam het dat van die kring Vilém Mathesius (1882–1945), Nikolaj Trubetzkoy (1890–1938), Sergej Karcevskij (1884–1955) en Roman Jakobson zich beijerden om schriftelijk stellingen te formuleren als antwoorden op de Haagse congresvragen (onder andere over ‘de juiste methode van praktische taalbeschrijving’) en vervolgens ook naar Den Haag te reizen om hun visies voor het internationale forum te presenteren. Met hun stellingname, die bij De Saussure (1857–1913) aanhaakte maar diens positie inzake de diachronie volledig deconstrueerde (zie Jakobson, Karcevskij en Trubetzkoy [1930]), maakten ze zeker enige indruk op collega’s van elders.³ Ook op Nederlandse taalkundigen. Van Wijk zelf was positief zonder direct aanhanger van de Praagse opvattingen te zijn (Van Wijk 1930, 1932, 1934). Maar de Amsterdamse classicus Albert Willem de Groot (1892–1963) was sterk getroffen door het uit de Russische filosofie afkomstige, tegen het atomisme ingaand teleologisch gezichtspunt (De Groot 1929) en trad in correspondentie met de collega’s uit Praag. Ook de algemeen-linguïst Jac. van Ginneken (1877–1945), de Nijmeegse hoogleraar Nederlands, legde op het congres contact met de Praegers (zie Vachek 1968, Uhlenbeck 1977).

De Groot en Van Ginneken hielden aan het congres een uitnodiging over voor de kleinschalige conferentie over fonologie die Mathesius — voorzitter van de Praagse Linguïstenkring — voor december 1930 bij elkaar riep, met het doel de voorwaarden te scheppen voor een klinkende impact van de Praagse fonologie op het grote tweede Internationale Linguïstencongres, dat in de zomer van 1931 in Genève gehouden ging worden. Trubetzkoy had daar

² Brief van Jakobson aan Van den Baar, 3–1–1977, Universiteitsbibliotheek Leiden, BPL 3506; Van den Baar (1988: 29).

³ Zie zeer instructief Ehlers 2005 over de indruk op Duitse linguïsten.

een eervolle prominente rol toebedeeld gekregen, die hij blijkens het congresverslag met glans wist te vervullen; hij oogstte lof van gevestigde grootheden van de internationale linguïstiek zoals de indo-europeanisten Paul Kretschmer en Antoine Meillet (*Actes du deuxième Congrès [...] 1933*: 125–129). Ook Van Ginneken was intussen heel positief over de Praagse fonologie en identificeerde zich er tot op zekere hoogte mee. ‘De loutere fonetiek begint een ouderwetsche naam te worden [...] De wetenschappelijke klankleer heet nu Phonologie’, schreef hij al begin 1931 onder verwijzing naar Van Wijk en een definitie van de nieuwe discipline door Trubetzkoy (Van Ginneken 1931: 10). Hij stuurde ook uitvoerige informatie over zijn publicaties en publicatievoornemens naar Praag voor opname in het informatiebulletin van de Internationale Phonologische Arbeitsgemeinschaft die men daar wilde oprichten (zie Association Internationale [...] 1932: 61, 63). Later beschreef hij het zo dat hij ‘hier te lande een der oudste phonologen’ geweest was (Van Ginneken 1939–1940: 186).

Nu kwam het zo uit dat Van Ginneken het voorzitterschap in de schoot geworpen kreeg van een in 1932 in Amsterdam te organiseren internationaal fonetiekcongres.⁴ Aanvankelijk had dit een congres zullen zijn vanwege de International Society of Experimental Phonetics en onder voorzitterschap zullen staan van de gerenommeerde fysioloog en experimenteel foneticus Hendrik Zwaardemaker Czn, leider van de kleine en al jaren weinig actieve Nederlandsche Vereeniging voor Experimentele Phonetiek, maar Zwaardemaker stierf in 1930. De Nederlandse belanghebbenden bij de fonetiek hadden het niet gemakkelijk een nieuwe voorzitter te vinden en waren uitgekomen op Van Ginneken als waarnemend voorzitter. Met het oog op het internationale congres achtte men het noodzakelijk om de vereniging op een bredere basis opnieuw op te richten: bijv. ook linguïsten en fonologen zouden moeten participeren in de in juni 1931 opgerichte Nederlandsche Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen, waarvan de Amsterdamse lector in de fonetiek Louise Kaiser (1891–1973) voorzitter werd.⁵ Van Ginneken was de logische keus als congresvoorzitter. Eind oktober 1931 gaf hij in een voordracht voor de vereniging een voorproefje van zijn visie op de verschillende fonetische disciplines en hun verbanden en ventileerde hij, nog onder de indruk van Trubetzkoy's presentatie die zomer in Genève, de karakteristieke fonologische kritiek op de fonetiek, die de klanken niet altijd in hun ‘système entier’ ziet. De ‘*phonétique phonologique*’, zo formuleerde hij in de schriftelijke weergave in het verenigingstijdschrift,

⁴ De belangrijkste gegevens hierover zijn afgedrukt in De Graaf 1983. Zie ook Stutterheim 1981.

⁵ Zie voor een overzicht Tabel 1, een organogram van Nederlandse linguïstische organisaties 1914–1962.

1914

stichting van de Nederlandsche
Vereeniging voor Experimentele
Phonetiek; H. Zwaardemaker

::

(geen activiteit tot 1928)

::

::

(heel weinig activiteit tot 1931)

::

1926

de Koninklijke Nederland-
sche Akademie van Weten-
schappen stelt een Dialec-
tencommissie in; voorzitter:
J.H. Kern. In 1930 wordt
een klein Dialectenbureau
opgericht; Piet Meertens

heroprichting van de International
Society of Experimental Phonetics;
voorzitter: E. Scripture

1928

1932

Jac. van Ginneken

oprichting van de International
Phonological Association
(Phonologische Arbeitsgemein-
schaft); Roman Jakobson, Vilém
Mathesius; Nikolaj Trubetzkoy

heroprichting als Nederlandsche
Vereeniging voor Phonetische
Wetenschappen;
voorzitter: Louise Kaiser

::

::

::

::

::

::

::

::

::

::

de Dialectencommissie krijgt
de taak om Trubetzkoy's fono-
logische enquête in te vullen
voor alle Nederlandse dialec-
ten, en gaat over tot
outsourcing

1937

1939

1941

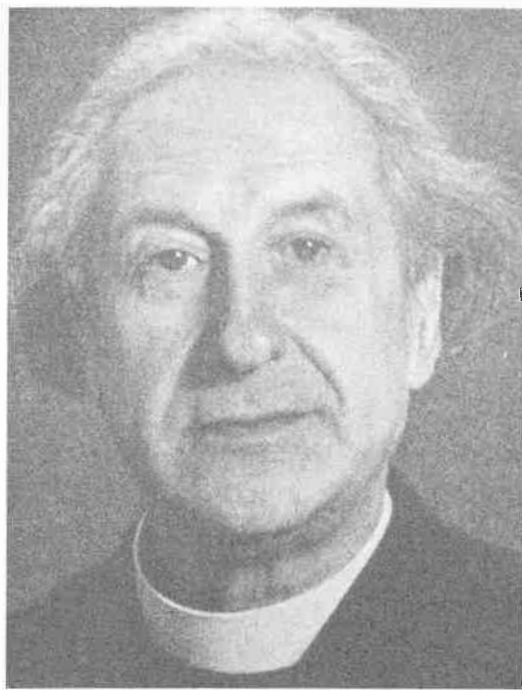
oprichting van de Nederlandsche Pho-
nologische Werkgemeenschap als sec-
tie van de Nederlandsche Vereniging
voor Phonetische Wetenschappen;
Nicolaas van Wijk (tot 1941), Jac. van
Ginneken (1939-1945)

	::	::	::
	::	::	::
	::	::	::
1946	Gerrit Kloeke	(Wytze Hellinga)	::
	::	::	::
1948	C. van Haeringen	::	::
	::	Stutterheim, Eringa, Meertens	::
1950	::	::	::
	::	::	::
	::	::	::
	::	::	::
	::	::	::
	::	de Fonologische Werkgemeenschap gaat over naar de AVT;	::
1955	::	Fokkema, Ebeling	::
1956	::	::	::
	::	::	::
	::	::	::
1961	::	—	::
1962	::		Cohen
...	::		...

oprichting van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap; Stutterheim, Eringa, Meertens

Tabel 1. Organogram van taalkundige organisaties in Nederland, 1914–1962

Toelichting: een boog vanuit een kolom naar iets lager in een andere kolom wil zeggen dat de ene organisatie de andere opricht of anderszins wezenlijk beïnvloedt.

Jac van Ginneken (1877–1945)

nous apprend que la langue n'est pas uniquement un ensemble de sons, mais que la signification s'y joint intimement et 2° que les phonèmes sont groupés en systèmes cohérents.' (Van Ginneken 1932: 120v)

Bij een volgende verenigingsvoordracht vanuit eerder experimenteel-fonetische hoek liet Van Ginneken nadrukkelijk aantekenen dat de fonologie een ander uitgangspunt hanteerde (zie *Archives néerlandaises de phonétique expérimentale* 7 (1932), 124).

De voorzitter van de International Society, de Amerikaan Edward Scripture (1864–1945), liet inmiddels echter weten dat 'zijn' congres geen zaak zou kunnen zijn van anderen dan de leden van zijn vereniging, de eigenlijke experimentele fonetici, en hij blies het congres zoals de Nederlanders het aan het organiseren waren, in een zeer laat stadium af. Van Ginneken en Kaiser reageerden daarop door het op stapel staande Amsterdamse congres eenvoudigweg los te maken van Scriptures organisatie⁶ en het eerste te laten zijn van een eigen reeks van congressen, de International Congresses of

⁶ De samenwerking met de doorzetter Van Ginneken in verband met het congres was voor Kaiser 'uiterst waardevol', zo schreef ze in een terugblik; ze leerde van hem 'niet elke reactie af te remmen, wat een grote bevrijding betekende, waarvoor ik nog steeds dankbaar ben' (Kaiser 1968: 94).

van een eigen reeks van congressen, de International Congresses of Phonetic Sciences; Van Ginneken zou secretaris-generaal worden van een nieuw Permanent Committee of Phonetic Sciences.⁷ Met de handen zozeer vrij, was het logisch dat Van Ginneken op het congres een speciale afdeling voor fonologie creëerde en zijn vrienden uit Praag uitnodigde. Hij antwoordde natuurlijk ook positief op hun verzoek om het congres in Amsterdam tegelijk de eerste bijeenkomst van de bij die gelegenheid op te richten Internationale Phonologische Arbeitsgemeinschaft te laten zijn (Van Ginneken 1932–1933: 104; 1933: 15).⁸ En zo gebeurde het dat vijf leden van de Praagse Linguïstenkring in juli 1932 in Amsterdam arriveerden en daar regelrecht rode lopers uitgelegd kregen. Een citaat uit Van Ginnekens rede bij de opening van het congres (in de Nederlandse versie van Van Ginneken zelf):

Weest gij dan vooral welkom hier aan Amstels boorden: Vorst Trubetzkoy en gij Roman Jacobson. Weest mij welkom hier: Havranek, Becking en Mukarowski. Hoe spijt het mij, dat ik hier wegens ziekte mijn vriend Mathesius onder U moet missen. De phonologie [...] is toch, hoewel ze geheel autonoom schijnt te zijn ontstaan, in mijn oogen, niets anders dan de kroon op het geheele werk. In de stellingen der phonologie laten zich al de bijzonderheden der overige phonetische wetenschappen samenbrengen; de phonologie schijnt voorbestemd, om in de phonetische wetenschappen de leiding te nemen. Juist haar tegenoverstelling van klank en phoneem [...]. Het morphoneem-begrip [...]. De heele accenttheorie [...] vindt nu ineens haar plaats in de leer der phonologische correlaties. De klankgeographie [...] belooft, nu zij met de phonologische termen en distincties gaat werken, ineens algemeene en diepgaande gevolgtrekkingen. Ook de musicologie kan van de phonologie leeren [...]. Maar vooral het loslaten der atomistische beschouwing der afzonderlijke

⁷ Te vormen exact naar het model van het Comité International Permanent des Linguistes (CIPL), waarin zijn langjarige Nijmeegse concurrent en collega Joseph Schrijnen (1869–1938) sinds het Haagse congres van 1928 de scepter zwaaide.

⁸ Dat ging zo ver dat Trubetzkoy, als gedacht voorzitter van de Internationale Fonologische Werkgemeenschap, direct na de opening van het congres door Van Ginneken nog eens de — extensief aan het congres gelijke — ‘First Meeting of the Arbeitsgemeinschaft’ opende (*Proceedings of the International Congress of Phonetic Sciences* [...] 1933: 18).

Nog een interessant detail: Van Ginneken wilde de Praagse linguïsten zó graag naar zijn congres halen, dat hij een kapitaalcrachtige Nijmeegse collega, de romanist Bernard Weerenbeck (1878–1954), vroeg — met succes — om Trubetzkoy's reis- en verblijfskosten te subsidiëren (Jakobson in Trubetzkoy 1975: 316 n12). Zie ook Weerenbeck 1932–1933. De penningmeester van het congres, kno-arts A. Roozendaal (1881–1948), bood in hetzelfde perspectief aan om Jakobson dagelijks in de Amsterdamse Händelstraat 17 voor het diner te ontvangen (o.c. 322 n21).

taalklanken [...] is in mijn oogen de grootste stap vooruit, dien de phonetische wetenschappen in de laatste 20 jaren hebben gezet. [...] de consequente wijze waarop de phonologen telkens weer opnieuw niet den afzonderlijken taalklank in zijn historische gedaanteverwisselingen, maar het heele wisselende stelsel tot voorwerp van hun onderzoek maken is totnutoe nimmer toegepast. (Van Ginneken 1932-1933: 105v; zie ook de Franse versie Van Ginneken 1933)

De Internationale Fonologische Werkgemeenschap-in-oprichting hield tijdens het congres ook een huishoudelijke vergadering. Het uitvoerend comité van de werkgemeenschap zou geheel Praags blijven en bestaan uit Trubetzkoy, Mathesius en Jakobson (die de werkelijke uitvoerder zou blijken). Maar er werd ook een tienkoppig hoofdbestuur van de organisatie gekozen, dat bijna evenveel nationaliteiten omvatte. Het streven was namelijk om korte fonologische beschrijvingen van zoveel mogelijk moderne talen samen te stellen (Association Internationale [...] 1935: 1). De Nederlandse vertegenwoordiger werd — natuurlijk — Van Ginneken.⁹

3. Van Ginneken laat zich slecht gezeggen

Van Ginneken maakte in een aantal artikelen uit 1934 inderdaad een begin met de uitvoering van dat programma voor het 'algemene' Nederlands (Van Ginneken 1933-1934a, b, 1934-1935). Maar het Nederlandse bestuurslid van de Internationale Fonologische Werkgemeenschap had eigenlijk de taak om een fonologische organisatie in Nederland op touw te zetten, om het onderzoek op planmatige en gecontroleerde wijze te doen plaatsvinden. Zoals Trubetzkoy het al direct in zijn presentatie in Genève had gesteld: 'die phonologische Betrachtung aller Sprachen der Welt muss parallel und im Einklang durchgeführt werden' — anders zou je fonologie kunnen krijgen die geen fonologie was en bovendien zou je dan de mogelijkheid missen om universele kenmerken af te leiden (*Actes du deuxième Congrès [...] 1933: 112v*). De noodzaak om nationale organisaties te creëren kwam nog weer expliciet aan

⁹ Verdere leden van het bij deze gelegenheid aangewezen bestuur: de Fransman Joseph Vendryes als voorzitter — Trubetzkoy had het voorzitterschap uiteindelijk niet geambieerd —, dan Giacomo Devoto uit Padua, Daniel Jones uit Londen, Edward Sapir van de Yale-universiteit in New Haven, Alf Sommerfelt uit Oslo en Leo Weisgerber uit het Duitse Rostock. Ruim een jaar later werd op een bijeenkomst tijdens het derde Internationale Linguïstencongres in Rome (1933) het bestuur met nog enkele nationaliteiten uitgebreid: Viggo Brøndal uit Kopenhagen trad toe, evenals Jerzy Kuryłowicz uit Łwów, Hjalmar Lindroth uit Göteborg, Sestil Puscariu uit Cluj en Mario Roques uit Parijs. Zie ook het bericht in *Language* 12 (1936), 311.

de orde op een bijeenkomst van het bestuur tijdens het derde Internationale Linguïstencongres in Rome, in september 1933 (zie Association Internationale [...] 1935: 1). Maar Van Ginneken ging daar voorlopig niet toe over.

De pressie vanuit Praags hield aan. Begin 1935 verscheen van de hand van Trubetzkoy een handzaam instructieboekje voor beschrijvingen op fonologische wijze (Trubetzkoy 1935). Op de bijeenkomst van de groep tijdens het Linguïstencongres in Kopenhagen in augustus 1936 kwam het onderwerp van de lokale centra opnieuw ter sprake en werd de afspraak gemaakt dat het uitvoerend comité in Praag een internationale fonologische vragenlijst zou maken en rondzenden, een serie enquêtevragen aan de hand waarvan men overal in Europa en elders op uniforme wijze de fonologische beschrijving van talen en dialecten zou kunnen opstellen (Van Ginneken 1937–1938a: 259).

Als Trubetzkoy's lange lijst van zeventig vragen in 1937 bij hem arriveert, komt Van Ginneken dan toch organisatorisch in actie. Hij vat het plan om de Dialectencommissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen in te schakelen; een commissie waarvan hij sinds 1934 voorzitter is. Misschien heeft hij zijn plan ook al in samenspraak met Van Wijk ontwikkeld, die lid is van dezelfde commissie. In ieder geval krijgen zij tweeën de officiële opdracht van de Dialectencommissie om een rapport uit te brengen over de organisatie van het fonologisch onderzoek in Nederland. Hun voorstel komt er acht maanden later op neer, dat een aantal linguïsten wordt uitgenodigd om mee te werken aan de totstandkoming van de fonologische kaart van Nederland; uit die medewerkers zal dan uiteindelijk los van de Akademie een Phonologische Werkgemeenschap worden opgericht.¹⁰ Het valt op dat het niet meer gaat om de algemene varianten van het Nederlands; die heeft Van Ginneken naar zijn eigen idee al voor zijn rekening genomen. Alleen voor de dialecten zijn nog anderen nodig.

Die dialectdeskundigen worden in concreto uitgenodigd via een toelichting bij de publicatie van Trubetzkoy's vragenlijst in Van Ginneken's eigen tijdschrift *Onze Taaltuin* (Van Ginneken 1937–1938a), in december 1937. Van Ginneken laat in de volgende aflevering van het tijdschrift verder een 'Leidraad bij de Nederlandsche beantwoording der internationale fonologische vragenlijst' afdrukken (Van Ginneken 1937–1938b); dat stuk is Van Ginneken's beantwoording voor het algemene Nederlands van Trubetzkoy's zeventig vragen, steeds met enige globale, richtinggevendende opmerkingen over de verhoudingen in de Nederlandse dialecten. Van Ginneken behandelt het

¹⁰ Zie een veel latere brief van Meertens aan De Groot (28–3–1947), Meertens Instituut inv. nr. 80:1; ook Daan (2000: 59).

vraagstuk van het muzikaal accent in het Limburgs afzonderlijk in een aansluitend artikel (Van Ginneken 1937–1938c). Apart volgt ook nog een korte toelichting over de Nederlandse diftongen (Van Ginneken 1937–1938d). De Nederlandse consonantgroepen komen aan de orde in Van Ginneken (1938–1939a).

Maar Van Ginneken bewijst inmiddels zijn roep van grilligheid (zie Brom 1955–1956: 279v, 283): hij is behoorlijk wat negatiever geworden over de Praagse linguïsten en hun werk, af en toe zelfs chagrijnig. Sinds hij de verklaring van taalverandering met name wil zoeken in rasverwantschappen en -verschillen in plaats van systeeminterne factoren, noemt hij de fonologie 'éénkennig' (Van Ginneken 1935: 7 n3), 'eenzijdig-ideologisch' (Van Ginneken 1943: 52). In 1938 waarschuwt hij:

De phonologie is een mooie vooruitgang in een onderdeel der taalwetenschap, die ik van harte heb welkom geheeten en in dit tijdschrift reeds voor jaren heb gepropageerd. Maar uit Oost-Europa geboren neemt zij uiteraard een beetje de manieren van een secte aan. Zij vraagt alles of niets, en zij wil ineens overal gelijk hebben, en als beslissend gezag geëerbiedigd worden, ook in zaken, waar zij blijkbaar geen aandacht voor disponibel en dus ook geen verstand van heeft. Reeds op het Kopenhagensch Congres, waar een aanval op de dilettantische Deutsche Rassenlehre als dekmantel diende van eigen onfeilbaarheid, heb ik daartegen gewaarschuwd. Als de phonologie haar nieuwe vrienden niet spoedig alle verliezen wil, en in felle tegenstanders wil zien veranderen, zal zij wat verdraagzamer en bescheidener moeten worden en niet alles van een standpunt uit moeten willen verklaren, maar de Arbeitsgemeinschaft op democratische wijze durven laten uitgroeien. Dezen wensch geef ik de loopende Enquête en hare bewerking gaarne op haar tocht door Europa mee. (Van Ginneken 1937–1938c: 304)

Na een betoog tegen de 'willekeurig' genoemde diftong-definitie in Trubetzkoy's instructieboekje (Trubetzkoy 1935), volgt Van Ginnekens conclusie:

Phonologie is goed, wanneer ze bij haar totaliteit- en structuurgedachten toch alle reële feiten eerbiedigt, maar wanneer zij ontaardt in Prinzipienreiterij, die de feiten min of meer moedwillig in het aangezicht durft slaan, is zij voor den vooruitgang der taalwetenschap het gevaarlijkst venijn dat ik ken. *Corruptio optimi pessima*. (Van Ginneken 1937–1938d: 365)

Het is de vraag of dit nu vertrouwendwekkend werd gevonden door het Praagse uitvoerend comité. Als in juli 1938 in de dagen van het grote derde Internationale Congres voor Fonetische Wetenschappen in Gent ook een vergadering wordt gehouden van de Internationale Fonologische Werkgemeenschap, inventariseert men maar weer eens in welke landen inmiddels grotere of kleinere afdelingen zijn opgericht om de fonologische beschrijving van de nationale talen en dialecten ter hand te nemen. In zeven landen blijken er op dat moment afdelingen te bestaan, met tot wel vijftig leden (Verenigde Staten). Nederland hoort tot zes met name genoemde andere landen waar wel fonologische activiteit aan de gang is maar nog geen organisatie is gevestigd. De fonologen daar ‘hebben het succes van pogingen om tot een organisatie te komen niet afgewacht om aan het werk te gaan’, zo heet het hoffelijk in het vergaderverslag van de nieuwe tweede secretaris André Martinet (1908–1999).¹¹ Het is duidelijk dat de oprichting van een fonologische organisatie voor Nederland blijvend wordt gewenst door de sturende geesten van de Internationale Fonologische Werkgemeenschap.

4. Oprichting van de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap

Het is uiteindelijk door Van Wijk, die het congres in Gent (1938) ook bijwoonde en die enkele maanden eerder bovendien in Praag op bezoek was geweest voor besprekingen en een lezing voor het forum van de Praagse Linguïstenkring,¹² dat in 1939 aan het verlangen van het Praagse organisatorisch comité tegemoet gekomen wordt. Van Ginneken formuleerde het na Van Wijks overlijden zo, dat Van Wijk zijn ‘hulp’ gevraagd had ‘voor het oprichten der Phonologische werkgemeenschap, die wij samen in 1939 hebben gesticht’ (Van Ginneken 1941: 206). In een in memoriam voor het forum van de werkgemeenschap zelf noemde hij Van Wijk de ‘vereerde[] stichter’ (Van Ginneken 1942: 1). In elk geval was het Van Wijk die de eerste voorzitter werd, niet Van Ginneken.

Zoals gezegd had Van Wijk zich niet ontwikkeld tot een werkelijke gelovige van de Praagse zaak.¹³ Hij behandelde keer op keer de verschillende ideeën van vooral Trubetzkoy en Jakobson uitvoerig, maar kritisch (bijv. Van Wijk 1934, 1938, 1939c). ‘Het tweede linguïstencongres, in Augustus

¹¹ *Proceedings of the third International Congress of Phonetic Sciences*, 511.

¹² Zie Kochis (1976: 616); Jakobson in Trubetzkoy (1975: 426 n9).

¹³ Over Van Wijk zie vooral Hinrichs 2005, 2006.

1931 te Genève gehouden, heeft aan de phonologische studieën zijn sanctie gegeven', zo vatte hij de waarderende woorden samen die linguïsten van de oudere garde gesproken hadden na Trubetzkoy's eerder genoemde rede (Van Wijk 1932: 65). Wat hem echter behoorlijk stoorde — hem niet alleen trouwens — was de wild-ingewikkelde terminologie die de Praagse linguïsten hanteerden (Van Wijk 1932: 67; 1934: 115; 1938b; 1939b).

In het seizoen 1937–1938 gaf Van Wijk college over de fonologie, wat resulteerde in zijn bekende, goed leesbare overzichtswerk *Phonologie, een hoofdstuk uit de structurele taalwetenschap* (Van Wijk 1939a). Voor de Akademie hield hij enkele verhandelingen over de fonologie en de relaties met de gevestigde comparatistische disciplines (Van Wijk 1938, 1940a). In een ontwikkeling tegengesteld aan die bij Van Ginneken was hij nu merkbaar naar de ideeën van de Pragers toe geschoven; iets wat volgens Van Ginneken (1941: 204v; 1942: 2) daardoor te verklaren was, dat de linguïsten in Praag intussen enige scherpe kantjes van hun leerstellingen hadden bijgeslepen. Volgens Kees van Schooneveld (1921–2003), die de colleges van Van Wijk in het laatst van de jaren dertig bijwoonde, noemde Van Wijk de Praagse school wel 'godin der moderne taalwetenschap' (Van Schooneveld 1996: 3).

Organisatorisch gaan de zaken in het voorjaar van 1939 dan bewegen in de richting van de lang verwachte Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap. Plaats van handeling zijn drie bijeenkomsten van de Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen. Van Wijk houdt op 10 maart van dat jaar een voordracht voor die vereniging, waarmee hij eerder niet direct veel te maken heeft gehad. Het is een uiteenzetting over de relaties tussen fonetiek en fonologie, disciplines die elkaar veel te vertellen hebben en niet zonder elkaar kunnen. Van Wijk benadrukt vooral dat de fonetiek een blijvende basis vormt voor de studie van fonologische systemen en hun verandering. De fonoloog moet dus kennis hebben van de fonetiek (Van Wijk 1940b).

De relevantie van Van Wijks optreden bij de fonetici blijkt, als we de notulen lezen van de vergadering van de Dialectencommissie van de Akademie drie dagen later. Van Wijk brengt hier 'de organisatie van het phonologisch onderzoek hier te lande ter sprake. Besloten wordt, een phonologische vereniging op te richten, waarvan het lidmaatschap voor ieder open zal staan'. Dat laatste wil zeggen dat de ambtelijke Akademie niet zelf de moederorganisatie zal kunnen zijn, de geïnteresseerden voor de nieuwe vereniging moeten binnen verwante private organisaties geworven worden. Zeker gezien Van Wijks pleidooi, drie dagen eerder, voor nauwe banden tussen fonetici en fonologen ligt de keuze voor een volgende bijeenkomst van de Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen hier direct voor de hand, al vermeldt het vergaderverslag dat feit niet. Het verslag vervolgt:

Nicolaas van Wijk (1880–1941)

De oprichting kan plaats vinden ter gelegenheid van het bezoek van Prof. Jakobson aan Nederland, dat begin Mei zal plaats vinden. Als datum wordt voorgesteld 6 Mei. Behalve Prof. Jakobson zullen ook de heren Van Ginneken en Van Wijk bij die gelegenheid het woord voeren.¹⁴

Het ‘inplannen’ van Jakobson voor de oprichtingsbijeenkomst in 1939 — in de inleiding al genoemd als de achtergrond van de invulling van de eerste zitting van de AVT elf jaar later — wijst op recente contacten met hem. In een brief van De Groot aan Van Wijk van 21 februari 1939 komen die inderdaad naar voren.¹⁵ Van Wijk heeft De Groot geschreven over de komst van Jakobson naar Nederland.¹⁶ Hij is er kennelijk al van op de hoogte dat Jakob-

¹⁴ Notulen van de vergadering van de Dialectencommissie van 13 maart 1939 (Meertens Instituut inv. nr. 39:344).

¹⁵ UB Leiden, BPL 3164.

¹⁶ Volgens C. van Schooneveld had Van Wijk bij minister Van Kleffens van Buitenlandse Zaken voor Jakobson een Nederlands visum voor onbepaalde tijd weten te regelen (Hinrichs 2005: 250).

son en zijn vrouw uit Brno moeten vertrekken en zich voorbereiden op een vlucht naar Skandinavië, liefst Oslo. Die vlucht vindt sneller en anders plaats dan verwacht. De Jakobsons hebben voor de veiligheid al hun intrek genomen in Praag, als dat op 14/15 maart met het nog resterend deel van onafhankelijk Tsjechoslowakije door de Duitsers bezet wordt. Ze nemen op 23 april de trein en bereiken via Berlijn enkele dagen later heelhuids Kopenhagen.¹⁷ Een treinreis naar Nederland voor mei, weer terug door Duitsland, laat zich nu slecht denken.

Het is inderdaad bij een volgende bijeenkomst van de Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen, namelijk op 26 mei, dat dan wel niet Jakobson, maar wel Van Wijk en Van Ginneken onder opvallend grote belangstelling inleidingen houden over algemene onderwerpen de fonologie betreffende. De lezingen vormen de opmaat voor de ook op de uitnodiging aangekondigde bespreking, na de pauze, van het plan om een in deze fase nog zelfstandig gedachte vereniging Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap te stichten, waarvan Van Wijk voorzitter zal zijn en Van Ginneken ondervoorzitter. Coenraad van Haeringen (1892–1983) merkt echter op dat aan de banden tussen de disciplines fonetiek en fonologie geen recht gedaan zou worden door twee onafhankelijke verenigingen. Hij krijgt instemming voor deze gedachte, en een commissie bestaande uit Van Wijk, Van Ginneken en de verenigingsvoorzitster van de fonetici Louise Kaiser (die al gedrieën tot bijwonen van de bijeenkomst hadden uitgenodigd) krijgt de opdracht mee naar huis om een goede oplossing te vinden voor de relatie van de nieuwe groepering met de bestaande vereniging.¹⁸

Op de opnieuw zeer goed bezochte vergadering van 29 juni 1939, waar eerst Branco van Dantzig (1870–1942) spreekt over de beide korte *o*'s van het Nederlands, komt de genoemde commissie met het voorstel om de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap een sectie van de Nederlandse Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen te laten zijn. Het voorstel wordt door de fonetici aangenomen. Het bestuur van de werkgemeenschap wordt geconstitueerd met Van Wijk en Van Ginneken als voorzitter en vicevoorzitter, Klaas Heeroma (1909–1972) als secretaris en Piet Meertens (1899–1985), de verenigingspenningmeester, tevens als penningmeester van de werkgemeenschap (zie Tabel 2).¹⁹ Na zeven jaar was het dan eindelijk gelukt om in Nederland een centrum van fonologisch onderzoek te doen oprichten.

¹⁷ Brieven van Jakobson in Toman (ed. 1998: 199–203); brief van Viggo Brøndal aan Henk Pos van 29 april 1939 (UB Amsterdam, Collectie-Pos, doos 14a).

¹⁸ *Archives néerlandaises de phonétique expérimentale* 16 (1940), 155.

¹⁹ *Archives néerlandaises de phonétique expérimentale* 16 (1940), 156.

5. Moeilijke jaren voor de werkgemeenschap

De Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap ging echter geen gemakkelijke jaren tegemoet. Het ledental zag er wel meteen goed uit: ruim 40 leden die niet ook normaal lid van de Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen waren. Maar op 1 september 1939 brak de Tweede Oorlog uit, waardoor de contacten met de Internationale Werkgemeenschap in Praag afgebroken werden — definitief, zo zou blijken. In het voorjaar van 1940 begonnen vijf jaren van Duitse bezetting. In september 1940 werd de penningmeester van de werkgemeenschap en dagelijks leider van het Dialectenbureau Meertens op een zedelijkheidsaanklacht gearresteerd, waarna hij meer dan een half jaar in gevangenschap zat.²⁰ In maart 1941 stierf, na een operatie, voorzitter Van Wijk. Hij werd opgevolgd door vicevoorzitter Van Ginneken, maar mede door ernstige tegenstellingen binnen de Akademie over de te varen koers in bezet Nederland bracht deze conflicten met zich mee, waardoor secretaris Heeroma aftrad (Heeroma 1968: 77).²¹ Verschillende universiteiten sloten gaandeweg hun deuren. Allerlei categorieën van mannen werden opgeroepen voor tewerkstelling in Duitsland en doken onder; zo bijv. de neerlandicus Wytze Hellinga (1908–1985), die zich in 1941 aangesloten had en overliep van plannen voor de werkgemeenschap.²² Vanaf ongeveer half juni 1944 meende Van Ginneken ook zelf reden te hebben om de openbaarheid te mijden. Daarom verbleef hij tot het einde van de oorlog incognito op adressen in Noord-Holland (Wormer, Volendam) en Amsterdam.²³ In die periode vergaderde de werkgemeenschap niet.

In de bezettingsjaren werden de aanwezigen op een bijeenkomst van de werkgemeenschap eenmaal heel direct met de jodenvervolgving geconfronteerd. Het Fonetisch en Fysiologisch Laboratorium van de Amsterdamse Universiteit, professionele thuisbasis van Louise Kaiser en plaats van handeling van een aanzienlijk deel van de bijeenkomsten van de werkgemeenschap (zie de Bijlage), was gevestigd aan de Jodenbreestraat, in een gebouw doorlopend tot aan het Waterlooplein; midden in de oude jodenbuurt. De werkgemeenschap was daar voor een voordracht van De Groot bijeen juist op de zaterdag dat op en rond het Waterlooplein de beruchte eerste grote razzia plaatsvond, zo blijkt (22 februari 1941; zie Presser 1965, dl. 1, 85–86). Meer

²⁰ Zie Henkes (2005: 326–330).

²¹ Deze conflicten beschrijft Daalder 2005, 2008; zie ook Van der Stroom 2008a, b.

²² Zie het Notulenschrift van de Werkgemeenschap.

²³ Zie Derks (2007: 59–61).

dan vijftientig jaar later beschreef Kaiser hoe dat voor de leden van de werkgemeenschap was geweest:²⁴

Op zaterdagmiddagen vergaderde de Vereniging voor Fonetische Wetenschappen soms, waarvoor toestemming gevraagd moest worden. Het kwam mij juist voor deze prijs te betalen. Men kwam van ver, sommigen zelfs uit onderduikplaatsen. Prof. V[an] G[inneken] moest twee rivieren met een pontje overvaren. [...] Tijdens een van deze vergaderingen ging de huistelefoon, de concierge zei: de Duitsers zijn in het gebouw en houden rechtszitting. [...] [Ik] overwoog [...] dat deze boodschap, overgebracht aan de vergadering, stellig bij sommigen een paniekstemming zou doen ontstaan; ik meende, dat wij sterker zouden staan wanneer wij tezamen aangetroffen werden in een vergadering, waarvoor toestemming was gegeven en dat er geen reden was te denken, dat wij nu gemakkelijker weg zouden komen dan later, daar de straten natuurlijk al afgezet waren. Bij het sluiten van de vergadering deed ik de mededeling. Er was zelfs nog een korte nabespreking van enkelen en daarna gingen wij op weg. De aanblik was verschrikkelijk. Voor onszelf ging het er alleen om telkens weer het papier te vertonen. V[an] G[inneken] liep met mij voorop en ik meende een volkomen gelijke instelling in ons beiden te voelen. Begrijpelijk is, dat de enkele vergaderingen, die later nog gehouden werden, slecht bezocht waren. (Kaiser 1968: 107)

Hoe liep het intussen met de fonologische enquête, de *raison d'être* van de werkgemeenschap? In afwachting van de oprichting van een nieuwe fonologische organisatie had de Dialectencommissie in april 1938 de dialectologen alvast uitgenodigd om aan het werk te gaan op basis van Trubetzkoy's Frans-talige lijst van 70 vragen die Van Ginneken in *Onze Taaltuin* had gepubliceerd (Van Ginneken 1937–1938a), gecombineerd met Van Ginnekens leidraad en toelichtingen voor de Nederlandse beantwoording (Van Ginneken 1937–1938b, c, d en 1938–1939).²⁵ Het in de tussentijd verzamelde materiaal ging in juli 1939 naar de juist opgerichte werkgemeenschap (waarvan het bestuur natuurlijk voor driekwart bestond uit leden van de Dialectencommissie).²⁶

²⁴ Kaiser herinnert zich de gebeurtenis als een vergadering van de Vereniging voor Fonetische Wetenschappen, maar de samenvatting met de razzia op het Waterlooplein en de overige beschreven feiten passen bij de genoemde bijeenkomst van de Werkgemeenschap, niet bij een vergadering van de Vereniging. Een deel van de bijeenkomsten was overigens gemeenschappelijk (zie de Bijlage).

²⁵ Brief van secretaris Meertens van de Dialectencommissie aan geselecteerde dialectologen, 4–4–1938 (Meertens Instituut inv. nr. 79:1).

²⁶ Brief van de penningmeester van de werkgemeenschap, opnieuw dus Meertens, aan Paul Scholten van de afdeling Letterkunde van de KNAW, 3–7–1939 (Meertens Instituut inv. nr. 79:1).

	voorzitter	vice-voorz.	secretaris	penningm.	
29 juni 1939	Van Wijk (sterft mrt 1941)	Van Ginneken	Heeroma	Meertens	
8 nov. 1941	Van Ginneken	J.H. Kramers	Heeroma	Meertens	
8 mei 1943	Van Ginneken (sterft okt. 1945)	Kramers	Wils	Meertens	
14 dec. 1946	De Groot	Kramers	Wils	Meertens	
voorjaar 1948?	vac.	Kramers	Wils	Meertens	
12 mrt 1949	Stutterheim	Kramers	Wils	Meertens	
15 okt. 1949	Stutterheim	Kramers (sterft dec. 1951)	Eringa	Meertens	dit bestuur (zonder Kramers) wordt 3 jan. 1950 tevens dagelijks bestuur AVT
4 juli 1953	Stutterheim	A.A. Prins	Eringa (Meinsma adj.-secr.)	Meertens	31 mei 1955 wordt de WG tot werkgroep van de AVT
13 jan. 1956	Fokkema	Ebeling	Eringa (Meinsma adj.-secr.)	Meertens	
21 april 1961	laatst-bekende activiteit van WG				

Tabel 2. Besturen van de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap

Meteen op de eerste officiële bijeenkomst van de werkgemeenschap op 29 januari 1940 werd de enquête aan de orde gesteld (zie de Bijlage). In Nijmegen had Van Ginneken al wel een aantal studenten aan het werk gezet op basis van de bestaande lijst en zijn eigen eerdere fonologische beschrijvingen zoals we direct zullen zien, maar het oordeel van voorzitter Van Wijk en secretaris Heeroma was toch geweest dat er een meer op de Nederlandse dialecten toegesneden vragenlijst nodig was. Ze brachten nu een ontwerp van een bewerkte lijst van 57 vragen ter tafel, die na enige verdere consultatie werd gepubliceerd in *Onze Taaltuin* als Van Wijk en Heeroma (1940–1941) (59 vragen).

Het was niet helemaal onverwacht, zo schrijft Heeroma dan ruim twee jaar later, dat ook deze lijst te moeilijk bleek voor fonologisch niet-geschoolde dialectkenners (er was niet meer dan één volledig antwoord binnengekomen, van Wobbe de Vries). Heeroma had daarom na Van Wijks dood tien vragen uit de lijst gekozen voor bredere verspreiding, gebaseerd op de grote lijst nrs. 14, 2, 23, 24, 25, 32, 33, 39, 48, 42. De Dialectencommissie van de (K)NAW had die in december 1941 aan alle correspondenten toegesonden,²⁷ en begin juni 1942 waren er al 530 ingevulde lijsten binnengekomen.²⁸ In mei 1943 gaat de verantwoordelijkheid voor een en ander over op de nieuwe secretaris van de werkgemeenschap Jo Wils (1901–1975), die al het materiaal toegestuurd krijgt. Op de vergadering van 10 januari 1944 wordt gemeld dat er nu 686 antwoorden op de korte lijst binnen zijn.²⁹ Een laatste getal, door Wils genoemd in 1948, is 700.³⁰

Zoals gezegd was Van Ginneken al vóór de oprichting van de Werkgemeenschap in eigen kring bezig geweest om fonologische dialectgegevens op tafel te krijgen. Waar dat uiteindelijk in resulteerde, blijkt in Van Ginnekens boekje (1943: 51v). Er was een tiental in het Frans gestelde enquête-antwoorden binnengekomen, maar belangrijker waren de resultaten van de opdracht die hij aan verschillende van zijn studenten had gegeven om een dialect te beschrijven naar het model van zijn eigen eerdere publicaties over de fonologie van het algemene Nederlands (Van Ginneken 1933–1934a, b en 1934–1935a). Daaruit waren zo'n veertien min of meer volledige dialectfonologieën voortgekomen; als schrijvers worden hier onder andere genoemd

²⁷ Het 'Verslag van de Dialecten-commissie over 1941', p. 118, vult nog aan dat deze korte vragenlijst 'bedoeld is als een eerste proeve, in hoeverre langs schriftelijken weg phonologisch materiaal bijeen gebracht kan worden.'

²⁸ Heeroma's mededeling staat, samen met de korte vragenlijst van 10 vragen, afgedrukt in *Referaten der voordrachten in 1941 gehouden [...]*: 15–16.

²⁹ Notulenschrift van de werkgemeenschap (Meertens Instituut inv. nr. 79:2).

³⁰ Zie het bericht van Wils over de werkgemeenschap (hier genoemd 'Linguistic Circle of the Netherlands') in *Lingua* 1 (1948), 384.

Sjeng Tans, Jo Kats, Willy Dols, Wim Janssen, Toon Weijnen en Johan Renders. Van andere herkomst somde Van Ginneken nog relevante beschrijvingen op van Gerrit Knop, Berend van den Berg, P. Thomas Ribbert, Theodor Baader en Herman Bezoen. Een aantal jaren later vatte secretaris Wils van de werkgemeenschap dit alles samen als een reële oogst van tweeëntwintig beschrijvingen, waarvan een deel intussen echter verloren was gegaan door de oorlogshandelingen in en om Nijmegen.³¹

Belangrijk voor Van Ginneken zelf was, dat hij uit dit materiaal de conclusie had getrokken dat dialecten niet op dezelfde manier een volkomen 'af' fonologisch systeem bezitten als de cultuurtalen waarop de fonologische theorie gebaseerd was. Voor de dialecten moest, zo stelde hij, veel meer rekening gehouden worden met een 'parole'-factor, de biologische factor namelijk van de erfelijke 'articulatiebasis', die labiaal dan wel laryngaal kon zijn (als er misschien niet ook nog een derde mogelijkheid was). Van Ginnekens visie werd die van een algemene 'strijd' tussen fonologisch systeem en fonetische articulatiebasis, een strijd die hij met het materiaal van Baader in de hand zelfs als basis zag van een nieuwe classificatie van de dialecten (Van Ginneken 1943: 52-56).

Een half jaar na afloop van de oorlog stierf voorzitter Van Ginneken (eind oktober 1945). Secretaris Wils van de werkgemeenschap herdacht Van Ginneken op de vergadering van 31 mei 1946 met woorden die ten dele terug te lezen zijn in zijn afgewogen Engelstalige necrologie in *Lingua* (Wils 1948). Door Van Ginnekens bijzondere pogingen het biologische met het fonologische te verenigen, was hij niet meer dan een 'halve medestander' van de fonologie geweest. Opmerkelijk wel zijn volgende passages in Wils' uitgeschreven tekst.

Dat Van Ginneken's theorieën veel oppositie hebben verwekt, staat vast, ook al is daarvan naar buiten niet direct veel gebleken. Een succes als b.v. dat van Trubetzkoy is bij verre na het zijne niet geweest. Men dient ook zeker toe te geven, naar het mij voorkomt, dat Van Ginneken veel van zijn laatste conclusies en samenvattingen eerder heeft "gezien" dan [...] exact en concreet bewezen. [...] Dat het geheel [van Van Ginnekens werk] ook een grootsche en sluitende conceptie vormt, heeft niemand ooit ontkend. 'Tòch een geniale greep,' heeft Trubetzkoy ooit gezegd van het deel dat hij gekend heeft. In dit 'tòch' liggen kritiek en lof beide besloten.³² (fragmenten van handgeschreven tekst Jo Wils, Meertens Instituut, inv. nr. 79:3)

³¹ Zie *Lingua* 1 (1948), 384.

³² De laatste twee zinnen zijn met potlood tussen haken gezet en doorgestreept.

Een natuurlijke opvolger voor Van Ginneken was er niet. De Groot functioneerde in 1946/1947 bij enkele gelegenheden in de rol van voorzitter, maar organiseren en sturen van het fonologisch onderzoek was kennelijk niet zijn interesse. Nadat hij van secretaris Wils ten behoeve van een mededeling in het nieuwe *Lingua* het in het voorgaande al genoemde verslagje gekregen had over de stand van het fonologisch dialectonderzoek,³³ vroeg hij op 25 maart 1947 aan Meertens als secretaris van de Dialectencommissie om nadere inlichtingen over dat onderzoek en de verantwoordelijkheid ervoor, 'daar ik niet begrijp, hoe ik voor de Werkgemeenschap [...] aan nadere gegevens en een werkplan voor de naaste toekomst moet komen'. Meertens antwoordde drie dagen later dat die verantwoordelijkheid voor het onderzoek, evenals het eigendom van de binnengekomen vragenlijsten, bij de werkgemeenschap lag sinds de oprichting daarvan, al was de Dialectencommissie blijvend bereid tot medewerking.³⁴

Hoewel de bijeenkomsten dankzij de praktische instelling van Meertens en zijn collega op het Dialectenbureau Jo Daan (1910–2006) op bescheiden schaal hervat waren, duurde het tot het aantreden in 1949 van voorzitter Kees Stutterheim (1903–1991) en korte tijd later secretaris Pier Eringa, voordat er werkelijk weer schot kwam in de activiteit van de werkgemeenschap. De activiteit bestond met name in het doen oprichten — min of meer als vervulling van eerdere plannen van Hellinga — van een nieuwe en breder geplaatste vereniging: de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap; hierover handelt de hierna volgende bijdrage van Jan Noordegraaf. Heel wat keren nodigde de werkgemeenschap vervolgens sámen met de AVT uit tot het bijwonen van een lezing; zeker als het Roman Jakobson was die kwam spreken, zoals — al genoemd — in juni 1950, maar ook later nog weer in oktober 1955 (zie de Bijlage voor een overzicht van de lezingen). Formeel bleef de Fonologische Werkgemeenschap nog een aantal jaren commissie binnen de oorspronkelijke moedervereniging de Vereniging voor Fonetische Wetenschappen, totdat in 1955 een plaats onder de vleugels van de meer 'linguïstische' AVT logischer werd gevonden (zie het organogram in Tabel 1).

Ook daarna nog had de werkgemeenschap een tijdlang een eigen bestuur en enige afzonderlijke activiteit. Dat lijkt wel vooral in verband te hebben gestaan met de voorbereiding van de *Fonologie van het Nederlands en het Fries* door het vijfmanschap Cohen, Ebeling, Eringa, Fokkema en Van Holk,

³³ Zie *Lingua* 1 (1948), 384. De gegevens in Wils' notitie kloppen niet helemaal. De werkgemeenschap werd niet in 1940 maar in 1939 opgericht (zie eerder). In de derde alinea wordt bovendien de lange Nederlandse vragenlijst van Van Wijk en Heeroma (59 vragen) geïdentificeerd met Heeroma's korte lijst van 10 vragen, die zo'n 700 antwoorden had opgeleverd.

³⁴ Meertens Instituut, inv. nrs. 79:1 en 80:1.

dat verscheen in 1959. Dit boek staat slechts in los verband met de oorspronkelijke opdrachten uit Praag, maar is als een van de kernstukken van de Nederlandse structuralistische fonologie zeker als vrucht van de Fonologische Werkgemeenschap te beschouwen. Een tweede gewijzigde druk van het werk (door dezelfde auteurs, maar zonder Eringa) kwam van de pers in 1961. Na dat jaar wordt de werkgemeenschap niet meer genoemd.

6. Directe tol van oorlog en bezetting

Twee leden van de werkgemeenschap kwamen om direct ten gevolge van de Duitse bezetting: Branco van Dantzig en Willy Dols. Deze personen worden hier tot slot kort belicht.

6.1. Branco van Dantzig

We noemden Van Dantzig in par. 4 al in verband met de vergadering van de Nederlandse Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen, eind juni 1939, waar de Phonologische Werkgemeenschap uiteindelijk opgericht werd: daar hield ze een voordracht over haar onderzoek naar de beide korte Nederlandse *o*-fonemen (zie haar monografie over dit onderwerp, Van Dantzig 1940). Branco van Dantzig (1870–1942) was na de HBS in Harlingen en via een carrière als zanglerares, in Rotterdam door zelfstudie gaandeweg een bekende autoriteit geworden op het terrein van logopedie en foniatrie. Naast haar privépraktijk gaf ze in Rotterdam en Den Haag lessen over stemvorming en spraakstoornissen aan kweekscholen, in Amsterdam aan de Toneelschool. Ze was bovendien actief met lezingen en publicaties, ook in het buitenland, en participeerde vanaf de oprichting in 1924 in de International Association of Logopedics and Phoniatrics (zie Perelló 1976). Ze geldt als grondlegger van de sinds 1927 actieve Nederlandsche Vereeniging voor Logopaedie en Foniatrie.³⁵

Ook in de Nederlandsche Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen werd ze een bekende persoonlijkheid, die vanaf 1929 enkele artikelen publiceerde in het verenigingstijdschrift *Archives néerlandaises de phonétique expérimentale*. Van Ginneken schakelde haar al vroeg in voor zijn eigen onderzoeksvragen in verband met ras en taal, zo blijkt uit een opmerking in zijn artikel Van Ginneken (1934–1935b: 134). Van Dantzigs samenwerking met

³⁵ Zie M. van Dantzig (1976) in het herdenkingsnummer 'Branco van Dantzig/Dr. P. Hogewind' van het verenigingstijdschrift *Logopedie en Foniatrie*, waar ook een aantal excerpten uit Van Dantzigs publicaties is afgedrukt. De Stichting Ontwikkeling en Research Logopedie te Gouda heeft een Branco van Dantzigprijs.

Louise Kaiser was zelfs van dien aard, dat ze na haar pensionering in 1935 uit Rotterdam naar Amsterdam verhuisde om zich helemaal aan het fonetisch onderzoek te kunnen wijden.³⁶ In 1938 bekostigde ze voor Kaisers Phonetisch Laboratorium een spectrograaf, waarmee onder andere de spectrogrammen werden gemaakt die ze in de jaren 1940–1942 analyseerde voor haar postume publicatie Van Dantzig (1947). Ze was met een lezing present op het derde Internationale Congres voor Fonetische Wetenschappen in Gent (1938), en nam, getuige haar jaarlijkse donaties vanaf 1937, ook deel aan het werk van Van Ginneken's Dialectencommissie van de Akademie.³⁷

Branco Van Dantzig (1870–1942)

³⁶ In Amsterdam nam ze haar intrek in 'Ons Huis' aan het Roelof Hartplein 4, bekend als huisvesting voor alleenstaanden.

³⁷ Zie steeds het 'Verslag van de Dialectencommissie over ...', opgenomen in de *Jaarboeken* van de KNAW uit de jaren 1937–1941.

Maar de Duitse bezetting hield een gruwelijk lot voor haar in petto. Naar aanleiding van het ontslag van joodse werknemers schreef Jo Daan op 4 december 1940 nog opgelucht aan Meertens: 'Wat ben ik blij dat mevrouw van Dantzig al pensioen heeft'.³⁸ Kort voor haar tweeënzeventigste verjaardag echter werd ze op vrijdag 11 september 1942 bij een van de eerste deportaties uit haar huis gehaald en naar Westerbork gevoerd. Op 14 september ging Van Dantzig op transport naar Auschwitz, waar ze op 17 september werd omgebracht.³⁹

Ook in hoofdlijnen kwam dit pas in de openbaarheid toen Van Dantzigs postume artikel (1947) verscheen met op de eerste bladzijde een redactionele voetnoot, vermoedelijk van de hand van de redactiesecretaris Kaiser, die enige achtergrondinformatie gaf over het gerapporteerde onderzoek aan het Amsterdamse Phonetisch Laboratorium en de persoon van de schrijfster.⁴⁰ De korte tekst maakte melding van Van Dantzigs deportatie in september 1942 en besloot met: 'Die Mühe, welche die holländischen Autoritäten sich gaben, war vergeblich. Es wurde bis jetzt nichts betreffs des Schicksals der Branco van Dantzig vernommen'.

Iets meer informatie over acties van Nederlandse autoriteiten ten behoeve van Van Dantzig valt te lezen in de aantekeningen van Meertens in zijn *Diarium* (12 september 1942):

Branco van Dantzig is gisteravond uit haar huis gehaald en naar Westerbork gebracht. Morgen wordt zij 72. Voûte en Brouwer hebben moeite gedaan om haar terug te halen, uit hoofde van haar verdiensten voor de Amsterdamse Universiteit. Ik hoop dat het zal helpen. Het is een afschuwelijke gedachte, dat een zo edele vrouw, die altijd voor anderen geleefd heeft, opeens als een misdadigster uit haar huis wordt gehaald en gevangen wordt gezet. Voor welke waan, voor welk drogbeeld? En afschuwelijk is dat wij allen machteloos staan tegenover dit onrecht, dat we dit lijdelijk moeten aanzien en niets kunnen doen, niet eens kunnen protesteren, niet eens onze stem kunnen verheffen; dat we alleen maar kunnen dulden en zwijgen. (UB Amsterdam, Archief-Meertens, doos 94).

Ook in een brief aan zijn moeder releveerde Meertens de schokkende gebeurtenis:

³⁸ UB Amsterdam, Archief-Meertens, doos 157.

³⁹ NIOD: Kamp Westerbork, inv. nr. 250; verder de uitgave *In memoriam*.

⁴⁰ Kaiser stuurde eerder een artikel van Van Dantzig in voor *Logopaedie en Foniatrie* (1943), in dat geval anoniem (zie M. van Dantzig 1976: 185).

Mijn oude vriendin Branco van Dantzig, die gisteren 72 is geworden, en die ik had willen feliciteren, is vrijdagavond zonder enige waarschuwing uit haar huis gehaald en heeft haar jaardag in Westerbork moeten vieren. [...]

We zijn met man en macht bezig om haar te bevrijden, maar er gaat juist vandaag weer een groot transport joden naar Duitsland, en als zij daarbij is krijgen we haar niet meer terug. [...] Er worden stokoude mensen, joden, weggevoerd, dag in dag uit, ik ken gevallen van een vrouw van 86 en een andere van 81, en het einde van al die ellende is niet te zien. (brief Piet Meertens aan Adriana Jacobina Mak, 14 september 1942; Zeeuws Archief (ZB), Middelburg)

De deportatie van Van Dantzig was dus onmiddellijk bekend op het Dialectenbureau en op het Amsterdamse Fonetisch Laboratorium. De opmerking 'we zijn met man en macht bezig om haar te bevrijden' gecombineerd met de namen van Voûte en Brouwer moeten we vermoedelijk zo interpreteren, dat Kaiser, geholpen door Meertens en/of Daan, geprobeerd heeft de hoogste universitaire autoriteiten in te schakelen. Edward Voûte (1887–1950) was de door de Duitsers ingezette burgemeester van Amsterdam ('Regeringscommissaris') en president-curator van de Amsterdamse universiteit, terwijl de neuroloog Bernard Brouwer (1881–1949) sinds 1940 rector magnificus was (Knegtman 1998: 94, 154, 254). Als de 'foute' burgemeester en de erkend zwakke rector inderdaad iets ondernomen hebben bij de bezettingsautoriteiten voor de tweeënzeventigjarige Van Dantzig, dan heeft dat in elk geval niets uitgehaald.

Een noodlottige gebeurtenis met een van de leden — we zouden misschien verwachten dat daar iets over opgeschreven werd bijv. in het goed bijgehouden notulenschrift van de Phonologische Werkgemeenschap. Maar niets van die aard is te vinden. Hoewel dat schrift vermoedelijk nooit door buitenstaanders werd ingezien, werd zoiets al te gevaarlijk gevonden.

Wat rest is een behoorlijke collectie-Van Dantzig in het Gemeentearchief Rotterdam (nr. 284, ook digitaal ontsloten). Een bibliografie van Van Dantzigs publicaties is Weiss (ed., 1951). Sinds 1986 was er in de Rotterdamse Oude Noorden al een straat die haar naam droeg. In de jaren negentig kwam daar een park bij (het vroegere Borghpark), nabij Van Dantzigs woning aan de 's-Gravendijkwal 31. Op een gevel aan de Bellevoystraat direct aan het park is in 1998 een bronzen plaquette met haar portret geplaatst. En sinds enige tijd kun je, niet ver van de Branco van Dantzigstraat, eten in Grand café Branco Rotterdam (reserveren via de Brancofoon) ...

Willy Dols (1911–1944)

6.2. Willy Dols

De scherpzinnige Sittardse student Willy Dols (1911–1944) werd op andere wijze door het noodlot ingehaald. Hij studeerde eind november 1938 af bij Van Ginneken en publiceerde al snel enkele artikelen in diens *Onze Taaltuin*. Aanvankelijk leek het erop dat hij een universitaire baan in de germanistiek zou kunnen krijgen in het Estlandse Tarttu. Maar de universiteit bedacht zich in tweede instantie, om een — op dat moment nog — veilige wijkplaats te kunnen bieden aan de bekende, in 1934 aan de Hamburgse universiteit ontslagen joodse dialectologe en filologe van het Nederduits Agathe Lasch (1879–?1942).⁴¹ Van Wijk kon daarna voor Dols een lectoraat in Praag regelen (begin juli 1939 leek dat rond), en Dols zette zich aan de studie van het Tsjechisch bij Van Wijk. Maar op 1 september 1939 brak de Wereldoorlog

⁴¹ Zie Hass-Zumkehr 2001, Lühje 2002. Felle Duitse tegenstand in het verscheurde Estland verhinderde, ondanks de benoeming door de Estlandse president, dat Lasch daadwerkelijk naar Tarttu kon komen. (Eerder al was een mogelijke opening in het Zweedse Göteborg mislukt.) Later kreeg zij kans op een benoeming in Oslo, maar Noorwegen was intussen ook bezet en de bezettingsautoriteiten torpedeerden de benoeming. Lasch werd half augustus 1942 uit Berlijn gedeporteerd en stierf op een onbekende datum vermoedelijk in Riga (Letland).

uit en niet lang daarna werd ook de universiteit in Praag gesloten. Dols bleef dus leraar in Nederland en ging aan een dialectgeografisch en historisch-grammatisch proefschrift werken, waarvoor hij halverwege de oorlog een jaar studieverlof genoot. Op 18 april 1940 gaf hij hierover een lezing voor de werkgemeenschap (zie de samenvatting in *Referaten der voordrachten [...]* 1941: 5–8; het volledige artikel verscheen in *Onze Taaltuin* (Dols 1940–1941). J.C. van de Bergh deelt in het voorwoord tot de postume uitgave van Dols' dissertatie mee dat Van Ginneken na lezing van het grootste deel van dat werk eind april, begin mei 1944 concludeerde dat Dols zijn opvolger zou moeten worden (Van de Bergh in Dols 1953: xiv–xv).

Na de evacuatie eind september 1944 uit het tot frontstad geworden Arnhem, waar hij zijn proefschrift aan het afronden was geweest, bevond Dols zich echter op 1 oktober met enkele mede-geëvacueerden tragischerwijs in het Veluwe dorp Putten. Als represaille voor een verzetsdaad dichtbij dat dorp werden daar op die dag alle mannen tussen 18 en 50 jaar opgepakt, om in een aantal van ruim 600 de volgende dag naar het doorgangskamp Amersfoort gevoerd te worden. Via het concentratiekamp Neuengamme bij Hamburg kwam Dols midden oktober in het tijdelijke kleine kamp Husum-Schwesing in het uiterste noorden van Sleeswijk-Holstein, waar de gevangenen aan de Noordzeekust tankwallen – uiteindelijk in ieder perspectief zinloos – moesten opwerpen. De jonge Dols, 'Gymnasiallehrer und Germanist' zoals hij in de registers staat benoemd, stierf daar begin november 1944 aan dysenterie en uitputting.

Literatuur

- Association Internationale pour les études phonologiques. 1932. 'Bulletin d'information N 1'. *Časopis pro moderni filologii* 19 (1932–1933). 59–64.
- Association Internationale pour les études phonologiques. 1935. *Information bulletin No. 2*. Published as a supplement to *Časopis pro moderni filologii* 22 (1935–1936), No. 1.
- Baar, Ton van den. 1988. 'Nicolaas van Wijk. The man, his work (1880–1941)'. *Nicolaas van Wijk (1880–1941). A collection of essays [...]* ed. by B.M. Groen, J.P. Hinrichs and W.R. Vermeer, 9–41. (Studies in Slavic and General Linguistics, 12.) Amsterdam: Rodopi.
- Brom, Gerard. 1955–1956. 'Pater van Ginneken'. *Roeping* 31. 273–288. [rede van 1945]
- Cohen, A., et al. 1959. *Fonologie van het Nederlands en het Fries. Inleiding tot de moderne klankleer*. 's-Gravenhage: Nijhoff.
- Daalder, Saskia. 2005. 'Voorlichting over dialectologie in de bezettingsjaren. Jac. van Ginneken (1877–1945) en de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen'. *Voortgang, Jaarboek voor de neerlandistiek* 23. 323–354.

- Daalder, Saskia. 2008. 'Voor- en tegenspoed in de bezettingstijd. Nogmaals Jac. van Ginneken (1877–1945) en de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen'. *Voortgang, Jaarboek voor de neerlandistiek* 26. 365–383.
- Daan, Jo. 2000. *Geschiedenis van de dialectgeografie in het Nederlandse taalgebied. Rondon Kloeke en het Dialectenbureau*. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.
- Dantzig, Branco van. 1940. *De korte o-klanken in het Nederlandsch*. Groningen–Batavia: Noordhoff.
- Dantzig, Branco van. 1947. 'Widerstandsfähigkeit bei Vokalen und Konsonanten'. *Archives néerlandaises de phonétique expérimentale* 20. 1–39.
- Dantzig, M. van. 1976. 'Branco van Dantzig'. *Logopedie en Foniatrie* 8. 182–186.
- Derks, Marjet. 2007. *Heilig moeten. Radicaal-katholiek en retro-modern in de jaren twintig en dertig*. Hilversum: Verloren. Diss. Radboud Universiteit Nijmegen
- Dols, Willy. 1940–1941. 'Een phonologisch probleem der Limburgsche dialecten'. *Onze Taaltuin* 9. 193–211. Met nawoord door Van Ginneken, 211–212.
- Dols, Willy. 1953. *Sittardse diftongering. Een hoofdstuk uit de historische grammatica*. Postuum uitgeg. door J.C. van de Bergh. Sittard: Albert's Drukkerijen.
- Ehlers, Klaas-Hinrich. 2005. *Strukturalismus in der deutschen Sprachwissenschaft. Die Rezeption der Prager Schule zwischen 1926 und 1945*. (Studia Linguistica Germanica, 77.) Berlin und New York: Walter de Gruyter.
- Ginneken, Jac. van. 1931. *Grondbeginselen van de schrijfwijze der Nederlandsche taal*. Hilversum: Paul Brand.
- Ginneken, Jac. van. 1932. 'Les rapports entre les différentes sciences phonétiques'. *Archives néerlandaises de phonétique expérimentale* 7. 119–121.
- Ginneken, Jac. van. 1932–1933. 'Openingsrede voor het Internationale Congres van de Phonetische Wetenschappen te Amsterdam van 3–8 Juli 1932'. *Onze Taaltuin* 1. 97–106.
- Ginneken, J. van. 1933. Opening address by the President of the Congress. *Proceedings of the International Congress of Phonetic Sciences; First meeting of the Internationale Arbeitsgemeinschaft für Phonologie, Amsterdam 3–8 July 1932*, 8–17. Haarlem: s.n. (= *Archives Néerlandaises de Phonétique Expérimentale* 8/9.)
- Ginneken, Jac. van. 1933–1934a. 'De phonologie van het Algemeen Nederlandsch', *Onze Taaltuin* 2. 321–340.
- Ginneken, Jac. van. 1933–1934b. 'Het phonologisch systeem van het Algemeen Nederlandsch'. *Onze Taaltuin* 2. 353–365.
- Ginneken, Jac. van. 1934–1935a. 'De phonologische regels van het Algemeen Nederlandsch'. *Onze Taaltuin* 3. 8–22.
- Ginneken, Jac. van. 1934–1935b. 'Welke taalelementen zijn ons aangeboren?'. *Onze Taaltuin* 3. 129–142, 145–152.
- Ginneken, Jac. van. 1935. *Ras en taal*. (Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, Nieuwe reeks, 36.) Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgevers-Maatschappij.

- Ginneken, Jac. van. 1937–1938a. ‘Internationale vragenlijst over dialect-phonologie’ in *Onze Taaltuin* 6. 259–266.
- Ginneken, Jac. van. 1937–1938b. ‘Leidraad bij de Nederlandsche beantwoording der internationale phonologische vragenlijst’. *Onze Taaltuin* 6. 282–290.
- Ginneken, Jac. van. 1937–1938c. ‘Het wisselend muzikaal accent van het Oudnederlandsch heeft alleen het Limburgsch zuiver bewaard’. *Onze Taaltuin* 6. 290–304.
- Ginneken, Jac. van. 1937–1938d. ‘De tweeklanken of diphtongen’. *Onze Taaltuin* 6. 363–365.
- Ginneken, Jac. van. 1938–1939. ‘De Nederlandsche consonantgroepen’, *Onze Taaltuin* 7. 33–46.
- Ginneken, Jac. van. 1939–1940. ‘Een Nederlandsch handboek voor de phonologie’. *Onze Taaltuin* 8. 185–187.
- Ginneken, Jac. van. 1941. ‘Levensbericht van Nicolaas van Wijk (4 October 1880 – 25 Maart 1941)’. *Jaarboek der Nederlandsche Akademie van Wetenschappen* 1940–1941, 192–207. Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij.
- Ginneken, Jac. van. 1942. ‘In memoriam Prof. Dr. N. van Wijk’. *Referaten der voordrachten in 1941 gehouden voor de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap*, 1–2. S.l., s.a.
- Ginneken, Jac. van. 1943. *De studie der Nederlandsche streektalen*. (Hoekstenen onzer Volkscultuur: Korte handleidingen over Volkskunde, Voorgeschiedenis en Streektalen; derde reeks: Streektalen, 1.) Amsterdam: Uitgevers-Maatschappij “Elsevier”.
- Graaf, Tjeerd de. 1983. ‘The development of phonetic sciences in the Netherlands and the first International Congress of Phonetic Sciences’. *Phonetic sciences in the Netherlands. Past and present*, 10–22. S.l.: The Netherlands Association of Phonetic Sciences.
- Groot, A.W. de. 1929. ‘Het eerste wereldcongres van linguïsten’. *Vragen des tijds* 55 (1928–1929), dl. 1. 423–441.
- Hass-Zumkehr, Ulrike. 2001. ‘Agathe Lasch (1879–1942?)’. *Jüdische Intellektuelle und die Philologien in Deutschland 1871–1933* hrsg von Wilfried Barner und Christoph König, 203–211. (Marbacher Wissenschaftsgeschichte, 3.) Göttingen: Wallstein Verlag.
- Heeroma, K. 1968. ‘De Nijmeegse nederlandistiek’. *Sprekend als nederlandist* door K. Heeroma, 66–86. (Fakulteitenreeks, 10.) Den Haag: Bakker/Daamen. [1960]
- Henkes, Barbara. 2005. *Uit liefde voor het volk. Volkskundigen op zoek naar de Nederlandse identiteit 1918–1948*. Amsterdam: Athenaeum – Polak & Van Gennep.
- Hinrichs, Jan Paul. 2005. *Vader van de slavistiek. Leven en werk van Nicolaas van Wijk (1880–1941)*. Amsterdam: Lubberhuizen.
- Hinrichs, Jan Paul. 2006. *Nicolaas van Wijk (1880–1941). Slavist, linguist, philanthropist*. (Studies in Slavic and General Linguistics, 31.) Amsterdam and New York: Rodopi.
- Jakobson, Roman, S. Karcevsky [= Karcevskij] et N. Troubetzkoy [= Trubetzkoy]. [1930]. ‘Proposition’ [Ingezonden antwoord op de vraag: ‘Quelles sont les

- méthodes les mieux appropriées à un exposé complet et pratique de la grammaire d'une langue quelconque?']. *Actes du premier Congrès International de Linguistes à la Haye, du 10–15 avril 1928*, 33–36. Leiden: Sijthoff, s.a. (Herdr. in *Selected writings* door R. Jakobson, vol. 1: *Phonological studies*, 3–6. 's-Gravenhage: Mouton, 1962.)
- Kaiser, Louise. 1968. *Een persoonlijk witboek*. Amsterdam: Polak & Van Gennep.
- Knegtmans, Peter Jan. 1998. *Een kwetsbaar centrum van de geest. De Universiteit van Amsterdam tussen 1935 en 1950*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Kochis, Bruce. 1976. 'List of lectures given in the Prague Linguistic Circle (1926–1948)'. *Sound, sign and meaning. Quinquagenary of the Prague Linguistic Circle* ed. by Ladislav Matejka, 607–622. (Michigan Slavic Contributions, 6.) Ann Arbor: University of Michigan.
- Lüthje, Jürgen. 2002. 'Gedenken an Agathe Lasch'. *Zum Gedenken an Agathe Lasch (1879–1942?)*. *Reden aus Anlass der Benennung des Hörsaals B im Hauptgebäude der Universität Hamburg in Agathe Lasch-Hörsaal am 4. November 1999* hrsg von Claudine Hartau, 7–13. (Hamburger Universitätsreden, Neue Folge, 2.) Hamburg: Universität Hamburg.
- In memoriam*. 1995. Den Haag: Sdu.
- Perelló, J. 1976. *The history of the International Association of Logopedics and Phoniatrics [1924–1976]*. Barcelona: Editorial Augusta.
- Presser, J. 1965. *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom 1940–1945*. 2 dln. 's-Gravenhage: Nijhoff.
- Proceedings of the International Congress of Phonetic Sciences; First meeting of the Internationale Arbeitsgemeinschaft für Phonologie, Amsterdam 3–8 July 1932*. Haarlem: s.n., 1933. (= *Archives Néerlandaises de Phonétique Expérimentale* 8/9.)
- Proceedings of the third International Congress of Phonetic Sciences held at the University of Ghent, 18–22 July 1938*. Ghent: Laboratory of Phonetics of the University, 1939.
- Referaten der voordrachten in 1940 gehouden voor de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap*. Leiden: Brill, 1941.
- Referaten der voordrachten in 1941 gehouden voor de Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap*. S.l, s.a. [1942]
- Schooneveld, Cornelius H. van. 1996. 'What has the Prague School given to linguistics and to science?' *Prague Linguistic Circle Papers* 2 ed. by Eva Hajičová *et al.*, 3–58. Amsterdam and Philadelphia: Benjamins.
- Stroom, Gerrold van der. 2008a. 'Sicherheitsdienst aan Germanisches Forschungsinstitut in den Niederlanden. Jac. van Ginneken "deutschfeindlich"'. *Voortgang, Jaarboek voor de neerlandistiek* 26. 325–363.
- Stroom, Gerrold van der. 2008b. 'Dupliek'. *Voortgang, Jaarboek voor de neerlandistiek* 26. 385–388.
- Stutterheim, C.F.P. 1981. 'Dertig jaar fonetische wetenschappen in Nederland (1931–1961)'. *Verslag van de 155e vergadering van de Nederlandse Vereniging voor Fo-*

- netische Wetenschappen gehouden op 20 juni 1981 in de Agnietenkapel in Amsterdam ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de vereniging, 7–20.* Amsterdam: Nederlandse Vereniging voor Fonetische Wetenschappen.
- Toman, Jindřich (ed.). 1994. *Letters and other materials from the Moscow and Prague Linguistic Circles, 1912–1945* ed., with English summaries and annotations, by Jindřich Toman. (Cahiers Roman Jakobson, 1.) Ann Arbor: Michigan Slavic Publications.
- Trubetzkoy, N. 1935. *Anleitung zu phonologischen Beschreibungen.* (Éditions du Cercle Linguistique de Prague.) Brno: Association internationale pour les études phonologiques.
- Trubetzkoy, N.S. 1975. *N.S. Trubetzkoy's letters and notes* prepared for publication by Roman Jakobson, with the assistance of H. Baran, O. Ronen and Martha Taylor. (Janua Linguarum, Series Maior, 47.) The Hague and Paris: Mouton.
- Uhlenbeck, E.M. 1977. 'Roman Jakobson and Dutch linguistics'. *Roman Jakobson. Echoes of his scholarship* ed. by D. Armstrong and C.H. van Schooneveld, 485–502. Lisse: De Ridder.
- Vachek, Josef. 1968. *Dutch linguists and the Prague linguistic school.* Leiden: Universitaire Pers.
- 'Verslag van de Dialecten-commissie over 1941'. *Jaarboek der Nederlandsche Akademie van Wetenschappen 1941–1942*, 117–121.
- Weerenbeck, B.H.J. 1932–1933. 'Een nieuwe strooming in de taalwetenschap'. *Onze Taaltuin* 1. 52–58, 71–80, 114–122.
- Weiss, Deso A. (ed). 1951. 'Publications by Branco van Dantzig'. *Proceedings of the eighth International Speech and Voice Therapy Conference, Amsterdam, August 21–26, 1950*, 53–59.
- Wijk, N. van. 1930. 'Moderne studie der taalsystemen en ouderwetse linguïstiek'. *De Nieuwe Taalgids* 24. 225–236.
- Wijk, N. van. 1932. 'De moderne phonologie en de omlijning van taalkategorieën'. *De Nieuwe Taalgids* 26. 65–75.
- Wijk, N. van. 1934. "'Morphonologie'". *De Nieuwe Taalgids* 28. 112–117.
- Wijk, N. van. 1938. *Klankhistorie en phonologie.* (Mededeelingen der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, Nieuwe reeks, 1, nr. 4.) Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij.
- Wijk, N. van. 1939a. *Phonologie. Een hoofdstuk uit de structurele taalwetenschap.* 's-Gravenhage: Nijhoff.
- Wijk, N. van. 1939b. 'La délimitation des domaines de la phonologie et de la phonétique'. *Proceedings of the third International Congress of Phonetic Sciences held at the University of Ghent, 18–22 July 1938*, 8–12. Ghent: Laboratory of Phonetics of the University.
- Wijk, N. van. 1939c. 'Trubetzkoy's linguïstisch testament'. *De Nieuwe Taalgids* 33. 354–360.

- Wijk, N. van. 1940a. *Quantiteit en Intonatie*. (Mededeelingen der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, Nieuwe reeks, 3, nr. 1.) Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij.
- Wijk, [N.] van. 1940b. 'Les relations qui existent entre la phonétique et la phonologie'. *Archives néerlandaises de phonétique expérimentale* 16. 154–155.
- Wijk, N. van, en K. Heeroma. 1940–1941. 'Ter inleiding bij de Phonologische vragenlijst voor de dialecten in Nederland'. *Onze Taaltuin* 9. 77–78. Phonologische Vragenlijst zelf op 79–86.
- Wils, J. 1948. 'In memoriam Jacques van Ginneken (21 April 1877–20 October 1945)'. *Lingua* 1. 133–139.

Bijlage. Vergaderingen/lezingen Nederlandsche Phonologische Werkgemeenschap
(met voorloop van de oprichting)

verg. nr.	datum	locatie	spreker	titel voordracht	publiek
⁴²⁾	10 mrt 1939	Amsterdam, Phonet. Lab., Jodenbroe- straat 72	N. van Wijk	Relaties tussen de fonetiek en de fonologie	
⁴³⁾	26 mei 1939	Amsterdam, Phonet. Lab.	N. van Wijk J. van Ginneken	De historie van de fonologie Fonologie en fonetiek	‘verschei- dene leden en ca. 50 genodig- den’
⁴⁴⁾	29 juni 1939	Amsterdam, Phonet. Lab.	B. van Dantzig	De O-fonemen	16 leden, en geno- digden
1	29 jan. 1940	Amsterdam, Phonet. Lab.	N. van Wijk	De fonologische studie van het Nederlands, in aansluiting bij een ontwerp-vragenlijst	18
2	18 apr. 1940	Leiden, Snouck Hurgronje- huis, Rapenburg 61	W. Dols	Een fonologisch probleem der Limburgsche dialecten	20
3	19 okt. 1940	Leiden, Snouck Hurgronje- huis	J. Wils	Quantiteit en intonatie in een tweetal Afrikaansche toontalen	20

⁴² 34e verg. van de Nederlandsche Vereniging voor Phonetische Wetenschappen (NVPW), met voorbereiding van de oprichting van de NPhonWG.

⁴³ 37e verg. van de NVPW, met bijna-oprichting van de NPhonWG.

⁴⁴ 38e verg. van de NVPW, met oprichting van de NPhonWG als sectie van de NVPW.

4	21 dec. 1940	Amsterdam, Phonet. Lab.	B. van den Berg	De vocaalphonemen van het dialect van Deventer, diachroon beschouwd	15
5	22 feb. 1941	Amsterdam, Phonet. Lab.	A.W. de Groot	Structuur en klankwet	23
6	19 apr. 1941	Leiden, Snouck Hur- gronje-huis	J.H. Kramers	De pausa in het Hebreeuwsch en het Arabisch uit phonolo- gisch oogpunt beschouwd	19
7	8 nov. 1941	Amsterdam, Phonet. Lab.	J. van Ginneken	Phonologische en biologische taalklanksystemen	14
8	20 dec. 1941	Amsterdam, Phonet. Lab.	J. van Ginneken	Gedekte en ongedekte klinkers	10
			L. Kaiser	Het verschijnsel der zachte en scherpe snede getoetst aan oscillogrammen	
9	11 apr. 1942	Leiden, huis van mevr. Juynboll	W.Gs Hellinga	De wordingsgeschiedenis van de phonemen van het Neder- lands	15
10	11 juli 1942	Amsterdam, Phonet. Lab	A. Reichling	De belangrijkste structuur- principen van het taal-teken- systeem	15
11	19 dec. 1942	Leiden, Snouck Hurgronje- huis	K. Heeroma	Het lange-vocalensysteem in een aantal Nederlandse dialec- ten	13
12	8 mei 1943	Amsterdam, Phonet. Lab.	A. Weijnen	Morphologisch gekenmerkte phonemen	12
13	10 jan. 1944	Amsterdam, Phonet. Lab.	C. Zaalberg	Fonologie en poëzie	12

14	6 mei 1944	Amsterdam, Phonet. Lab.	J. Wils	De structuur van het Nederlandsche casussysteem	8
15	31 mei 1946	Leiden	P. Paardekooper	Fonologie en diphtongering van wgerm. î en û in het Nederlandsch	8
16	14 dec. 1946	Amsterdam, Phonet. Lab.	P. Eringa	Het pronominale betekenisstelsel van het latijn en het grieks	10
17	14 juni 1947	Amsterdam, Phonet. Lab.	E. Fischer-Jørgensen B. Malmberg	De fonologische opvattingen van L. Hjelmslev L'espagnol du nouveau monde: problèmes de linguistique générale	32
18	20 dec. 1947	Amsterdam, Dialectenbureau, Nieuwe Hoogstr. 17	P.J. Merckens	Enkele gedachten over de structurele syntaxis van het Nederlands	15
19	10 juli 1948	Amsterdam, Stichting Bevolkingsonderzoek drooggelegde Zuiderzeepolders, Dufaystraat 19	C.F.P. Stutterheim	Stilistische grammatica in verband met taal en spraak	14
20	12 mrt 1949	Amsterdam, Trippenhuys, Kloveniersburgwal 29	A.L. Söttemann	Opmerkingen n.a.v. Prof. Reichlings tweede phoneemdefinitie	13
21	15 okt. 1949	Amsterdam, Dialectenbureau	E.M. Uhlenbeck	Het onderzoek van de fonematische structuur van het woord	12

i.s.m. NVPW	30 mei 1950	Amsterdam, Hotel Americain, Leidseplein 2	E.W. Selmer	De woordmelodie in het Noors	
i.s.m. AVT	17 juni 1950	Amsterdam, Dialectenbureau	R. Jakobson	Sound and meaning: the phonemic and grammatical aspects of language in their interrelations	ruim 40
22	24 juni 1950	Amsterdam, Dialectenbureau	K. Fokkema	Enige fonematische problemen in het Fries	7
NVPW	1 nov. 1950	Amsterdam, Phonet. Lab.	G.L. Meinsma	Opmerkingen over het Nederlandse klinkersysteem	
			F.J.P. Peeters	Het Venlose klinkerstelsel	
			J. Swart	Het Engelse klinkersysteem	
NVPW	15 dec. 1950	?	A. Reichling	Wat is een phoneem?	
NVPW	16 mrt 1951	?	W. Gs Hellinga	Het fonologisch systeem	leden en een groot aantal introducties
NVPW	21 apr. 1951	?	C.L. Ebeling	Het opmaken van de inventaris der fonemen	
i.s.m. AVT	10 mrt 1952	Amsterdam, Dialectenbureau	C.C. Berg	De noties die ten grondslag liggen aan de theorie van de taalevolutie	
i.s.m. AVT	3 mei 1952	Leiden, Oosters Instituut, Rapenburg 61	H.H. Janssen	De structuur van het Latijnse verbaal systeem	

NVPW en AVT	29 dec. 1953	Amsterdam, Phonet. Lab.	L. Grootaers E.M. Uhlenbeck	twee voordrachten over: Het aandeel van fonetiek en fonologie in het onderzoek van onbekende talen
i.s.m. NVPW en AVT	19 feb. 1955	Amsterdam, Phonet. Lab.	P. Guiraud J.L. van Soest	Le substrat substantiel de la sémantisation De taal in informatie- en communicatietheorie
	22 mrt 1955	Leiden, Aca- demiegebouw, Rapenburg 73	A.G.F. van Holk	Grammatica en lexicon
i.s.m. AVT	11 okt. 1955	Leiden, Aca- demiegebouw	R. Jakobson	Two axes of language: two types of aphasic disturbances
i.s.m. AVT	14 okt. 1955	Amsterdam, Dialecten- bureau	B. Siertsema	Glossematiek: taaltheorie van Hjelmslev c.s.
	13 jan. 1956	Amsterdam, Dialecten- bureau	C.L. Ebeling	Monofonematische interpreta- tie
	27 jan. 1956	Amsterdam, Dialecten- bureau	P. Eringa	Distinctieve factoren in het taalpatroon
	15 nov. 1957	Leidschendam Dr. Neher- Laboratorium, St. Pauluslaan 4	H. Mol	Problemen van spreekmachi- nes
	21 apr. 1961	Amsterdam, Dialecten- bureau	B. Siertsema	Afrikaanse toontalen (toegelicht met bandopnamen)

Toen de AVT werd opgericht

Jan Noordegraaf

1. Inleiding

Eerlijk gezegd, in de beschikbare overzichten van de linguïstiek in Nederland speelt de AVT niet of nauwelijks een rol van betekenis. De Vereniging komt, zo lijkt het, alleen in beeld wanneer ze in het decennium na de herstart van 1964 het nodige bijdraagt aan de samenwerking tussen Nederlandse taalkundigen van verschillende gezindten. Mede dankzij deze ‘spirit of collaboration’ (Verkuyl) is in 1974 de Stichting Taalwetenschap tot stand gekomen.¹

Over het oprichtingsjaar van de AVT is enige tijd geleden onduidelijkheid geweest. Was het nu 1950 of 1951? Maar de Leidse germanist C. Soeteman (1912-2005) had het juiste jaartal al eens genoemd, toen hij er in 1962 en passant op wees dat de oprichting van de AVT ‘in januari 1950’ had plaatsgevonden (Soeteman 1962: 117). En Soeteman kon het weten, want hij was erbij geweest. In deze bijdrage zal ik laten zien wat er aan die oprichtingsvergadering op dinsdag 3 januari 1950 is voorafgegaan.

In het voorgaande artikel heeft Saskia Daalder duidelijk gemaakt dat de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap een voorloper heeft gehad in de minder bekende Phonologische Werkgemeenschap. Van Phonologische Werkgemeenschap naar Algemene Vereniging voor Taalwetenschap, dat is een traject geweest dat wel een jaar of zes in beslag heeft genomen, en die periode zal in dit artikel centraal staan.

Onze vereniging is ‘in eerste instantie een schepping van prof. Hellinga’, zo werd het in 1952 in het *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* gesteld. Maar zonder de inzet van andere collega’s uit vroeger tijd, nog steeds algemeen bekend of nog slechts bekend bij een enkele specialist, was de AVT er niet gekomen. Daarom zal ik ook de nodige aandacht besteden aan de als altijd essentiële menselijke factor. Dat gebeurt dan vooral aan de hand van

¹ Zie Verkuyl (1990: 15) voor een uitvoerige voetnoot over de AVT in de jaren zestig en zeventig. Ook Trommelen (2008: 29-30) geeft een compacte schets van de activiteiten van de Vereniging in de laatste drie decennia van de vorige eeuw.

een aantal thans nog beschikbare documenten.² Persoonlijke getuigenissen van mensen die er eind jaren veertig bij zijn geweest, zijn schaars. Zoals Jo Daan (1910-2006) me tien jaar geleden nog mailde: 'Het spijt me erg, maar ik herinner me van die eerste AVT weinig of niets meer'.³ Daan was mede-ondertekenaar van de uitnodiging voor de cruciaal gebleken vergadering van 'Maart 1946'. Bepaalde kwesties zullen waarschijnlijk voor altijd onopgehelderd blijven.

Aan mijn verhaal over de oprichting van die 'eerste AVT' heb ik bij wijze van documentatie een viertal bijlagen toegevoegd. De eerste bevat het grootste gedeelte van de tekst van het door W.Gs Hellinga opgestelde 'Reorganisatieplan voor de Phonologische Werkgemeenschap', een tekst die waarschijnlijk dateert uit de eerste helft van 1944. De tweede bijlage behelst de uitnodiging voor een vergadering van taalkundigen op 12 maart 1946, waar de werkgroep CeLiNe (Concentratie Linguisten in Nederland) werd opgericht. De derde bijlage is de uitnodiging voor de oprichtingsvergadering van de AVT op 3 januari 1950. Bijlage vier, ten slotte, is het zogeheten 'manifest' van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap. Het werd opgesteld door C.F.P. Stutterheim, de eerste voorzitter van de AVT, en het is in 1950 in duizenden exemplaren verspreid.

Mijn verslag over de oprichting van onze vereniging volgt de chronologie van deze documenten. Eerst komt dus het plan-Hellinga aan de orde.

2. Hellinga en zijn reorganisatieplan

2.1. *Wytze Gs Hellinga*

Wie de oprichtingsgeschiedenis van de AVT wil behandelen, wordt onherroepelijk geconfronteerd met de markante persoonlijkheid van Wytze Gerbens Hellin-

² Het archief van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap over de jaren 1949-1972 bevindt zich onder nummer 81 in de collectie Archiven van het Meertens Instituut te Amsterdam. Het is daar indertijd gedeponneerd door P. Eringa, de eerste secretaris van de AVT (Jan Berns, p.c.). In een particuliere collectie berust nog een aantal andere stukken die betrekking hebben op de AVT; ze zijn grotendeels afkomstig uit het AVT-archief van de penningmeester, P.J. Meertens. De documenten waarop ik me baseer, bevinden zich in deze twee collecties, tenzij anders vermeld.

³ E-mail 24-12-2000. Ook A.A. Weijnen (1909-2008) kon me desgevraagd geen informatie meer over de vroege AVT verschaffen – 'Het is allemaal zo lang geleden' (brief 11-01-01). De interviews die P.C. Paardekooper (*1920) in de eerste helft van de jaren zeventig met een aantal Vlaamse en Nederlandse taalkundigen heeft gehouden, leverden geen relevant materiaal op, evenmin als de door H.J. Verkuyt en J. Koster in 1984 gehouden interviews over de opkomst van de generatieve grammatica in Nederland. Verkuyt (1990: 15) heeft overigens toegezegd de bandopnamen te zullen schenken aan het 'Modern Museum of Generative Grammar'.

ga (1908-1985), een neerlandicus van origine. Enige achtergrondinformatie over deze ‘vernieuwer van de geesteswetenschappen’ (Pleij), de ‘grote onberekenbare’ (Spies), lijkt me hier wel op z’n plaats.⁴

Wytze Hellinga studeerde Nederlands te Leiden, waar hij, na eerst afgewezen te zijn, in 1933 het kandidaatsexamen behaalde. Hij zette zijn studie voort aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Daar promoveerde hij in 1938 cum laude op een historisch-taalkundig proefschrift getiteld *De opbouw van de algemeen beschaafde uitspraak van het Nederlands*. Na enkele jaren leraar Nederlands geweest te zijn onder meer in Zwitserland, was hij vanaf september 1940 tot zijn hoogleraarsbenoeming in 1946 eveneens als leraar Nederlands verbonden aan de Tweede Openbare Handelsschool te Amsterdam. De meidagen van 1940 maakte hij mee als officier. Dresden (1986: 180) spreekt in dit verband over ‘werkelijk traumatiserende oorlogservaringen’. Toen medio 1943 de Nederlandse reserve-officieren, onder wie Hellinga, door de bezetter zouden worden teruggevoerd in krijgsgevangenschap, besloot hij op het laatste moment om onder te duiken. De laatste twee oorlogsjaren bracht hij ‘in eenzaamheid’ door op de Veluwe, ondergedoken in een vakantiehuisje van vrienden van zijn ouders (Lewin 1983: 194). Zo kon hij de promotie van P.J. Meertens op vrijdag 9 juli 1943 in Utrecht niet bijwonen.⁵ Na de bevrijding was hij korte tijd commandant van de Noord-Veluwe, Nunspeet, Doornspijk en Oldebroek.

In september 1945 werd Hellinga aangesteld om voor de gehele Amsterdamse letterenfaculteit het vak Gotisch te verzorgen in plaats van de direct na de oorlog ontslagen germanist Jan van Dam (1896-1979). Tegelijkertijd werd aan Hellinga opgedragen zijn leermeester en promotor A.A. Verdenius (1876-1950) ‘met het oog op zijn verzwakt gezichtsvermogen’ te ontlasten door een drietal college-uren van hem waar te nemen (Van den Berg 2003: 39). De germanist Van Dam was samen met classicus-linguïst A.W. de Groot (1892-1963) vanaf september 1938 ‘tijdelijk’ belast geweest met het vak Algemene Taalwetenschap.⁶ Het plan was nu om Hellinga eveneens te vragen Algemene Taalweten-

⁴ Zie voor uitgebreider informatie over leven en werk van Hellinga: Dibbets 2008, Dresden 1986, De la Fontaine Verwey 1985. Zie ook Van den Berg 2003, Lewin 1983: 192-195, Pleij 2003 en Spies 2001 voor verdere gegevens en persoonlijke herinneringen.

⁵ Meertens bedankt Hellinga later dat jaar voor diens gelukwensen met zijn promotie. ‘Als ondergedokene had je best kunnen komen’, merkt hij nog op (brief d.d. 11 september 1943, UB Amsterdam, collectie-Meertens, inventarisnr.72). De Nijmeegse hoogleraar Jac. van Ginneken (1877-1945) had geweigerd Meertens’ promotie bij te wonen in verband met een van de aan het proefschrift toegevoegde stellingen: ‘Massale volksbewegingen als de Beeldenstorm van 1566 verdienen, in het licht der geschiedenis beschouwd, onze waardering’ (stelling 19). Cf. Noordegraaf 2007.

⁶ In een brief van 4-10-1945 legde De Groot aan de voorzitter van de Amsterdamse Letterenfaculteit, de oud-historicus en classicus David Cohen (1882-1967), uit hoe het onderwijs ATW in 1943-

schap te gaan doceren, maar dat stuitte op protest van de toen nog 'gestaakte' hoogleraar A.W. de Groot. Naar zijn mening zou Hellinga een 'bedenkelijke keuze' zijn: 'Hellinga is ter zake niet competent [...]. De atw is beslist niet zijn vak' (cf. Noordegraaf 1994: 279, 1997: 189). Hij had te veel van Van Ginneken, vond De Groot. En die had daar gewoon gelijk in, denk ik.⁷

In de zomer van 1946 dreigde Hellinga nog onder de wapenen geroepen te worden,⁸ maar in september werd hij officieel benoemd tot opvolger van Verdenius, met als leeropdracht 'De Nederlandsche taal en het Gothisch'. Een van zijn concurrenten bij de dans rond de Amsterdamse leerstoel was de 'veelzijdige' – zo heet het in de stukken – C.F.P. Stutterheim (1903-1991) geweest, die gesteund werd door een lobby onder aanvoering van de taalkundige en filosoof H.J. Pos (1898-1955) en de algemeen linguïst A.W. de Groot. De poging om in de vacature Nederlandse taalkunde hun promotus Stutterheim als nummer één op de voordracht te krijgen, mislukte. De meerderheid in de faculteit stemde voor Hellinga. De faculteit wenste blijkbaar een traditie voort te zetten door een 'allround-philoloog' te benoemen.⁹ In Hellinga's inaugurele rede, waarmee hij op 16 december 1946 'met groot elan' (Weijnen 1988: 1) aantrad, werd evenwel een programma gepresenteerd 'dat een breuk inhield met het verleden van de

44 geregeld was: Van Dam deed de historische taalkunde, hijzelf de structurele taalkunde, en daarnaast was ook de privaat-docent Anton Reichling S.J. (1898-1986) bij het onderwijs betrokken (cf. Noordegraaf 1994: 288; 1997: 190).

⁷ Net zoals Roman Jakobson (1896-1982) te Brno had Hellinga, toen woonachtig te Zuoz, ingetkend op de *Mélanges de linguistique et de philologie* (1937), het mede door J. Wils geredigeerde Festschrift voor Van Ginneken. Zie voor beider namen de ingevoegde 'Liste additionnelle de sous-scripteurs'. In zijn dissertatie (1938) liet Hellinga zich welwillend uit over de niet onomstreden gebleven 'erfelijkheidstheorie' van de Nijmeegse hoogleraar, die op 20 oktober 1945 overleed. Ook stelling I van Hellinga's proefschrift was in positieve zin aan 'Van Ginnekens Erfelijkheids-theorie' gewijd (cf. Van der Stroom 1996: 104-105). In zijn Amsterdamse inaugurele rede uit 1946 rekende Hellinga Van Ginneken tot 'de besten' der linguïsten (1946: 6), terwijl hij in 1968 noteerde: 'Als leerling van Prof. Van Ginneken [...] besteedde ik tevens veel aandacht aan sociale taalkunde, waarbij het dialectenonderzoek op mijn verzoek aan de neerlandici gedoceerd werd door Dr. P.J. Meertens [...]' (Hellinga 1968: 8). Ook Meertens (1948: 20-12) waardeerde Van Ginneken om diens 'baanbrekend werk [...] op vele terreinen der linguïstiek'. Over diverse aspecten van leven en werk van Jac. van Ginneken zie Foolen & Noordegraaf (red.) 1996.

⁸ Hellinga aan Meertens, 23-07-1946 ('Beste Pieter'). UB Amsterdam, Collectie Meertens, inventarisnr. 72. Met dank aan H.Th. Bianchi voor zijn toestemming om deze collectie te raadplegen.

⁹ Stutterheim, zelf meer taal filosofisch en taaltheoretisch georiënteerd, was zich welbewust van deze wens van de faculteit, want in 1946 publiceerde hij een geannoteerde uitgave van twee Middelnederlandse spelen, om te laten zien, zoals hij aan zijn promotor H.J. Pos schreef, 'dat ik inderdaad bevoegd ben om teksten uit te geven, en, indien nodig mijn steentje tot het Zulo bij te dragen' (brief van 28-3-1946; cf. Noordegraaf 2000: 164).

leerstoel' en werd er kritiek uitgeoefend 'op het vele in de Nederlandse taalkunde dat blijk gaf van verwaarlozing van de linguïstiek' (Kraak 1989: 32-33). Ik zal dit punt hier verder niet uitwerken.

Hellinga's verdere wetenschappelijke loopbaan is goed gedocumenteerd. Hij was een versatieve geest met sterk autoritaire trekken – 'ritich' schijn je in het Fries te zeggen¹⁰ –, een geleerde die geneigd was telkens weer andere onderwerpen aan te pakken. Men kan hem 'bezwaarlijk van een eenzijdig gerichte belangstelling betichten', noteerde Schultink in 1956 al eens in de *NRC* (cf. Schultink 2005: 8). Pleij heeft eens opgemerkt dat Hellinga's 'beginselvaste demonstraties en provocaties' het terrein beslaan van meer dan tien leerstoelen.

Zo presenteert hij zich in publicaties als deelnemer en deskundige (een enkele keer in spe) in het veld van de fonologie, dialectgeografie, uitspraakleer, sociale taalkunde, taalkundige stilistiek, doventaal, close reading, creolisering in de West, semiotiek, filologie, historische tekstinterpretatie, codicologie, analytische bibliografie, teksteditie, incunabulistiek, typenleer (Pleij 2003: 2).

Niet voor niets wordt Hellinga in *Het Bureau* van J.J. Voskuil 'professor Springvloed' genoemd. In het licht van deze reeks van opmerkelijke initiatieven kan men zich afvragen of Hellinga zijn bijdrage aan de oprichting van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap achteraf wel heel belangrijk heeft gevonden; zijn biografen maken er in elk geval geen melding van. Bij al zijn ondernemingen bleef het steeds bij openingen, zelden of nooit maakte hij iets af, heeft Pleij geconstateerd. Ook voor de oprichting van de AVT is deze opmerking van toepassing, zoals we zullen zien.

2.2. *Het 'Reorganisatieplan voor de Phonologische Werkgemeenschap' (1944)*

Hellinga was lid van de ook in de Tweede Wereldoorlog nog functionerende Phonologische Werkgemeenschap. Het lezen van de notulen uit die periode

¹⁰ 'Ritich' betekent 'humeurig', 'last van buien hebbend'. Deze typering is afkomstig van een ver familielid van Hellinga, te weten Gerrit Meinsma (telefoongesprek 27-01-2001). G.L. Meinsma (1924-2003) is vanaf 1953 een aantal jaren adjunct-secretaris geweest van de Phonologische Werkgemeenschap. Ook was hij vele jaren secretaris van de Nederlandse Vereniging voor Phonologische Wetenschappen.

De anekdotes over Hellinga zijn legio (cf. Van der Meulen 1991). 'Zijn medewerkers verstijfden in de lift als Hellinga binnenstapte, naar verluidt', aldus Rob Doeve (1987: 20-21) in zijn schets van het klimaat in de Amsterdamse letterenfaculteit omstreeks 1960.

werkt enigszins vervreemdend voor wie beseft dat er midden in een wereldoorlog nog een aantal mensen in Amsterdam of Leiden samen kwamen om over fonologische onderwerpen te praten. Bij Daan (2000: 67) zijn de ‘herinneringen aan wetenschap en werk [...] verdrongen door die aan de oorlog [...] De laatste maanden van de oorlog zijn een donker gat [...]’.

Hoe dit ook zij, Hellinga was ontevreden met de wijze waarop de Werkgemeenschap functioneerde, en waarschijnlijk in het voorjaar en de zomer van 1944 schreef hij tijdens zijn onderduik op de Veluwe een uitvoerig en ambitieus plan om de Werkgemeenschap te reorganiseren. Het was een van ‘the thousand-and-one plans that had run through his fertile brain throughout the war’ (de la Fontaine Verwey 1985: 166). Ik citeer enkele passages uit het tien pagina’s tellende stencil om iets van zijn ‘missie’ te laten zien:

De doelstelling van de Phonologische Werkgemeenschap, d.i. organisatie van het contact tussen de leden, en bewerken van bepaalde projecten in groepsverband, komt te weinig tot haar recht.

Hiervan is oorzaak, dat het contact, zowel voor de leden onderling als voor het Bestuur met de leden, te beperkend-eenzijdig, gebonden is aan de vier vergaderingen, die ieder jaar worden gehouden. De vergaderingen kunnen immers slechts door weinig leden – en door die weinigen dan meestal nog niet regelmatig – worden bezocht en duren te kort. Zodoende is eigenlijk niemand op de hoogte van wat er in de Werkgemeenschap leeft. Welke plannen zijn er? Welke wensen heeft de een of ander? Waarmee is men bezig? Ja, – welke opvattingen heeft men omtrent de grondstellingen van de structurele taalkunde, die wetenschap in wording? Het werk van de Werkgemeenschap is nu in hoofdzaak beperkt tot het doen houden van enkele lezingen, welke gevolgd worden door een begin van gedachtewisseling en kritiek. Daaraan kunnen slechts de toevallig aanwezigen deelnemen en juist principiële kwesties kunnen nimmer afdoende worden besproken. Wel heeft het Bestuur onlangs de Phonologische Enquête op tafel gebracht en is er een gelukkig begin gemaakt voor het bewerken daarvan; maar hier blijkt juist, hoe node een beter georganiseerd contact gemist kan worden: aan de bespreking van het Project hebben immers slechts weinigen kunnen deelnemen en niemand weet, hoevelen er misschien onder de toen niet aanwezige leden zijn, die gaarne op een of andere wijze aan de bewerking zouden willen deelnemen.

Wil de Phonologische Werkgemeenschap dus waarlijk werkgemeenschap op het gebied van de structurele taalkunde zijn, dan moeten contact en samenwerking op een andere wijze worden georganiseerd.

W.Gs Hellinga omstreeks 1970

Met dank aan mw. dr. Lotte Hellinga, Londen

Het plan, waarop ik hier niet verder in zal gaan (zie voor de precieze inhoud Bijlage 1), is een gedetailleerde, militant-idealistisch opgezette schets van hoe een discussie tussen bevlogen taalkundigen gestructureerd diende te zijn en hoe de follow-up technisch moest verlopen. Tevens voorzag het plan in de publicatie van een jaarboek (bij Meulenhoff) en een reeks studies waaraan 'de naam van Nico van Wijk' verbonden zou moeten worden. Het ging bij Hellinga om *commitment*, om de 'wil tot samenwerking' (zoals uit zijn oratie wel blijkt, had hij zich in Nietzsche verdiept). Kortom, actief lidmaatschap eiste een grote mate van betrokkenheid, inzet en discipline. Het slot van de tekst is optimistisch getoonzet:

DE P H O N O L O G I S C H E W E R K G E M E E N S C H A P, Studiekring voor Structurele Taalwetenschap, kan voor allen, die in de eerste plaats in Nederland, Nederland-Overzee, Vlaanderen en Zuid-Afrika belangstelling hebben voor taalkundige problemen, door het scheppen van schriftelijk contact, een inlichtingendienst tussen de leden, werkorganisaties, schriftelijke deelname aan discussies, enzovoorts enzovoorts: een *l e v e n d c e n t r u m* worden, dat bovendien door zijn Jaarboek een voorname plaats kan krijgen in het internationale wetenschappelijke leven.

Tot een uitgebreide discussie over dit plan is het toentertijd naar alle waarschijnlijkheid niet gekomen. De activiteiten van de Werkgemeenschap kwamen na de vergadering op 6 mei 1944 door oorlogsomstandigheden geheel tot stilstand (er waren toen acht aanwezigen). Ze werden pas in 1946 weer hervat.

3. Van CELINE naar AVT

3.1. De zaak 'Maart 1946'

In zijn *Diarium* over 1946 noteert P.J. Meertens voor vrijdag 4 januari: 's av. Prof. Kramers, Dr. Kaiser, Wils, Wytze Hellinga en Jo [Daan] (oprichting Linguïstische Ver.)'.¹¹ Op zaterdag 2 februari heet het: 's morg. Wytze Hellinga'.

In februari 1946 liet Hellinga, toen nog leraar Nederlands te Amsterdam, door Meertens aan een dertigtal doctores en hoogleraren een uitnodiging sturen om op dinsdagochtend 12 maart om elf uur in het Trippenhuys te vergaderen over de oprichting van een overkoepelende linguïstische organisatie (voor de tekst zie bijlage 2). Onder de aanwezigen waren C.C. Berg (1900-1990), hoogleeraar Javaans te Leiden; de hier al eerder genoemde A.W. de Groot; de Utrechtse hoogleraar Nederlandse taalkunde C.B. van Haeringen (1892-1983); Louise Kaiser (1891-1973), de Amsterdamse lector experimentele fonetiek; A. Reichling (1898-1986), buitengewoon hoogleraar in de Algemene taalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam; C.F.P. Stutterheim, leraar Nederlands te Tiel; en Meertens' promotor, de Utrechtse emeritus Nederlands C.G.N. de Vooys (1873-1955). 's morg. en 's midd. vergad. Linguïstenver. (Trippenhuys)', schreef Meertens die dag in zijn *Diarium*.

Stutterheim vertelde er later het volgende over: Hellinga bepleitte 'de wenselijkheid, ja de noodzakelijkheid van een organisatie, die alle werkers op het gebied van de taalkunde, althans in Nederland zou verenigen. Zijn voorstellen hadden een uitvoerige discussie ten gevolge. Dat de bijeenkomst werd opgeheven zonder dat tot stichting van deze organisatie besloten was, was zeker niet te wijten aan de Heer Hellinga, die juist met grote overtuiging had gesproken'. Een typisch Stutterheimiaanse, verhullende uitleg volgt: 'Misschien hebben sommige taalkundigen een grotere secundaire functie dan andere stervelingen. Misschien

¹¹ UB Amsterdam, collectie-Meertens, inventarisnr. 94. De genoemde personen, met uitzondering van Hellinga, vormden de besturen van de Nederlandse Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen en de Phonologische Werkgemeenschap. Johannes Hendrik Kramers (1891-1951) was een bekende Leidse arabist.

ook hebben we hier te maken met een zich na een bijzonder lange periode openbarende post-hypnotische handeling' (cf. Eringa 1952: 1-2).

Waarom kreeg Hellinga, op dat moment nog geen hoogleraar, zijn plan er niet door? Was het Louise Kaiser, voorzitter van de Vereniging voor Phonetische Wetenschappen, die bezwaren had, of A.W. de Groot, die vond dat Hellinga eigenlijk geen linguïst was? Na die mislukte vergadering in maart 1946 gaf Hellinga niet op. Er werd een werkgroep ingesteld om het onderwerp nader te bestuderen. De werkgroep kreeg de roepnaam van 'Concentratie van Linguisten in Nederland', *vulgo dicitur* CeLiNe, zoals Jo Wils (1901-1975), promotus van Van Ginneken en vanaf 1948 hoogleraar algemene taalwetenschap in Nijmegen, het eens tegenover Meertens uitdrukte.

De precieze activiteiten van deze werkgroep in de jaren daarna zijn overigens wat schimmig gebleven. Het zou tot begin 1950 duren voordat de AVT werd opgericht. En het was niet Hellinga, maar de Rotterdamse leraar Nederlands C.F.P. Stutterheim, die toen voorzitter zou worden. Het overzicht van de incubatieperiode laat ik daarom beginnen met enige informatie over deze eerste voorzitter van de AVT.

3.2. C.F.P. Stutterheim

Stutterheim was enkele keren bij de vergaderingen van de Phonologische Werkgemeenschap geweest, op 14 december 1946 en op 20 december 1947. Op zaterdag 10 juli 1948 was hij er voor de derde keer, ditmaal om er een lezing te geven over 'Stilistische grammatica in verband met taal en spraak'.

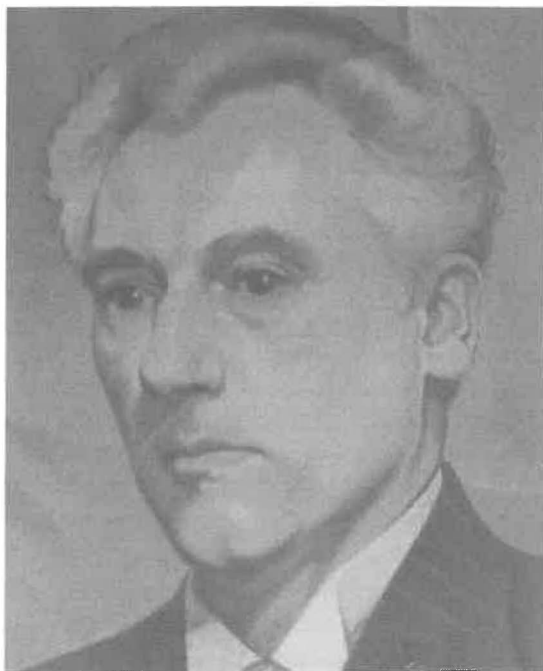
Leven en werk van C.F.P. ('Kees') Stutterheim (1903-1991) zijn mede door hemzelf goed gedocumenteerd.¹² Joop van der Horst noemde hem eens 'griezelig intelligent, een van de intelligentste mensen die ik ooit ontmoet heb'.¹³ Maar bovendien was Stutterheim gewoon een harde werker. 'Je werkte toch al gauw zo'n twaalf uur per dag', merkte hij eens op over zijn arbeidsverleden. 'Je werkte gewoon door, alle zaterdagen en zondagen' (Salverda e.a. 1971: 24).

Stutterheim studeerde Nederlands aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam en werd na zijn doctoraal examen in 1929 leraar Nederlands en geschiedenis in Tiel. Daar werkte hij aan de omvangrijke studie waarop hij in 1941

¹² Stutterheim heeft herinneringen uit zijn persoonlijk en wetenschappelijk leven neergelegd in een boekje (1988a) en in een artikel (1988b). Levensberichten schreven onder meer Dresden (1993) en Van Bree (1995). Voor een positionering van Stutterheim ten opzichte van contemporaine taalkundige stromingen zie Noordegraaf (2000).

¹³ In *De Nieuwe Taalgids* 84 (1991), 498.

cum laude zou promoveren, *Het Begrip Metaphoor. Een taalkundig en wijsgerig onderzoek*. De dissertatie werd geschreven onder supervisie van de al genoemde filosoof-linguïst H.J. Pos. Omdat Pos door de Duitse autoriteiten geïnterneerd werd en Ph. Kohnstamm (1875-1951), die daarna als promotor was aangewezen, moest onderduiken, was het A.W. de Groot, hoogleraar klassieke talen en algemene taalwetenschap aan diezelfde Amsterdamse universiteit, die uiteindelijk formeel als promotor optrad.

C.F.P. Stutterheim

Portret van C.F.P. Stutterheim, vervaardigd door de kunstschilder Raoul Martinez (1876-1973), een Parijse vriend van Stutterheim. Het schilderij, dat vermoedelijk dateert van na 1945, is thans in het bezit van de Katedra Filologii Niderlandzkiej van de Uniwersytetu Wrocławskiego in Polen. Joop van der Horst (Leuven) was zo vriendelijk om me op het portret attent te maken. Met dank aan doc. dr. B. Rajman te Wrocław voor de verleende toestemming om deze afbeelding op te nemen. De handtekening is afkomstig uit de notulen van de oprichtingsvergadering van de AVT op 3 januari 1950.

Na een voor hem persoonlijk rampzalig verlopen laatste oorlogsjaar wilde de ambitieuze Stutterheim – hij was al begin veertig – weg uit de provincie. In 1946 werd hij leraar aan het Gymnasium Erasmianum in Rotterdam. Voor de benoeming op de Amsterdamse leerstoel Nederlandse taalkunde was hij gepasseerd; het was Hellinga die de opvolger van Verdenius werd. Een poging van enkele Amsterdamse hoogleraren om Stutterheim te laten benoemen op een nieuw in te stellen leerstoel Literatuurwetenschap had in 1947 geen succes. Wel werd hij in 1948, waarschijnlijk op voorspraak van Pos, benoemd tot lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, ‘een nogal ongewoon initiatief’ van de kant van de Akademie, zo merkt Dresden (1993: 65) op. In 1949 werd Stutterheim voorzitter van de sectie Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen en in hetzelfde jaar raakte hij betrokken bij de lerarenopleiding: hij werd docent aan de COCMA (Centrale Opleidingscursussen voor Middelbare Akten) te Utrecht. Daarnaast publiceerde hij in een keur van wetenschappelijke bladen. In 1956 werd hij benoemd tot hoogleraar Nederlandse taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Al met al kunnen we stellen dat C.F.P. Stutterheim, toen nog ‘Jr.’, in de tweede helft van de jaren veertig in vakkringen geen onbekende was.

In de pauze van de bijeenkomst waar Stutterheim in de zomer van 1948 zijn lezing hield, werd er gediscussieerd over de organisatie van de Werkgemeenschap. Wils, Hellinga en Kramers waren vóór een algemene linguïstische organisatie waarin dan de Vereniging voor Phonetische Wetenschappen zou worden opgenomen. Louise Kaiser daarentegen vond dat geen haalbare kaart. Tot een concreet resultaat leidde de gedachtewisseling toen niet. De discussie zou evenwel worden voortgezet.

3.3. 12 Maart 1949

Op 27 januari 1949 – de tweede politionele actie in Indonesië is net een paar weken achter de rug –¹⁴ schrijft de Nijmeegse hoogleraar Algemene taalwetenschap Jo Wils, vanaf 1943 secretaris van de Phonologische Werkgemeenschap,

¹⁴ Vlak voor Kerst 1948 schrijft Wils aan ‘B. Piet’ (sc. Meertens): ‘De Indonesische kwestie maakt mij ellendig. Ik geloof dat hier een grote psychologische fout is begaan. En zeg mij niet, dat die fout al van de VOC, of anders van het liberalisme stamt; – daarin ligt géén motief om in de valse richting te volharden. ’t Zal wel te gevoelig of te weinig “politiek” van mij zijn, – maar op Indonesiërs schieten, neen, dat doe ik niet’ (brief aan Meertens, 23-12-48). Het is een van de weinige keren dat we iets merken van contemporaine gebeurtenissen van politieke aard. In een uitgestelde reactie geeft Meertens te kennen hierover liever een keer mondeling van gedachten te wisselen. Jo Wils was in 1932 getrouwd met een uit Nederlands-Indië afkomstige Nijmeegse studiegenote (voor fotomateriaal zie <http://iisg.nl/hbm/zoeken.php?search=Wils>).

een briefkaart aan Piet Meertens, penningmeester van de Werkgemeenschap. Voor zaterdag 5 maart a.s. werd een vergadering gepland – kon Meertens soms voor accommodatie zorgen? En ook moest er een nieuwe voorzitter worden benoemd, want in ieder geval vanaf voorjaar 1948 was er een vacature voor het voorzitterschap. ‘Voor het praesidiaat bedanken: de Groot, Kramers, Reichling, Hellinga, Wils (ik ben daarvoor géén man). Adviseer daarom: Stutterheim. Quid putas? Berg of Eringa dan secretaris’. Wils noteert ook: ‘’s Morgens is er dan een bijeenkomst over het algemene linguistische plan: vulgo dicitur CELINE’.

Meertens belooft de Bilderdijskamer in het Trippenhuys te reserveren, alhoewel daar niet geschonken kon worden, ‘maar we doen dat, meen ik, toch nooit?’. Overigens lijkt Stutterheim hem een uitstekend voorzitter en Eringa een dito secretaris. ‘Berg ken ik niet’. Hij vraagt zich af waarom Wils zelf geen voorzitter wil worden: ‘Alleen uit bescheidenheid?’. In zijn reactie blijkt Wils tevreden met de locatie, maar hij toont zich bezorgd wat de ravitaillering betreft. ‘Alleen die thee, ... Kan één van de dames daarop niets vinden?’. Hij vervolgt:

Over de voorzitterskwestie spreken we ’s morgens het beste, lijkt me. Gaat CELINE erdoor, dan staat de Werkgemeenschap geheel anders. En op het nieuwe wichtje zal dan moeten worden gewacht. Een praeses-figuur ben ik niet; ik kom daarom voor zoiets niet in aanmerking, meen ik (brief 20-02-1949).

Wils doet tevens een beroep op Meertens’ vermaarde logistieke faciliteiten (‘jij toevlucht - altijd!’). De amanuensis van zijn vroegere school, die de verzending van de convocaten altijd voor zijn rekening nam, is helaas door griep geveld. Kan het ‘Bureau’ van Meertens nu ook voor de ‘paperassen’ zorgen? Het gaat dan om uitnodigingen voor de ‘CELINE-mensen’, van wie Meertens ‘destijds een lijstje van ± 30 mensen’ had, en tevens om de convocaten voor de vergadering van de Phonologische Werkgemeenschap. De voordracht in maart 1949 zou worden gehouden door A.L. Sötemann (1920-2002), een pas afgestudeerde leerling van Anton Reichling. Sötemann zou die middag een aantal opmerkingen maken ‘naar aanleiding van Prof. Reichlings tweede phoneemdefinitie’.¹⁵ De

¹⁵ A.L. Sötemann, later vooral bekend geworden als letterkundige, was na zijn kandidaats vanuit Utrecht naar Amsterdam gekomen, voornamelijk vanwege de aanwezigheid van Hellinga. Ondanks een nooit bijgelegd conflict uit de tijd van vlak na zijn doctoraal is hij Hellinga altijd blijven beschouwen als zijn leermeester (Van Halsema 2005: 111-112). In 1949 publiceerde Sötemann een Nederlandse bewerking van het bekende werk van Edward Sapir, *Language* (1921), onder de titel *Wat is taal? Inleiding tot de taalkunde*.

vergadering werd later een week uitgesteld en verplaatst naar zaterdag 12 maart. Ze zou om half drie beginnen.

Op suggestie van Wils stuurde Meertens namens enkele initiatiefnemers van de vergadering van 12 maart 1946 aan een select groepje leden van CeLiNe een uitnodiging voor een vergadering op de ochtend van 12 maart 1949, om half elf, 'teneinde in klein comité ons nader te beraden over de indertijd opgerichte Concentratie van Linguisten'. Wils had gelijk met zijn opmerking: 'CELINE zal wel niet meer dan 15 vrijers trekken' (20-02-1949). De vrije zaterdag moest immers nog worden uitgevonden. Er waren om half elf maar enkele personen aanwezig: in elk geval W.Gs Hellinga, A.W. de Groot, C.C. Berg, Louise Kaiser en P.J. Meertens, en ook de voor zijn promotie uit Nederlands-Indië overgekomen Mr. E.M. Uhlenbeck,¹⁶ als introducé van C.C. Berg. Stutterheim was 's morgens verhinderd ('de ochtendverg. kan ik niet bijwonen', 6-3-49 aan Meertens); hij moest waarschijnlijk gewoon lesgeven in Rotterdam. Een verslag van deze vergadering heb ik nog niet kunnen vinden; er zijn een paar krabbels van Meertens bewaard. Op de opmerking van Louise Kaiser: 'Bureau?' noteerde Meertens: 'Hellinga - Berg - Kramers, vice-voorzitter'.

2 Maart 1949

Namens enkele initiatiefnemers van de vergadering van
12 Maart 1946 nodig ik U uit, op Zaterdag 12 Maart 1949
des morgens te half elf in het Trippenhuys bijeen te
komen, teneinde in klein comité ons nader te beraden over
de indertijd opgerichte Concentratie van Linguisten.

P.J. Meertens
Kloveniersburgwal 23
Amsterdam -C

¹⁶ E.M. Uhlenbeck (1913-2003) promoveerde op 13 april 1949 in Leiden bij C.C. Berg op *De structuur van het Javaanse morpheem*.

Na of voor de lezing van Sötemann werd Stutterheim die middag benoemd tot voorzitter van de Werkgemeenschap, zoals Wils al eerder aan Meertens had voorgesteld. Zijn medebestuurleden waren toen J.H. Kramers, P.J. Meertens en J. Wils, die in oktober van dat jaar als secretaris opgevolgd werd door de classicus P. Eringa, die in 1948 cum laude gepromoveerd was bij A.W. de Groot. Dat hele bestuur zou in 1950 tevens het dagelijks bestuur van de AVT worden. Toen in de middagbijeenkomst Stutterheim als nieuwe Werkgemeenschapvoorzitter werd voorgesteld, werd meegedeeld dat hij na de 'omzetting' van de Werkgemeenschap in een 'Taalkundig genootschap' zou terugtreden, omdat het voorzitterschap van het op te richten genootschap t.z.t. aan de 's middags afwezige Hellinga aangeboden moest worden. Zover zou het echter niet komen.

4. De AVT opgericht (1950)

4.1. Aanloop: Meertens, Eringa en Stutterheim, eind 1949

Hellinga had, zoals hij medio november 1949 aan Eringa vertelde, in de zomer van 1949 'met de Unesco gesproken over de oprichting van de Ned. Linguistenver.'¹⁷ Blijkbaar had hij op financiële steun gehoopt voor zijn plannen. Hij kreeg evenwel als antwoord: 'doe niets, dat doen wij wel.' Hellinga wilde toen niet langer het initiatief nemen, zo schrijft Eringa op 21 november aan Meertens en Daan. Volgens Hellinga was de zaak 'Maart 1946' nu doodgelopen. Maar, zo vervolgt hij,

anderzijds laat hij ons geheel vrij, is bereid advies te geven, maar niet in een comité plaats te nemen. Hij voelt zowel voor het idee een comité voor het Nederlands (-Belg.) Linguistencongres te vormen uit vertegenwoordigers van bestaande verenigingen en Litt. Faculteiten als voor de uitbouw van de Phonol. Werkgem. tot een Nederlandse Linguistenvereniging.

Eringa herinnert er tot slot nadrukkelijk aan dat 'blijkens het dossiertje mij door Prof. Hellinga afgestaan', het initiatief is uitgegaan van Dr Hellinga en de Besturen van de Ver. v. Phon. Wetensch. en de Phonol. Werkgem.'. Al met al, in november is duidelijk dat Hellinga afhaakt, maar niet dan nadat hij de suggestie

¹⁷ Met 'Unesco' doelde Hellinga waarschijnlijk op het Comité International Permanent des Linguistes (CIPL).

had gedaan om een echte vereniging op te richten in plaats van de organisatie die hem eerder voor ogen had gestaan.¹⁸

Een week later, op 28 november 1949, reageert Meertens. Hij was van mening dat de Unesco traag werkte en vond dat men nu maar snel moest komen tot een linguïstenvereniging. De Phonologische Werkgemeenschap moest er de schouders maar onder zetten, zo liet hij aan Eringa weten. Deze Werkgemeenschap immers telde de 'meest vooraanstaande Nederlandse linguïsten en philologen onder haar leden'. Het bestuur van de Werkgemeenschap, te weten Stutterheim, Meertens en Eringa, moest een en ander maar snel bespreken; Hellinga kon eventueel optreden als adviseur. Na die bespreking moest een vergadering worden uitgeschreven waarop de diverse plannen uiteengezet konden worden en de nodige voorstellen konden worden gedaan.

De zaak raakt nu in een stroomversnelling. In december 1949 werd door het secretariaat van de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap, dus door Eringa, een gestencilde uitnodiging verstuurd aan een keur van instanties (Faculteiten der Letteren en Wijsbegeerte, MO-lerarenopleidingen, vakverenigingen) en enkele taalkundigen zoals C.C. Berg, A.W. de Groot, W.Gs Hellinga, Christine Mohrmann, Anton Reichling en Jo Wils. De uitnodiging betrof een vergadering op 3 januari 1950 en was ondertekend door Jo Daan, namens het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen, en Pier Eringa, namens het Bestuur van de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap (voor de volledige tekst zie bijlage 3).

Kort wordt de voorgeschiedenis gereleveerd:

In Maart 1946 kwam een dertigtal linguïsten te Amsterdam bijeen op uitnodiging van de Besturen van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap ter bespreking van de door Prof. Dr W.Gs Hellinga belichte noodzakelijkheid en mogelijkheid van de oprichting van een algemene Nederlandse vereniging voor taalwetenschap. Door een daaruit gevormde werkgroep [*sc.* CeLiNe] werd dit onderwerp nader bestudeerd en wel het laatst op 12 Maart 1949 te Amsterdam.

¹⁸ Ik wijs erop dat na de herdenking van P.C. Hooft in 1947 Hellinga betrokken was geraakt bij de Commissie voor de uitgave van het verzameld werk van Hooft. Hellinga was projectleider en zal de nodige tijd hebben moeten besteden aan het instellen van zijn Commissie en de diverse deelcommissies. In hoeverre dit heeft meegespeeld bij zijn beslissing om het initiatief wat betreft de oprichting van de AVT uit handen te geven, daarover kan ik alleen maar speculeren.

Op grond van de in maart gedane aanbevelingen worden de aangeschrevenen of hun vertegenwoordigers uitgenodigd voor een vergadering op 3 januari 1950, 's middags om 2 uur, op het Bureau van de Dialectencommissie, Nieuwe Hoogstraat 17 in Amsterdam. Doel is de

bespreking van de naam, de statuten en de vorming van een Bestuur van een Algemene Nederlandse Vereniging voor Taalwetenschap, die ten doel heeft de vruchtbaarheid, veelzijdigheid, verdieping en coördinatie, de binnen- en buitenlandse openbaarheid van het linguïstische onderzoek in Nederland te bevorderen en de linguïstische belangen van zijn leden te behartigen.

In een reactie liet Louise Kaiser, de Amsterdamse lector experimentele fonetiek, weten zich 'een buitenstaander in dit geheel' te voelen. Maar tussen haar en de voor het merendeel mannelijke taalkundigen had er zoals we weten sinds jaar en dag een moeizame verhouding bestaan.¹⁹

4.2. De oprichtingsvergadering: 3 januari 1950

'Nou, die heb ik gesticht met Hellinga' (C.F.P. Stutterheim)²⁰

Dinsdag drie januari 1950, in de tweede week van de kerstvakantie. Een koude, onbewolkte dag, met een matige westenwind. Meertens noteert in zijn *Diarium*: 's Morg. en 's midd. vergad. Linguïstische organisatie. Gekozen tot penningmeester van de Nederl. Ling. Ver.'

's Morgens om tien uur vond op het Bureau van de Dialectencommissie in Amsterdam een voorvergadering plaats, waar de details van de oprichting van de AVT in klein comité werden doorgesproken. Aanwezig waren de besturen van de Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en van de Phonologische Werkgemeenschap. Hellinga was er ook. De door Eringa opgestelde conceptstatuten²¹ werden er besproken evenals de samenstelling van het bestuur. In de

¹⁹ Telefoongesprek met G.L. Meinsma, 27-01-2001. Daan herinnerde zich een gesprek uit omstreeks 1945 met de Amsterdamse rector Marius F. Valkhoff (1905-1980) over het feit dat Kaiser nog altijd geen hoogleraar was. Ze weet dit aan de toentertijd soms neerbuigende houding van mannen tegenover hun vrouwelijke collega's (e-mail 24-02-2000).

²⁰ Opmerking over de AVT in een ongepubliceerd interview door Peter Derkx in Oegstgeest, 18-01-1989.

²¹ Blijkens de archiefstukken had Eringa voor de conceptstatuten van de AVT de statuten van de Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Wijsbegeerte (opgericht in 1933) als legger gebruikt.

ochtendvergadering werden als bestuursleden voorgesteld: Mohrmann, Rompelman, Wils, Hellinga, Uhlenbeck, Van Haeringen, Meertens, Waszink, Fokkema, Eringa en Stutterheim.

's Middags om twee uur vond de oprichtingsvergadering plaats in aanwezigheid van vertegenwoordigers van diverse faculteiten en instellingen. Er blijken veertien mensen aanwezig te zijn, zo rapporteert Eringa (1952: 2). Als daad van eenvoudige rechtvaardigheid zal ik de namen van deze 'founding members' van de AVT hier in navolging van Eringa opsommen. Het waren prof. dr. T.A. Rompelman (RU Groningen), prof. dr. A.C. Bouman (RU Leiden), prof. dr. J. Gonda (RU Utrecht), prof. dr. J. Wils (R.K. Universiteit te Nijmegen), mej. dr. E.L. Kerkhoff (School voor Taal- en Letterkunde te 's-Gravenhage), dr. A. Weijnen (R.K. Leergangen te Tilburg), prof. dr. C.C. Berg (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam), dr. C.F.P. Stutterheim (Vereniging van Leraren in Levende Talen), prof. dr. E.M. Uhlenbeck (Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde van Indonesië), dr. C. Soeteman (Vereniging Nederlands Philologencongres), prof. dr. J.H. Waszink (Wetenschappelijke Sectie van het Nederlands Klassiek Verbond), mej. dr. J. Daan (Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen), dr. P.J. Meertens (idem en Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap) en dr. P. Eringa (Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap).

Wat de naamgeving van de nieuwe vereniging betreft: oorspronkelijk is gedacht aan 'Algemene Nederlandse Vereniging voor Taalwetenschap'.²² Daardoor zouden echter o.a. de Belgen van het lidmaatschap zijn uitgesloten, en dat was niet de bedoeling.

De concept-statuten worden qua strekking door de vergadering geaccepteerd. Ze zullen verder worden uitgewerkt door het nieuwe bestuur. Het dagelijks bestuur van de AVT zal bestaan uit Stutterheim (voorzitter) en zijn stadsge-noot Eringa (secretaris). Eringa's benoeming wordt in de concept-notulen als volgt gemotiveerd: 'Hij heeft zoveel gedaan voor de voorbereiding dat het gebleken is dat hij de aangewezen persoon is'. Dat lijkt me een terechte observatie en daarom valt het op dat deze zin later helemaal is doorgehaald. Meertens wordt voorlopig penningmeester: hij zal die functie kunnen waarnemen met assistentie van zijn bureau. 'Wanneer de vereniging zich uitbreidt, zal het nodig zijn op andere wijze hierin te voorzien, b.v. door een belangstellende bankier of andere leek hiervoor uit te nodigen, zoals in andere verenigingen ook wel het geval is', lezen we in de concept-notulen. De leden van het uitgebreide bestuur

²² Eringa had deze naam waarschijnlijk gemodelleerd naar het voorbeeld van de 'Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Wijsbegeerte'.

zijn Mohrmann, Van Haeringen, Hellinga, Rompelman, Uhlenbeck, Waszink en Wils. Om zoveel mogelijk specialismen vertegenwoordigd te laten zijn worden later nog andere taalkundigen aan het bestuur toegevoegd, te weten C. de Boer, K. Fokkema, A.A. Prins en A.J.B.N. Reichling. In de loop van 1950 treedt ook G. Kuiper toe.

Als suggesties voor de taak van de vereniging worden onder meer genoemd: een tijdschrift, bevordering van het onderling contact, een bibliografie. Maar voor die punten verwijs ik naar de hierna volgende bijdrage van Ad Foolen.

5. Slotopmerkingen

Wie de notulen leest van de eerste bestuursvergadering van 13 februari 1950, ziet dat de bestuursleden het best moeilijk vonden om nu concreet aan de slag te gaan. Uitgeverij Meulenhoff had zich teruggetrokken inzake publicatie van een jaarboek; welke kant moeten we nu heen wat betreft het tijdschrift, was de vraag. Er werden sombere opmerkingen geplaatst: al met al was het een moeizame startperiode. Een eindeloos durend begin, zo karakteriseert Stutterheim (1952: 1) die periode, waaraan naar zijn idee pas een eind komt met het verschijnen van het door uitgeverij Noordhoff gratis uitgegeven *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap*. Stutterheim is de uitgeverij erkentelijk, want de taalwetenschap kan wel wat hulp gebruiken. 'Ze vormt immers met de andere zogenaamde alpha-wetenschappen een hoeveelheid nutteloze beschaving, waarvoor zo weinig mogelijk geld beschikbaar kan worden gesteld. Haar ideële bestaan wordt aangerand, telkens als de Staat bezuinigt, en telkens als het papier duurder wordt'.

De eerste maanden waren het simplex 'lid' en het compositum 'bestuurslid' nog geheel synoniem, zoals Stutterheim het uitdrukte – er waren veertien leden. Op het Groningse Philologencongres medio april 1950 hield voorzitter Stutterheim een opwekkend praatje over de vereniging en werden er gestencilde aanmeldingsformulieren rondgedeeld. In de tweede helft van 1950 ging een grote campagne van start. Maar liefst drieduizend vakgenoten kregen het door Stutterheim opgestelde en het mede door Eringa verstuurde manifest in de bus (zie bijlage 4).²³ Dat

²³ Blijkens een notitie werd de circulaire pas per 1 juli 1950 aan belangstellenden gezonden, 'omdat de meesten dan net salaris ontvangen hebben'. De contributie van de AVT bedroeg f 2,50. Op 18 september 1950 schreef Eringa een briefkaart aan Jo Daan: 'Het was voor mij heel prettig na vijf jaar grote vakantie te hebben [...] Zaterdag heb ik je een keur van circulaire van de A.V.v.T.

hielp. Een jaar na de oprichting waren er al meer dan 250 leden (cf. *Neophilologus* 35, afl. 1: 64, uit december 1951). Het had er nog één meer kunnen zijn. Maar de in taalkunde geïnteresseerde kantoorbediende kwam volgens Meertens voor het lidmaatschap niet in aanmerking (brief aan Eringa 17-11-1951).

We kunnen zeggen dat Hellinga in de jaren veertig geprobeerd heeft om de Phonologische Werkgemeenschap uit te breiden. Hij wilde ook andere groepen taalkundigen in aanraking brengen met het structuralistische denken. In die zin is de oprichting van de AVT een van de tekenen des tijds: de structuralistische linguïstiek gaat de in Nederland nog dominante dialectgeografie aflossen (van Bree e.a. 1997: 44). Op het Groningse Philologencongres van april 1950 wordt voor het eerst een sectie 'theoretische linguïstiek' (voorzitter: C.F.P. Stutterheim) ingesteld, naast de traditionele filologische secties. Vanaf 1952 was er de sectie, later afdeling, algemene taalwetenschap, waar veelal structuralistisch georiënteerde taalkundigen hun ideeën uitdroegen. Het zegt misschien iets over de ontwikkeling van de taalwetenschap in Nederland dat een eens zo bloeiende vereniging als het Nederlands Filologencongres in de jaren negentig van de vorige eeuw een stille dood is gestorven.

In de achttiende eeuw bestond er in Leiden een geleerd genootschap *Minima crescunt*, 'ook het kleine wordt groot'. Het is een zinspreuk die je op de AVT zou kunnen toepassen. Een ander devies dat me in verband met de oprichtingsgeschiedenis van de AVT te binnenschiet, is het Horatiaanse 'nil sine labore'. Zonder de inzet van een klein aantal geleerde mannen én vrouwen nu zestig en meer jaar geleden had de geschiedenis van de taalwetenschap in Nederland er waarschijnlijk net iets anders uitgezien.

Literatuur

- van Anrooij, W. 2003. 'Wytze Gerbens Hellinga (1908-1985)'. *Der vaderen boek. Beoefenaars van de studie der Middelnederlandse letterkunde*. Onder redactie van Wim van Anrooij, Dini Hogenelst & Geert Warnar, 221-234. Amsterdam: AUP Salomé.
- van den Berg, Willem. 2003. 'Ik studeer niet, ik ben student. Bij nader inzien van J.J. Voskuil'. *Literatuur* 20: 6. 38-40.

gestuurd Veel succes ermee! Zou je zo goed willen zijn géén enveloppen van de Ned. Ver. V. Phon. W. hiervoor te gebruiken? Dit leidt tot misverstand. Ik schrijf nu 100 adressen per dag'. In april 1953 liet Eringa overigens weten dat hij het secretariaat van de AVT wilde neerleggen. Stutterheim en Meertens waren 'wat onthutst [...] Je hebt bewezen daarvoor bij uitstek geschikt te zijn en we begrijpen dan ook niet goed, wat je tot dit besluit heeft gedreven. Ik zou dus willen beginnen met, mede namens Stutterheim, je te willen vragen op dit besluit terug te komen', reageerde Meertens. Eringa is inderdaad op zijn besluit teruggekomen.

- van Bree, C. 1995. 'Cornelis Ferdinand Petrus Stutterheim'. *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden 1993-1994*, 149-160. Leiden: Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.
- van Bree, Cor, Maarten van den Toorn & Marijke van der Wal. 1997. 'Paradigmawisselingen en constanten: 200 jaar taalkundige diversiteit'. *Eene bedenkelijke nieuwheid. Twee eeuwen neerlandistiek*. Onder redactie van Jan W. de Vries, 13-53. Hilversum: Verloren.
- Daan, Jo. 2000. *Geschiedenis van de dialectgeografie in het Nederlandse taalgebied. Rondom Kloeke en het Dialectenbureau*. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.
- Dibbets, G.R.W. 1989. 'Hellinga, Wytze [Gs]'. *Biografisch Woordenboek van Nederland*. Derde deel, 244-246. 's Gravenhage: Instituut voor Nederlandse geschiedenis.
- Doeve, Rob. 1987. *De ontvangst van de tgg in Nederland*. Doctoraalscriptie Nederlandse taalkunde, Vrije Universiteit Amsterdam. Ongepubl.
- Dresden, S. 1986. 'Herdenking van Wytze Hellinga (20 december 1908 - 16 maart 1985)'. *Jaarboek Koninklijke Nederlandse Akademie voor Wetenschappen 1986*, 179-184. Amsterdam: Koninklijke Akademie van Wetenschappen.
- Dresden, S. 1993. 'Cornelis Ferdinand Petrus Stutterheim'. *Levensberichten en herdenkingen 1992*, 61-67. Amsterdam: Koninklijke Akademie van Wetenschappen.
- Eringa, Pier. 1952. 'De eerste jaarvergadering'. *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* 1. 1-4.
- de la Fontaine Verwey, Herman. 1985. 'Wytze Hellinga 1908-1985', *Quaerendo* 15. 165-178.
- Fens, Kees & Hugo Verdaasdonk (red.). 1989. *Op eigen gronden. Opstellen aangeboden aan Prof. Dr. J.J. Oversteegen ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar theoretische literatuurwetenschap aan de Rijksuniversiteit Utrecht*. Utrecht: HES.
- Foolen, Ad & Jan Noordegraaf (red.). 1996. *De taal is kennis van de ziel. Opstellen over Jac. van Ginneken (1877-1945)*. Münster: Nodus Publikationen.
- van Halsema, J.D.F. 2005. 'August Lammert Sötemann 11 augustus 1920 - 28 september 2002'. *Levensberichten en herdenkingen*, 110-117. Amsterdam: Koninklijke Akademie van Wetenschappen.
- Hellinga, W.Gs. 1938. *De opbouw van de algemeen beschaafde uitspraak van het Nederlands*. Amsterdam & Noord/Hollandsche Uitgevers-Maatschappij. (Herdr. in W. Hellinga, *Bijdragen tot de geschiedenis van de Nederlandse taalcultuur*, 1-362. Arnhem: Gysbers & Van Loon, 1968).
- Hellinga, W. z.j. [1944]. *Reorganisatieplan voor de Phonologische Werkgemeenschap*. Stencil, 10 pp.
- Hellinga, W. 1946. *De neerlandicus als taalkundige*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Nederlandse taalkunde aan de Universiteit van Amsterdam op 16 december 1946. Amsterdam: Meulenhoff.
- Hellinga, W.Gs. 1968. *Historische taalkunde en de taak van de filoloog. Een syllabus met enkele inlichtingen*. Amsterdam: Instituut voor Neerlandistiek.
- Kraak, A. 1989. 'Hellinga, een poëzielezer als taalkundige'. *Op eigen gronden. Opstellen aangeboden aan J.J. Oversteegen*. Ed. K. Fens & Hugo Verdaasdonk, 29-42. Utrecht: HES.
- Lewin, Lisette. 1983. *Het clandestiene boek 1940-1945*. Amsterdam: Van Genneep.
- Meertens, P.J. 1948. 'Nederlandse filologie'. *Geestelijk Nederland 1920-1940*. Onder

- redactie van K.F. Proost & Jan Romein. Deel II. *De wetenschappen van natuur, mens en maatschappij*, 1-21. Amsterdam & Antwerpen: Kosmos.
- Meinsma, G.L. 1973. 'In memoriam Louise Kaiser'. *Proceedings from the Institute of Phonetic Sciences* 3. 122-149.
- van der Meulen, Marjo. 1991. 'Examinandus: 'Dat is een boek, professor'' [Interview met Frida Balk-Smit Duyzentkunst over W.Gs Hellinga]. *Het Parool* 31-10-1991.
- Noordegraaf, Jan. 1994. 'Reichling revisited. Algemene taalwetenschap in Nederland, 1936-1960'. *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 14. 273-302. (Herdrukt in *Voorlopig verleden. Taalkundige plaatsbepalingen 1797-1960* door Jan Noordegraaf, 178-211. Münster: Nodus Publikationen 1997).
- Noordegraaf, Jan. 2000. 'Oude meesters: C.F.P. Stutterheim en de taalkunde'. *Van Hemsterhuis tot Stutterheim. Over wetenschapsgeschiedenis* door Jan Noordegraaf, 158-186. Münster: Nodus Publikationen.
- Noordegraaf, Jan. 2007. 'Bloemen voor P.J. Meertens'. *Mededelingen van het Frederik van Eeden-genootschap* 51. 95.
- Pleij, Herman. 2003. 'Wytze Gerbens Hellinga als naoorlogs vernieuwer van de geesteswetenschappen'. Lezing gehouden op 2 december 2003 op de studiedag 'De KNAW en de Nederlandse wetenschap tussen 1930 en 1960', Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Amsterdam. <http://cf.hum.uva.nl/nhl/publicatie_hellinga.htm>
- Salverda, Murk, Pim de Vroomen & Theo J. de Looy. 1971. 'Bij het afscheid van Prof. Stutterheim'. [Interview]. *Mededelingenblad voor Neerlandici te Leiden*, speciaal nummer, oktober 1971, 2-30.
- Schultink, H. 2005. *Van onze taalkundige medewerker. Kronieken 1954-1962*. Bezorgd door Cecile A. Portielje & Jan Noordegraaf. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU & Münster: Nodus Publikationen.
- Soeteman, C. 1962. 'Rumoer of revolutie? Veranderend taalinzicht in onze tijd'. *Taalonderzoek in onze tijd* door A. Reichling e.a., 113-128. Den Haag: Servire.
- Spies, Marijke. 2001. 'Mijn leermeesters. W. Gs Hellinga'. *Literatuur* 18. 159-161.
- van der Stroom, Gerrold 1996. 'De taalbiologie van Jac. van Ginneken'. In Foolen & Noordegraaf (red.), 93-118.
- Stutterheim, C.F.P. 1952. 'Het eind van een begin'. *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* 1. 1-2.
- Stutterheim, C.F.P. 1988a. *Herinneringen van een oude taalonderzoeker*. Onder redactie van Jan Noordegraaf & Hans Heestermans. Leiden: z.u.
- Stutterheim, C.F.P. 1988b. 'Reminiscences of an old language researcher'. *Historiographia Linguistica*. 15. 317-329.
- Trommelen, Mieke. 2008. *Buitenkrachten, binnenkrachten. De Utrechtse taalkunde, 1979-1989*. Utrecht: Matrijs.
- Verkuyl, Henk. 1990. 'The contribution of the Dutch to the development of linguistics'. *Contemporary Dutch linguistics*. Ed. by Flor Aarts & Theo van Els, 1-22. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Voskuil, J.J. 1963. *Bij nader inzien*. Twee delen. Amsterdam: Van Oorschot.
- Weijnen. A.A. 1988. 'Het taalkundig klimaat in Nederland in 1948'. *De naamkunde tussen taal en cultuur. Lezingen gehouden ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de Afdeling Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis van het P.J. Meertens-Instituut van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Onder redactie van Rob Rentenaar en Ellen Palmboom, 1-7. Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut.

BIJLAGEN 1-4

Bijlage 1.

Tekst van W.Gs Hellinga, vermoedelijk uit de eerste helft van 1944

REORGANISATIEPLAN VOOR DE PHONOLOGISCHE WERKGEMEENSCHAP.

De doelstelling van de Phonologische Werkgemeenschap, d.i.:

- organisatie van het contact tussen de leden, en
- bewerken van bepaalde projecten in groepsverband,

komt te weinig tot haar recht.

Hiervan is oorzaak, dat het contact, zowel voor de leden onderling als voor het Bestuur met de leden, te beperkend-eenzijdig, gebonden is aan de vier vergaderingen, die ieder jaar worden gehouden. De vergaderingen kunnen immers slechts door weinig leden – en door die weinigen dan meestal nog niet regelmatig – worden bezocht en duren te kort.

Zodoende is eigenlijk niemand op de hoogte van wat er in de Werkgemeenschap leeft. Welke plannen zijn er? Welke wensen heeft de een of ander? Waarmee is men bezig? Ja, – welke opvattingen heeft men omtrent de grondstellingen van de structurele taalkunde, die wetenschap in wording? Het werk van de Werkgemeenschap is nu in hoofdzaak beperkt tot het doen houden van enkele lezingen, welke gevolgd worden door een begin van gedachtewisseling en kritiek. Daaraan kunnen slechts de toevallig aanwezigen deelnemen en juist principiële kwesties kunnen nimmer afdoende worden besproken. Wel heeft het Bestuur onlangs de Phonologische Enquête op tafel gebracht en is er een gelukkig begin gemaakt voor het bewerken daarvan; maar hier blijkt juist, hoe node een beter georganiseerd contact gemist kan worden: aan de bespreking van het Project hebben immers slechts weinigen kunnen deelnemen en niemand weet, hoevelen er misschien onder de toen niet aanwezige leden zijn, die gaarne op een of andere wijze aan de bewerking zouden willen deelnemen.

Wil de Phonologische Werkgemeenschap dus waarlijk werkgemeenschap op het gebied van de structurele taalkunde zijn, dan moeten contact en samenwerking op een andere wijze worden georganiseerd.

Het reorganisatieplan, dat hier aan de leden ter beoordeling wordt voorgelegd, gaat uit van de volgende overwegingen:

negatief:

- a) geen lid mag verplicht worden tot het geven van een extra geldelijke bijdrage voor een project, waarbij hij niet op de een of andere wijze betrokken is;
- b) geen lid mag op enigerlei wijze – dus ook niet “moreel” – zich verplicht voelen om mee te werken aan een project waarvoor hij geen belangstelling heeft;
- c) medewerking of samenwerking mag niet zo straf georganiseerd zijn, dat de deelname aan een project een druk kan worden;
- d) het Bestuur kan niet overbelast worden met organisatie en leiding.

positief:

- a) aangenomen mag worden, dat wie zich bereid verklaard heeft tot het meewerken aan een bepaald project, ook bereid is tot het bijdragen in enige extra kosten (kostprijs van stencilwerk [,] porti; – dit laatste betreft vooral diegenen, die bij een of ander project de leiding nemen, dwz. zij die ook in de eerste plaats bij zo'n project geïnteresseerd zijn);
- b) wie zich bereid verklaart tot het meewerken aan een bepaald project, doet dit na rijp beraad, zodat binnen menselijke en redelijke grenzen op hem/haar gerekend kan worden;
- c) wanneer op initiatief van of door bemiddeling van het Bestuur een werkgroep tot stand is gekomen, neemt een van de leden van zo'n groep de leiding op zich, zodat het Bestuur, dat echter op de hoogte wordt gehouden van het verloop der werkzaamheden, ontlast wordt.

Vele leden zullen uit ervaring weten, dat plannen tot werk en samenwerking in verenigingsverband maar al te dikwijls mislukken doordat tijd en geld, dwz. geestdrift, gevraagd wordt van alle leden, dus ook van hen, die om welke reden ook, slechts belangstellend in het werk van de vereniging zijn. Daarom zijn deze overwegingen vooraf gegeven, teneinde de leden in staat te stellen speciaal ook hierop het nu volgend reorganisatieplan te toetsen.

Ten einde het contact en de samenwerking in de Werkgemeenschap te bevorderen, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen:

- A. Actieve leden;
- B. Belangstellende leden.

[2]

Actieve leden:

Actieve leden zijn zij, die op een of andere wijze deelnemen aan de werkzaamheden van de Phonologische Werkgemeenschap.

Ieder lid kan actief lid worden door zich bij het Bestuur op te geven voor een bepaald project, of door het Bestuur er van in kennis te stellen, dat men een bepaald plan heeft dan wel een project onderneemt waarvoor men gaarne in contact zou willen treden met andere leden, die zich voor hetzelfde onderwerp interesseren.

Men wordt actief lid af, door hiervan het Bestuur in kennis te stellen. Men is niet actief lid door alleen vergaderingen bij te wonen; men kan echter actief lid zijn zonder enige vergadering bij te wonen.

Belangstellende leden:

Alle andere leden zijn belangstellende leden. Zij steunen de werkzaamheden van de Phonologische Werkgemeenschap door hun jaarlijkse bijdrage en inderdaad ook door hun 'belangstelling', d.w.z. zij vormen het 'potentiëel' van de Werkgemeenschap. Bij ieder nieuw project kunnen uit hun midden nieuwe actieve leden voortkomen; in hun midden keren steeds die actieve leden terug, die om een of andere reden hun werkzaamheden in het kader van de werkgemeenschap niet kunnen voortzetten.

Opmerking:

Actieve leden hebben, zoals straks zal blijken, enige voordelen welke tijd eisen van het Bestuur en geld van de Werkgemeenschap (o.a. porti), maar bovendien tijd en geld van een onmisbare medewerker van de Werkgemeenschap: de Uitgever. Het is daarom beslist

noodzakelijk, dat ieder lid zich “naar eer en geweten” er steeds rekenschap van geeft, of hij inderdaad (nog) actief lid is: pseudo-actieve leden betekenen voor de organisatie overlast.

Werkzaamheden van de Phonologische Werkgemeenschap en van de actieve leden in het kader van de Werkgemeenschap.

Basis van het werk van de Phonologische Werkgemeenschap blijven de lezingen, die vier maal in het jaar gehouden worden in een van de Nederlandse Universiteitssteden.

Het Bestuur stelt de onderwerpen vast door uitnodiging of naar aanleiding van verzoek.

Ten einde de discussie te bevorderen wordt aan de convocatie (die alle leden ontvangen) toegevoegd:

een Bijlage (gestencild) voor alle actieve leden, waarin de spreker een kort overzicht geeft van het door hem te behandelen onderwerpen, zo mogelijk in de vorm van Punten of Stellingen. In overleg met het Bestuur kan de spreker hieraan toevoegen wat hij voor het volgen van zijn lezing en dus voor het bevorderen van de discussie noodzakelijk acht (b.v. literatuuropgave; vragen, waarop hij in het kader van zijn lezing antwoord verwacht; schema's); het is mogelijk, dat het Bestuur na overleg met de Uitgever voor zeer uitvoerige Toevoegingen de kostprijs van het stencilwerk aan de spreker moet vragen.

Aan de discussie kunnen alle op de vergadering aanwezige leden, dus ook de Belangstellende leden, deelnemen. Deze discussie wordt, zo mogelijk stenografisch, vastgelegd. Een afschrift van het Verslag van de discussie wordt zo spoedig mogelijk aan allen, die aan de discussie hebben deelgenomen, toegezonden ter correctie en moet binnen één week aan de Secretaris worden teruggezonden. Een gestencild Verslag van de discussie ter vergadering wordt daarna met de Tekst van de gehouden lezing zo spoedig mogelijk toegezonden aan allen die aan de voortzetting van de discussie wenselijk deel te nemen.

Voortzetting van de discussie:

Voortzetting van de discussie is, zoals reeds in het begin werd betoogd noodzakelijk voor het bereiken van de doelstellingen van de Werkgemeenschap.

Daarvoor is in de eerste plaats nodig, dat allen die aan een discussie wenselijk deel te nemen, ook al waren zij niet in staat de vergadering bij te wonen, beschikking krijgen over de tekst van het gesprokene; dat dit bovendien ook zeer gewenst is voor hen, die wel de lezing hoorden, weet iedereen die wel eens aan een discussie heeft deelgenomen en in ieder geval iedereen die wel eens een lezing met daarop volgende discussie heeft gehouden. De spreker moet daarom de tekst van zijn lezing uiterlijk op de dag van de vergadering persklaar bij de Secretaris inleveren. De Secretaris draagt er voor zorg dat de lezing zo spoedig mogelijk gedrukt wordt en dat de deelnemers aan de discussie een exemplaar van de eerste proef ontvangen (de spreker kan de deelnemers aan de discussie op eventuele misleidende drukfouten en dgl. attent maken door een gestencild rondschraven).

[3]

Aard van de discussie:

De discussie zij, gezien de doelstellingen van de werkgemeenschap, niet alleen

kritisch,

maar kan ook zijn
informatief, en
aanvullend.

Deelname aan de discussie:

Aan de discussie nemen in de eerste plaats deel:

A. de Werkgroep Kritici.

Het is namelijk gewenst dat die leden, welke zich in het bijzonder interesseren voor de Principes der Structurele Taalkunde, zich permanent, – dat wil dus zeggen: tot zij zich uitdrukkelijk als actieve leden-kritici terugtrekken – bereid verklaren tot het geven van (dan uit de aard der zaak meestal principiële) opmerkingen, kritiek, aanvullingen.

Opmerking: Dit sluit natuurlijk toch niet de mogelijkheid uit, dat een actief lid-kriticus na een bepaalde lezing – schriftelijk! – zal kunnen volstaan met een “Fiat” of een “Voel mij niet competent voor dit onderwerp”! Juist zij hebben bij elke discussie tot een dergelijk oordeel het recht.

B. leden welke zich speciaal voor een te behandelen onderwerp interesseren.

Dit kunnen zijn leden, die door een andere werkzaamheid reeds actief lid zijn, of belangstellende leden, die zich dan – voor de duur van de discussie als actief lid opgeven. Deze leden, die dus niet “critici” zijn, moeten zich echter voor zo’n bepaalde discussie na de vergadering of, indien zij niet aanwezig waren, naar aanleiding van de convocatie (met of zonder Bijlage) opgeven bij de Secretaris. Verwacht mag worden, dat leden in deze groep van deelnemers aan een discussie zich alleen dan opgeven, wanneer ze werkelijk de behandeling van het onderwerp kunnen bevorderen. De Werkgemeenschap moet er op kunnen rekenen, dat niemand van deze gelegenheid gebruik maakt om door het stellen van een blote vraag (zuiver “informatieve” discussie!) of door het geven van een onbelangrijke opmerking, spoedig en goedkoop in het bezit te komen van de tekst van een lezing, die hem – misschien – wel interesseert.

Verloop van de voortzetting van de discussie:

De leden die aan een discussie deel nemen zijn verplicht binnen één maand na ontvangst van de Tekst (drukproef) van de lezing en het Verslag van de discussie ter vergadering hun oordeel (op- en aanmerkingen; vragen) toe te zenden aan:

- a) de spreker, nu discussie-leider, en
- b) de Secretaris van het Bestuur.

Na bestudering van het Verslag van de discussie ter vergadering en de daarna ingekomen Beoordelingen overleggen spreker discussieleider en Bestuur of nogmaals een vergadering aan het onderwerp moet worden gewijd. (Dit kan het geval zijn, wanneer het onderwerp van zeer principiële aard is of door discussie en beoordeling op zeer principieel terrein is gebracht). Komen Bestuur en spreker-discussie-leider tot dit besluit, dan worden allen die aan de discussie deelnemen daarvan in kennis gesteld en wordt de discussie (het beantwoorden van vragen, op- en aanmerkingen door de spreker-discussie-leider) uitgesteld tot die vergadering.

De tweede mogelijkheid is, dat de Discussie ter vergadering of de ingekomen beoordelingen spreker-discussie-leider en/of Bestuur in onderling overleg aanleiding geven om

een deelnemer aan de discussie uit te nodigen zijn oordeel te behandelen op een vergadering.

Neemt het betrokken lid dat voorstel aan, dan ontslaat dat de spreker-discussie-leider toch niet van de plicht om zo spoedig mogelijk de beoordelingen van de anderen, die aan de discussie deelnemen, te beantwoorden en de discussie met hen eventueel voort te zetten tot de volgende vergadering plaats vindt.

Een derde mogelijkheid is, dat een lid zelf naar aanleiding van de lezing een spreekbeurt wenst.

Hiertoe dient hij een verzoek in bij het Bestuur, dat over deze kwestie buiten de eerste spreker om kan beslissen. Staat het Bestuur zo'n spreekbeurt naar aanleiding van een lezing toe dan ontslaat dit besluit de a.s. spreker toch niet van de plicht om de eerste spreker-discussie-leider althans in grote trekken op de hoogte te brengen van het onderwerp dat hij naar aanleiding van diens lezing zal behandelen. De discussie tussen spreker-discussie-leider en de anderen die aan de discussie deelnemen gaat dan natuurlijk, evenals in het tweede geval, gewoon door. [4]

Tenslotte is er dan nog de mogelijkheid, dat de discussie niet, of niet direct, aanleiding geeft tot behandeling op een nieuwe vergadering en waarschijnlijk zal dit het meest voorkomende geval zijn. Dan wordt de discussie dus voortgezet tussen de spreker-discussie-leider en afzonderlijke leden die aan de discussie deelnemen.

Na ontvangst van de beoordelingen en bij uitsluiting van een nieuwe vergadering kan de spreker op drieërlei wijze antwoorden:

a) hij kan alle antwoorden samenvatten in een schrijven aan alle deelnemers aan de discussie tegelijk (waarbij hij desgewenst door bemiddeling van het Bestuur voor eigen rekening zo'n antwoord kan laten stencillen en doorzenden);

b) hij kan met deelnemers afzonderlijk in correspondentie treden;

c) hij kan met deelnemers afzonderlijk of met een groepje (bv. als een spreker uit A enige opposanten in B heeft) in mondeling contact treden.

De spreker-discussie-leider moet, evenals de andere deelnemers aan de discussie, een afschrift van al zijn desbetreffende correspondentie doen toekomen aan de Secretaris evenals een Verslag van voortgezette mondelinge discussie ondertekend door ieder die aan zo'n bespreking heeft deelgenomen.

Opmerking: Het spreekt vanzelf, dat ieder voor zich kan uitmaken welk gesprek of welke brief van zuiver particuliere aard is ook als het onderwerp ter sprake komt en wat tot de discussie in het kader van de Werkgemeenschap behoort. Ook in dit geval moet natuurlijk weer het goede verloop van de samenwerking toevertrouwd worden aan het goede geweten en vooral ook het wetenschappelijk geweten van de leden!

De spreker-discussie-leider is verplicht de beoordelingen te beantwoorden. Meent hij een antwoord te kunnen weigeren – om welke reden ook –; dan moet hij de betrokken deelnemer aan de discussie daarvan in kennis stellen. Zijn de discussie-leider en een deelnemer het niet eens over het voortzetten van hun discussie, dan kunnen zij, resp. kan een van hen de kwestie voorleggen aan het Bestuur. Het Bestuur beslist, al dan niet in overleg met een of meer daartoe aangezochte "Kritici", maar kan noch discussie-leider noch deelnemer dwingen (ondanks de – "morele" – verplichting). In dat geval wordt echter de

weigering protocolair vastgelegd in het uiteindelijke verslag van de discussie. Wordt na voorlopige weigering de discussie tussen discussie-leider en een deelnemer toch voortgezet, dan wordt de daarover gevoerde correspondentie niet in het Uiteindelijke verslag opgenomen.

Einde van de voortgezette discussie:

Discussie tussen discussie-leider en een deelnemer eindigt:

- a) wanneer men het eens geworden is;
- b) wanneer men tot het inzicht gekomen is in onderling overleg, dat het meningsverschil berust op “onverzoenlijke” wetenschappelijke opvattingen;
- c) door weigering, het Bestuur gekend.

In principe kan een discussie dus “eindeloos” worden voortgezet (al zal men dan toch op den duur wel bij geval b) belanden), maar zij kan ook tijdelijk worden onderbroken, wanneer het Bestuur het ogenblik gekomen acht om over te gaan tot een:

Samenvatting van de discussie:

Het Bestuur draagt zorg dat een Uiteindelijk verslag van alle discussie, die volgt op de verschillende lezingen, wordt samengesteld voor het Jaarverslag van de Phonologische Werkgemeenschap.

De sprekers zijn verplicht een Uiteindelijk Verslag van de door hen geleide discussie samen te stellen op het tijdstip, binnen het termijn en van een omvang zoals het Bestuur aangeeft. De kopij hiervan wordt beoordeeld door Bestuur en alle deelnemers aan een discussie alvorens de tekst gedrukt wordt. De deelnemers aan een discussie ontvangen een drukproef van het Uiteindelijk verslag (gratis).

Discussie, welke bij het samenstellen van het Uiteindelijk Verslag (dan Jaarverslag van een desbetreffende discussie!) nog niet beëindigd is, wordt voortgezet en verschijnt in het volgende Jaarverslag (enzovoorts).

Opmerkingen:

Op het wetenschappelijk belang van een voortgezette discussie behoeft: wel niet gewezen te worden. Wel kan de vraag nog onder ogen worden gezien of deze methode niet te hoge eisen stelt aan de Werkgemeenschap.

Taak van de spreker-discussie-leider:

De zwaarste taak is natuurlijk die van de spreker-discussie-leider. Hij ontvangt alle beoordelingen, moet die beantwoorden, moet de bespre[5]kingen voeren en de verslagen maken. Maar: alles heeft betrekking op het wetenschappelijk onderwerp dat hem in het bijzonder interesseert. Principiële kritiek en detailkritiek op gebied waar hij zich misschien niet thuis voelt kan hij als aanvulling van zijn onderwerp beschouwen en ad acta leggen, terwijl hij toch de discussie voortzet op terrein waar hij zich wel thuis voelt. Het resultaat is dan, dat hij zijn ideeën uitdraagt, resp. verdedigt, waar hij dit kan, en dat toch zijn onderwerp van verschillende zijden wordt belicht, wellicht zelfs uitgebouwd. Geeft wordt van hem natuurlijk, dat hij wetenschappelijke kritiek, of wat sommigen ook wel eens als “kritiek” voelen: aanvulling, relativering, verdraagt. Maar deze eis moet wel gesteld worden aan een ieder, die in een Werkgemeenschap wenst te werken.

Taak van de deelnemers aan de discussie:

Groep A: de Kritici

In hoeverre aan de Kritici geen onmogelijke eisen worden gesteld is reeds meegedeeld: van hen wordt als Kritici oordeel over de principiële zijde van de lezingen gevraagd. Zij zullen dus in vele gevallen met het “Fiat” kunnen volstaan, in andere gevallen een Aanvulling kunnen geven, die wel op verwijzen naar literatuur kan neerkomen (met de opmerking, dat de spreker bij een bepaalde stelling of veronderstelling geen rekening heeft gehouden met wat X of J daarover heeft beweerd). In discussie zullen zij vooral dan pas komen, wanneer werkelijk nieuwe principes, dus de hun in het bijzonder interesserende onderwerpen ter sprake komen. Oordeel over de “toevallige” inhoud van de lezingen behoeven zij, evenals groep B, tenslotte alleen te geven, wanneer zij zich – ook – tot die zijde van de behandelde kwestie voelen aangetrokken.

Groep B: deelnemers die zich in speciale gevallen opgeven:

Deze deelnemers bepalen zelf het onderwerp waarover zij willen discussiëren en zijn er dus in hun wetenschappelijke belangstelling onmiddellijk bij betrokken.

Taak van het Bestuur:

De taak van het Bestuur wordt uitgebreid door:

het contact met de Uitgever; dwz. doen stencillen van de bijlage voor de convocatie aan de actieve leden; doen drukken van de Tekst van de lezing vòòr of onmiddellijk na de lezing; eventueel bemiddelen bij het doen stencillen van rondschrjven tijdens de voortgezette discussie; doen drukken van het Uiteindelijk verslag; en door:

het volgen, aan de hand van de afschriften van correspondentie en verslagen van de voortgezette discussie; en door:

eventuele bemiddeling bij conflicten gedurende de voortgezette discussie. Een dergelijke uitbreiding van de taak van het Bestuur kan alleen bezwaarlijk worden, wanneer sprekers, later discussie-leiders, en deelnemers aan de discussie zich niet aan de eenmaal gestelde termijnen houden voor het beantwoorden van hun correspondentie en het inleveren van kopij, afschriften en verslagen. In een Werkgemeenschap moet echter gerekend kunnen worden op de bereidheid van alle medewerkende (actieve) leden om een redelijk tempo te handhaven. Teneinde de beoordeling van dit belangrijke punt te vergemakkelijken, wordt hierop nogmaals gewezen.

Tempo:

De spreker dient de tekst van de Bijlage (al of niet met Toevoeging), bestemd voor convocatie aan de actieve leden uiterlijk twee weken voor het door het Bestuur vast te stellen tijdstip van verzending der convocatie in.

De spreker dient zijn Tekst van de lezing uiterlijk op de dag van de vergadering in.

De deelnemers aan de discussie ter vergadering dienen de door hen ter event. correctie ontvangen kopij van het Verslag binnen een week na ontvangst in.

De deelnemers aan de voortgezette discussie geven hun oordeel binnen een maand na ontvangst van het definitieve Verslag van de discussie ter vergadering en de drukproef van de Tekst van de lezing.

De deelnemers aan de voortgezette discussie beantwoorden ook daarna alle correspondentie uitgaande van de discussie-leider binnen een maand.

De deelnemers dienen de ter event. correctie ontvangen tekst van het Uiteindelijk Verslag binnen twee weken na ontvangst in.

Een termijn voor de discussie-leider bij het voeren van de voortgezette discussie kan natuurlijk niet gesteld worden. Aangenomen mag worden, dat hij door zijn belangstelling voor dit zijn eigen wetenschappelijk onderwerp het verloop van de discussie zoveel mogelijk zal willen be[6]vorderen. Aangezien het Bestuur, door het ontvangen van kopij van alle correspondentie beoordelen kan, hoeveel werk er van de discussie-leider wordt geëist en controleren kan wanneer hij de correspondentie beantwoordt, kan het zo nodig de discussieleider aanmanen.

De discussieleider dient het Uiteindelijk Verslag binnen zes weken na het verzoek van het Bestuur in.

Opm.: op alle stukken uitgaande van Bestuur of discussie-leider, moet vermeld worden voor welke datum antwoord wordt verwacht.

Samenwerking van de Phonologische Werkgemeenschap met een Uitgever.

Het is voor het doen slagen van wetenschappelijk werk in groepsverband zoals door de Phonologische Werkgemeenschap wordt ondernomen, absoluut noodzakelijk, dat een Uitgever er voor wordt geïnteresseerd. De structurele taalwetenschap staat in het middelpunt van de belangstelling der linguïstische "wereld" en het peil van de lezingen, gehouden voor de Phonologische Werkgemeenschap, kan door het Bestuur op een hoogte worden gehandhaafd, welke het volkomen aannemelijk doet worden, dat voor een publicatie van het jaarboek, inhoudende de vier lezingen met een uitvoerig verslag van de discussies, de belangstelling zal bestaan, die goede en niet uitsluitend specialistisch georiënteerde publicaties ondervinden; juist de deelname van de in de eerste plaats algemeen georiënteerde "kritici" aan de discussie kan iedere publicatie het voor een uitgave gewenste karakter geven.

Het reorganisatieplan berust daarom op de overtuiging, dat een Uitgever bereid zal zijn om

- A. Het Jaarboek van de Phonologische Werkgemeenschap, mits geen honorarium betaald behoeft te worden, en mits de Tekst der lezingen en de Verslagen van de discussies in het Frans of Engels zijn gesteld, en de omvang niet meer zal zijn dan 20 vel; voor zijn rekening uit te geven.

Opmerking:

De inhoud van dit Jaarboek zal dus hoofdzakelijk bestaan uit:

- 1) Het jaarverslag van het Bestuur en van de leiders van bepaalde Werkgroepen (zie beneden);
- 2) Vier lezingen;
- 3) Uitvoerig verslag van de discussies.

Het spreekt vanzelf, dat de leden van de Phonologische Werkgemeenschap het Jaarboek tegen gereduceerde prijs kunnen verkrijgen. Hoewel mag worden aangenomen, dat ieder lid het Jaarboek koopt, moet het toch in principe mogelijk zijn, dat een lid, dat het Jaarboek niet wenst aan te schaffen, een overdruk van het Jaarverslag, waarop hij op grond van zijn lidmaatschapsbijdrage recht heeft, kan krijgen;

- B. Mee te werken tot het tot stand komen van het Jaarboek op de hierboven beschreven wijze;

C. Zijn medewerking ook op andere wijze bij het werk van de Werkgemeenschap te verlenen.

Opmerking: Daar de Phonologische Werkgemeenschap in dit geval het bedrag, dat anders besteed moet worden aan het drukken van het Jaarverslag, ter beschikking houdt, moet overwogen worden in hoeverre in de kosten van stencilwerk enz. kan worden gedeeld.

Zie Bijlage A.

Projecten van de Phonologische Werkgemeenschap.

Dat de Phonologische Werkgemeenschap haar werkzaamheden niet wil beperken tot het doen houden van enige lezingen, is reeds gebleken uit

het uitschrijven van de Phonologische Enquête; en

het voorbereiden van een uitwerken van de resultaten der Enquête

Op de bezwaren, die in het laatste geval aan de tegenwoordige organisatie van de Werkgemeenschap zijn verbonden, is reeds gewezen. Ook hier schept het reorganisatieplan nieuwe mogelijkheden.

Verloop:

Wanneer de Phonologische Werkgemeenschap een Project wenst te verwezenlijken, hetzij op initiatief van het Bestuur, hetzij dat een plan van een der leden door het Bestuur is overgenomen, wordt aan de convocatie voor de vergadering, waarop het Project zal worden besproken, toegevoegd:

een gestencilde Bijlage van het Bestuur, bestemd voor alle leden (dus ook voor de belangstellende leden), waarin een korte uiteenzetting van het Project wordt gegeven.

Van de bespreking en discussie ter vergadering wordt

aan alle leden, die mondeling of schriftelijk op of vòòr de dag [7] van de vergadering aan de Secretaris te kennen hebben gegeven, dat zij voor het Project bijzondere belangstelling hebben, een gestencil Verslag toegezonden

Leden, die een Verslag hebben aangevraagd, delen binnen een maand aan de Secretaris mee, of zij bereid zijn aan het Project mee te werken. Het Bestuur kiest uit de leden, die zich hebben aangemeld, een Voorlopige leider van de Werkgroep voor het Project (deze kan natuurlijk ook Bestuurslid zijn).

Heeft een lid de taak van Voorlopig leider van een Werkgroep aanvaard, dan organiseert hij zelfstandig de bewerking van het Project onder de leden, die zich daarvoor hebben aangemeld. Daarbij kan zich zeer wel het geval voordoen, dat hij de leiding overgeeft aan een ander lid van die Werkgroep; in ieder geval komt de organisatie, ook van het Werkplan buiten het Bestuur om tot stand. Als de Werkgroep georganiseerd is, stelt de leider van die Werkgroep het Bestuur hiervan in kennis en brengt hij verslag uit op de eerstvolgende vergadering. De Werkgroep blijft daarna zelfstandig werken, maar ten allen tijde kan er contact zijn tussen het Bestuur en de leider van de Werkgroep.

De leider van een Werkgroep is verplicht op een vergadering verslag van de werkzaamheden uit te brengen, wanneer het Bestuur daartoe de wens te kennen geeft of wanneer tenminste vijf leden die wens tegenover de Secretaris van het Bestuur hebben geuit.

De leider van een Werkgroep is verplicht een Verslag van de werkzaamheden voor het Jaarverslag in het Jaarboek te schrijven binnen een door het Bestuur vast te stellen termijn.

Wanneer de werkzaamheden van een werkgroep bevorderd kunnen worden door van tijd tot tijd gestencilde mededelingen enz. aan de leden van een Werkgroep rond te sturen, kan de leider van de Werkgroep door bemiddeling van het Bestuur, dat contact met de Uitgever heeft, hiertoe stappen doen.

Leden van een Werkgroep zijn actieve leden. Zij kunnen te allen tijde maar met opgaaf van redenen, zich terugtrekken en worden dan belangstellende leden, voor zover zij niet op andere wijze aan de werkzaamheden van de Werkgemeenschap deelnemen.

De leider kan steeds door middel van een Bijlage aan alle leden bij een convocatie en dus ook door een oproep op een vergadering trachten nieuwe medewerkers voor zijn werkgroep te winnen.

Tot de Projecten, die van de Phonologische Werkgemeenschap kunnen uitgaan, behoort o. a. het reeds in Leiden, Wintervergadering 1942, besproken plan om een permanente Referaten-Commissie in te stellen. In dit verband kan ook overwogen worden, of niet het instellen van een Commissie voor Bibliografie gewenst is.

De laatste twee opmerkingen dienen er slechts toe om de leden er op te wijzen, welke mogelijkheden op de boven beschreven wijze, gemakkelijker gerealiseerd kunnen worden.

Werkzaamheden van leden in het kader van de Werkgemeenschap.

Er is in het begin reeds op gewezen, dat de vergaderingen het contact tussen de leden te weinig bevorderen. Velen, ook wel zij, die toch van tijd tot tijd de vergaderingen kunnen bezoeken, blijven bij hun werk in een isolement ook als zij graag contact met anderen of medewerking van anderen zouden willen hebben. Verlangen naar contact kan reeds ontstaan, wanneer iemand bij zijn studie of onderzoek op een voor hem onoplosbare moeilijkheid stoot, of wanneer iemand zich afvraagt, of het door hem geprojecteerde onderzoek (b.v. van de structuur van een bepaalde taal of een dialect) niet reeds door anderen is begonnen. In dat laatste geval zou ook de mogelijkheid tot samenwerking ontstaan.

Alle leden, dus ook Belangstellende leden, kunnen vragen indienen bij het Bestuur:

Kan iemand deze moeilijkheid oplossen ...?

Is iemand met dit onderzoek bezig ...?

Zijn er medewerkers te vinden voor dit plan ...?

Het Bestuur stelt alle leden door middel van een gestencilde Bijlage van het Bestuur voor alle leden bij een convocatie in kennis van deze vragen met vermelding van naam en adres van de vraagsteller (tenzij verzocht wordt dit achterwege te laten) en schept zo de mogelijkheid tot contact.

Leden die zich voor een zo gestelde vraag of een zo voorgesteld plan interesseren richten zich rechtstreeks tot de vraagsteller. [8]

Het Bestuur kan een lid verzoeken om zijn Project als leider van een Werkgroep van de Werkgemeenschap uit te werken. In dat geval verloopt het werk op de reeds beschreven wijze. Het Bestuur kan echter ook alleen bemiddelen, maar zal dan een lid, dat met andere leden aan een Project werkt, in het Jaarverslag enige ruimte ter beschikking stellen om verslag van zijn werkzaamheden uit te brengen.

In het Jaarverslag zal altijd opgave gedaan worden van alle Projecten, die door de Werkgemeenschap of in het kader van de Werkgemeenschap worden bewerkt. Daardoor blijft de mogelijkheid bestaan, dat nieuwe medewerkers zich aanmelden of geïnteresseerden contact zoeken.

Op het verloop van werkzaamheden die alleen in het kader van de Werkgemeenschap door leden worden ondernomen, kan het Bestuur verder natuurlijk geen invloed uitoefenen, al blijft het bereid steeds zijn medewerking naar mogelijkheid te verlenen.

Het Bestuur kan door de vragen die gesteld worden en waarvan en waarvan het een kerktheek kan aanleggen voortdurend op de hoogte blijven van wat er in de Werkgemeenschap leeft; het weet daardoor niet alleen wat men onderneemt, resp. wil of wenst, maar het kent ook de problemen van de leden en kan daarmee rekening houden bij het opstellen van het program voor de lezingen.

De mogelijkheid om bemiddelend en leidend werkzaam te zijn, zal daardoor voor het Bestuur steeds toenemen.

Conclusie:

Het reorganisatieplan schept de mogelijkheid tot:

- 1) het opvoeren van de wetenschappelijke waarde van de vergaderingen door organisatie van voortgezette discussies, zonder enig lid dat daarbij niet geïnteresseerd is te bezwaren;
- 2) het deelnemen van alle leden aan de discussie, die op lezingen kan volgen;
- 3) het kennen van alle leden in de Projecten van de Werkgemeenschap;
- 4) het organiseren van werkzaamheden zonder het Bestuur te veel te bezwaren;
- 5) het organiseren van contact, ook tussen leden die de vergaderingen niet of zelden kunnen bezoeken;
- 6) het organiseren van samenwerking tussen leden die zich voor eenzelfde project interesseren;
- 7) het verschijnen van een waardevol Jaarboek van de Phonologische Werkgemeenschap zonder extra geldelijke verplichting van enig lid.

Van deze zeven mogelijkheden zullen, indien de Phonologische Werkgemeenschap het volgend plan aanneemt, alleen 1, 2 en 7 reeds in de loop van het eerst volgend werkjaar gerealiseerd worden. Het Bestuur zal zeker trachten ook spoedig gebruik te maken van de mogelijkheden 3 en 4, gezien het feit dat er een Project van de Werkgemeenschap (Uitwerken van de Enquête) in opbouw is.

Realisatie van de 5e en 6e mogelijkheid zal afhangen van het initiatief van de leden van de Phonologische Werkgemeenschap, dwz. van hun werkelijke drang naar wetenschappelijke samenwerking. Een organisatie, die dergelijke mogelijkheden schept voor de leden heeft echter reeds in zich aan het doel voldaan. Aangenomen mag worden, dat deze vormen tot samenwerking, gezien al het sterk individualistisch karakter van vele wetenschapsmensen, pas langzamerhand volgroeien zullen.

Het reorganisatieplan streeft dus geenszins naar de verwezenlijking van een soort wetenschappelijke "commune", met een straffe organisatie, waarin van zo veel mogelijk leden zo veel mogelijk wordt geleverd!

Ook na aannemen van het plan blijft de Phonologische Werkgemeenschap een soepele organisatie van zoveel mogelijk belangstellenden rondom enkele samenwerkende kernen, die spontaan ontstaan en ongedwongen weer kunnen verdwijnen. In de allereerste plaats wordt het potentiëel opgevoerd; de organisatie dient de leden.

Verplichtingen van de leden:

Geen organisatie kan echter het individu in haar verband dienen, zonder enige eisen te stellen, die noodzakelijk zijn voor het in stand blijven van de organisatie als zodanig.

Geëist wordt dus van die leden, welke zich opgeven voor bepaalde werkzaamheden, dat zij ook inderdaad de wil tot samenwerking tonen: [9]

door de choc des opinions te verdragen;

door het vastgestelde tempo te bewaren;

door geen pseudo-actieve leden te worden;

door het werk van de Uitgever, die een deel van het financiële risico draagt, te waarderen.

Op dit laatste punt moet nog worden ingegaan:

De leden en de Uitgever:

De leden zullen als het enigszins mogelijk is het Jaarboek kopen.

Leden die als spreker meewerken het tot stand komen van het Jaarboek, zullen slechts twee overdrukken van hun bijdrage ontvangen; wensen zij meer overdrukken, dan moeten die door hen betaald worden tegen een door de Uitgever vast te stellen prijs.

Leden die meewerken als deelnemers aan een discussie moeten alle overdrukken betalen (niét de proef!).

Tekst van lezingen en Verslagen van discussies, bestemd voor het Jaarboek, moeten door de leden in het Frans of Engels ingestuurd worden.

Sprekers-discussie-leiders ontvangen geen honorarium.

Sprekers-discussie-leiders en zelfstandige werkers, die samenwerking in het kader van de Werkgemeenschap hebben aangevraagd, zullen zo nodig bijdragen in de kosten van stencilwerk, welke voor de enkele leden afzonderlijk steeds zeer gering zullen zijn, maar alle tezamen voor de Uitgever bezwaarlijk kunnen worden (zie ook Bijlage A.).

N.B.

Alle leden van de Werkgemeenschap zullen, indien zij studies op het gebied van structurele taalkunde van meer dan X-duizend woorden (omvang vast te stellen door de Uitgever) wensen te publiceren, ernstig in overweging nemen, of zij hun kopij niet aan de Uitgever van de Phonologische Werkgemeenschap zullen aanbieden. Van enige letterlijke verplichting kan natuurlijk geen sprake zijn, gezien bv. de deelname aan Feestbundels, andere Jaarboeken (Travaux C.L.P.) of de wenselijkheid om in een bepaald wetenschappelijk milieu te publiceren.

Een lid dat een studie aan de Uitgever aanbiedt, onderhandelt met deze als iedere andere auteur (publicatie kan dus afspringen wanneer men het b.v. niet eens wordt over het honorarium).

Het Bestuur heeft echter tegenover de leden het recht en tegenover de Uitgever de plicht (na overleg met hem gepleegd te hebben) om aan een lid de vraag te stellen, waarom hij een bepaalde studie niet bij de Uitgever van de Werkgemeenschap heeft aangeboden. Zulk een vraag wordt gesteld, resp. een desbetreffende brief voorgelezen in een vergadering; na antwoord van het lid of voorlezing van zijn antwoord gaat men tot de orde van de dag over.

Besluiten een lid en de Uitgever om een studie te doen verschijnen, dan zou dit op tweeërlei wijze kunnen geschieden:

in een vorm door Uitgever en auteur in onderling overleg, geheel buiten de Werkgemeenschap om, vast te stellen; of:

in een Serie onder auspiciën van de Phonologische Werkgemeenschap.

Het verdient nl. overweging, of er niet nog een 8e mogelijkheid is: Naast het Jaarboek zou de Phonologische Werkgemeenschap de publicatie van een serie studies op het gebied van de structurele taalwetenschap kunnen bevorderen (Acta ...; waaraan bv. de naam van Nico van Wijk verbonden zou kunnen worden).

Wordt hiertoe besloten, dan benoemt het Bestuur, indien het dit nodig acht, een Commissie van Uitgave, welke op verzoek van een auteur en de Uitgever over de opname van een studie in de Serie oordeelt.

Een dergelijke serie zou in de eerste plaats in aanmerking komen voor de publicatie van eventuele resultaten van onderzoek, dat door de Werkgemeenschap wordt gedaan.

Het spreekt vanzelf, dat de Uitgever nimmer verplicht kan worden tot enige publicatie in zo'n serie.

DE P H O N O L O G I S C H E W E R K G E M E E N S C H A P,

Studiekring voor Structurele Taalwetenschap,

kan voor allen, die in de eerste plaats in Nederland, Nederland-Overzee, Vlaanderen en Zuid-Afrika belangstelling hebben voor taalkundige problemen, door het scheppen van schriftelijk contact, een inlichtingendienst tussen de leden, werkorganisaties, schriftelijke deelname aan discussies, enzovoorts enzovoorts:

een l e v e n d c e n t r u m worden,

dat bovendien door zijn Jaarboek een voornam plaats kan krijgen in het internationale wetenschappelijke leven. [10]

BIJLAGE A

Wie zullen vermoedelijk stencilwerk, uitgaven en porti betalen?

[...]

Bijlage 2.

Uitnodiging door W. Gs Hellinga en twee besturen voor een vergadering van taalkundigen op 12 maart 1946

L.S.

De taalkunde als moderne wetenschap is in de studeerkamer geboren en zal ook in de toekomst haar ontwikkeling en bloei wel in de eerste plaats blijven danken aan het werk in de studeerkamer. Maar een nieuwe geest en, als onmiddellijk gevolg daarvan, nieuwe methoden van onderzoek doen toch ook, onder de taalkundigen in toenemende mate de behoefte ontstaan naar opheffing van een al te groot isolement.

Het inzicht dat persoon en werk in de wetenschap niet gescheiden kunnen worden was reeds één der oorzaken van de snel toenemende belangstelling voor congressen, die vòòr de oorlog viel waar te nemen. Velen willen tegenwoordig echter méér. Men wil weten wat er op zijn vakgebied waar ter wereld ook gebeurt; men wenst altans [sic] de mogelijkheid om collega's in ruimere of engere zin te ontmoeten of in schriftelijk contact met hen te treden en desgewenst met hen tot samenwerking in welke vorm dan ook te komen, zonder daarbij te zeer gebonden te zijn aan de toevallige omstandigheden van een persoonlijke kennismaking, van ruimte en tijd.

Bovendien wensen onderzoekers en belangstellenden een steeds methodischer oriëntatie ook buiten het meer speciale vakgebied waarnaar hun belangstelling in de eerste plaats uitgaat, terwijl anderen, b.v. bij het systematisch verzamelen van gegevens reeds op velerlei gebied samenwerking zoeken of tot stand brachten in soms buitengewoon groot organisatorisch verband. Ook het bewerken wenst men steeds meer in groepsverband te doen geschieden, door arbeidsverdeling of het uitwisselen van ideeën.

De organisatie van dit alles gaat reeds lang de krachten van de enkeling te boven en ook wanneer men de keuze heeft gedaan, waarmee men meent te kunnen volstaan, of altans [sic] te moeten volstaan, dan kost het voorbereiden en het organiseren van het onderhouden daarvan meestal meer tijd dan men eigenlijk aan het doel, de bevordering van zijn onderzoek en studie kan onttrekken

Door verschillende organisatievormen heeft men in de wereld der taalkundigen deze moeilijkheden reeds trachten op te lossen of althans getracht aan de wensen en eisen tegemoet te komen. Zo door het Comité International Permanent de Linguistes en op kleinere schaal in nationale verenigingsvormen, b.v. in Frankrijk, Zweden, Zwitserland, de Verenigde Staten, waarbij bij in zulke kleinere organisatievormen de doelstellingen van de CIPL worden nagestreefd.

Nederland, of liever in ruimere zin: het Nederlandse taalgebied kent zulk een organisatie nog niet. Maar uit onze congressen en het verenigingsleven blijkt, dat de behoefte daaraan wel degelijk bij zeer velen bestaat.

In de overtuiging dat het mogelijk is om in Nederland, en op de duur in het Nederlandse taalgebied tot een zeer nuttige organisatievorm te komen voor allen die de taal-

kunde in welke van haar aspecten ook als hun vakgebied beschouwen, hebben ondergetekenden de eer, U en een dertigtal andere taalkundigen uit te nodigen tot een bespreking om deze mogelijkheden gezamenlijk in overweging te nemen. Zij stellen zich voor deze bespreking te doen plaats vinden op Dinsdag 12 Maart 1946 te Amsterdam in het Trippenhuys, Kloveniersburgwal 29, des morgens te elf uur. De bespreking zal worden geopend met het uiteenzetten van een plan door Dr W.Gs Hellinga (Amsterdam). Maar ten einde reeds thans iets nader te oriënteren, worden enkele punten hier aangegeven.

Voorstel tot het stichten van een Organisatie (niet van een nieuwe vereniging) voor alle taalkundigen, en wellicht op de duur voor alle philologen in de ruimste zin van het woord, in Nederland (zo mogelijk: het Nederlandse taalgebied), waarbinnen reeds bestaande verenigingen volkomen [2] autonoom zullen kunnen blijven voortbestaan, waarbinnen nieuwe verenigingen een plaats kunnen innemen, en waarvan allen, verenigingen zowel als particulieren gebruik kunnen maken bij het nastreven van hun verschillende doelstellingen op wetenschappelijk gebied.

Doelstelling van de Organisatie is in de eerste plaats het tot stand brengen van een Permanent Secretariaat, dat in het kader van het wetenschappelijk taalkundig bedrijf alle gewenste inlichtingen kan geven en alle gewenste contacten kan voorbereiden.

Tot de verdere mogelijkheden van zulk een organisatie behoort o.a. de uitgave van Maandelijkse Mededelingen, waarin opgenomen kunnen worden Aankondigingen van publicaties, voorgenomen onderzoek, mededelingen betreffende verenigingen, werkgemeenschappen, congressen enz. personalia en dergelijken; uitgave van een *Annuary*, waarin verslag wordt gedaan (in het Engels) van wat er in de loop van het voorafgaande jaar in het Nederlands op taalkundig gebied is verschenen (korte samenvattingen van boeken en tijdschriftartikelen).

Gaarne zullen ondergetekenden van U vernemen of U aan deze bespreking zult deelnemen. Zo dit het geval mocht zijn, dan kunnen zij U nog meedelen, dat dankzij de gastvrijheid van het bestuur er de gelegenheid zal zijn om gezamenlijk de lunch te gebruiken in de Societeit "De Koepel" in de Marnixstraat 402. Ten einde ook dit te kunnen voorbereiden verzoeken zij U tevens op te geven, of U aan deze lunch zult deelnemen (kosten fl. 2.--). Indien U verhinderd bent aan de bespreking deel te nemen wilt U dan toch even berichten of U met het bovenontwikkelde plan kunt instemmen? Uw desbetreffend bericht kunt U zenden aan Dr P.J. Meertens, Kloveniersburgwal 29, Amsterdam.

W.Gs Hellinga

Het bestuur van de Nederl. Vereniging
voor Phonetische Wetenschappen

L. Kaiser

Joh^a C.Daan

P.J. Meertens

Het bestuur van de Phonologische
Werkgemeenschap

J.H. Kramer[s]

J. Wils

[3] Deze uitnodiging is toegezonden aan :

Prof. Dr C.C. Berg, Leiden
Prof. Dr J.H. Brouwer, Groningen
Dr G.A. van Es, Groningen
Prof. Dr P.H.G. van Gilse, Leiden
de Heer G.M de Goeje, Den Haag
Prof. Dr J. Gonda, Utrecht
Prof. Dr G. Gosses, Leeuwarden.
Prof. Dr A.W. de Groot, Aerdenhout
Dr D.M.E. Habbema, Amsterdam [doorgehaald]
Dr C.B. van Haeringen, Den Haag
Prof. Dr P.N.U. Harting, Amsterdam
Dr K. Heeroma, Oegstgeest
Prof. Dr H. Janssen, Nijmegen
Prof. Dr J.P.B. de Josselin de Jong, Oegstgeest
Prof. Dr G.G. Kloeke Leiden
Prof. Dr J.M. Kramers, Oegstgeest
Prof. Dr F.B. Kuiper, Leiden
Prof. Dr M.J. Langeveld, Utrecht
Dr G.J. Liefstinck, Leiden
Dr L.C. Michels, Tilburg
Mej. Dr Moorman [sic], Nijmegen
Dr A.W.M. Odé, Delft
Prof. Dr H.J. Pos, Haarlem
Prof. Dr A. Reichling, Amsterdam
Prof. Dr T.A. Rompelman, Groningen
Prof. Dr Ph.S. van Ronkel, Leiden
Dr Win. Roukens, Nijmegen
Prof. Dr Gerlach Royen, Utrecht-Zuilen
Dr C.F.P. Stutterheim, Tiel.
Prof. Dr M. Valkhoff, Amsterdam
Prof. Dr A.A. Verdenius, Amsterdam [doorgehaald]
Prof. Dr B.E. Vidos, Nijmegen

Prof. Dr C.G.N de Vooy, Utrecht
Prof. Dr H. Wagenvoort, Utrecht
Prof. Dr J. Wille, Baarn
Prof. Dr R.W. Zandvoort, Groningen

[Addendum]

Amsterdam, 28 Febr. 1946

Kloveniersburgwal 29

L.S.,

Op de lijst van personen, uitgenodigd voor de vergadering van taalkundigen op 12 Maart a.s. in het Trippenhuys te Amsterdam ontbreken abusievelijk de namen van

Mevrouw Dr P.M. Boer-Den Hoed, Amsterdam, en
Mejuffr. Dr A.M.E. Draak, Amsterdam

Bovendien werd bij de ondertekenaars de naam van Prof. Dr J.H. Kramers verkeerd gespeld.

W.Gs Hellinga

Bijlage 3.

Uitnodiging voor de oprichtingsvergadering van de AVT, 3 januari 1950

Secretariaat van de Nederlandse
Phonologische Werkgemeenschap
Mahlerlaan 1
HEEMSTEDE

December 1949

Aan
de Secretaris van

de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte van de
Universiteit van Amsterdam,
Vrije Universiteit te Amsterdam,
Rijks-Universiteit te Groningen,
Rijks-Universiteit te Leiden,
Rijks-Universiteit te Utrecht,
Rooms-Katholieke Universiteit te Nijmegen,
de School voor Taal- en Letterkunde te 's-Gravenhage,
de Rooms-Katholieke Leergangen te Tilburg,
de Afdeling Letterkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie
van Wetenschappen te Amsterdam,
Levende Talen,
het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde van Indo-
nesië,
het Nederlands Philologencongres,
de Wetenschappelijke Sectie van het Nederlands Klassiek Verbond.

Prof. Dr. C.C. Berg,
Prof. Dr. A.W. de Groot,
Prof. Dr. W.Gs Hellinga,
Dr. Chr. Mohrmann,
Prof. Dr. A.J.B.N. Reichling,
Prof. Dr. J. Wils,

[2] In Maart 1946 kwam een dertigtal linguïsten te Amsterdam bijeen op uitnodiging van de Besturen van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap ter bespreking van de door Prof. Dr. W.Gs Hellinga belichte noodzakelijkheid en mogelijkheid van de oprichting van een algemene Nederlandse vereniging voor taalwetenschap. Door een daaruit gevormde werkgroep werd dit onderwerp nader bestudeerd en wel het laatst op 12 Maart 1949 te Amsterdam. Overeenkomstig de in die vergadering gedane aanbevelingen hebben wij de

eer U uit te nodigen tot een vergadering op 3 Januari 's middags om 2 uur op het Bureau der Dialectencommissie, Nieuwe Hoogstraat 17, Amsterdam-C., van het Centraal Station te bereiken met lijn 11, of U door een andere linguïst aldaar te laten vertegenwoordigen ter bespreking van de naam, de statuten en de vorming van een Bestuur van een Algemene Nederlandse Vereniging, voor Taalwetenschap, die ten doel heeft de vruchtbaarheid, veelzijdigheid, verdieping en coördinatie, de binnen- en buitenlandse openbaarheid van het linguïstische onderzoek in Nederland te bevorderen en de linguïstische belangen van zijn leden te behartigen.

Wij verzoeken U aan de Secretaris van de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap, Mahlerlaan 1, Heemstede te willen schrijven of wij U mogen verwachten of door wie U zich zult laten vertegenwoordigen.

Met de meeste hoogachting,

voor het Bestuur van de Nederlandse Vereniging voor
Phonetische Wetenschappen,

(Joh^a C. Daan, secretaresse)

voor het Bestuur van de Nederlandse Phonologische
Werkgemeenschap.

(Dr P. Eringa, secretaris).

Bijlage 4

Rondschrijven, verspreid in 3000 exemplaren na de zomer van 1950. De tekst van dit 'manifest' is onder meer gepubliceerd in *Levende Talen* 157 (1950), 424-425 en in het *Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs* 44, no. 12 (22 november 1950), 294-295. Het stuk is van de hand van C.F.P. Stutterheim.

Algemene Vereniging voor Taalwetenschap

TERWIJL DE 'LINGUISTIC SOCIETY OF AMERICA' de taalgeleerden van een geheel werelddeel verenigt, terwijl het 'Comité International Permanent de Linguistes' wil zijn "un point central pour tous les mouvements dans le domaine de la science des langues humaines", is het taalwetenschappelijk onderzoek in de Nederlands sprekende landen slechts gedeeltelijk georganiseerd. Er zijn verscheidene verenigingen, werkgemeenschappen en studieringen. Deze staan echter onverbonden naast elkaar. De (ongetwijfeld noodzakelijke) specialisering doet het besef van eenheid min of meer verloren gaan. Maar hoe groot de verschillen ook mogen zijn tussen de studiegebieden van classici, anglisten en hispanologen, van grammatici, etymologen en dialectgeographen, zij allen zijn taalkundigen en vormen als zodanig een ideële gemeenschap. Wil een dergelijke ideële gemeenschap echter in de maatschappij enige kracht ontwikkelen, dan kan ze niet buiten een maatschappelijke verschijningsvorm. De kans, dat de voor zuiver wetenschappelijk onderzoek beschikbaar gestelde gelden ook het taalwetenschappelijk onderzoek ten goede komen, zal zeker groter zijn, indien alle taalkundigen in één (overkoepelende) vereniging zijn georganiseerd. Hoe vaak komt het ook niet voor, dat studieringen de resultaten van hun werkzaamheid wegens gebrek aan geld niet openbaar kunnen maken?

Deze overwegingen hebben geleid tot de oprichting van de 'Algemene Vereniging voor Taalwetenschap'. Het bestuur van deze vereniging – zodanig samengesteld, dat daarin zoveel mogelijk onderdelen der taalkunde een vertegenwoordiger vinden – nodigt allen wie de taalstudie ter harte gaat uit, als lid toe te treden.

Het doel der vereniging is: het bevorderen van het taalwetenschappelijk onderzoek, dat is dus in principe: van *elk onderdeel der taalwetenschap*. Dit doel hoopt ze te bereiken o.a. door de uitgaven van een 'Jaarboek', waarin de reeds bestaande verenigingen de resultaten van hun werkzaamheid kunnen publiceren en waarin bibliographieën en overzichten van de vorderingen op elk gebied der linguïstiek worden opgenomen. Voorts wil ze streven naar internationale samenwerking in het kader der U.N.E.S.C.O. Het is daarom verheugend, dat de secretaresse van het 'Comité International Permanent de Linguistes' in het bestuur zitting heeft willen nemen.

Daar het bestuur er op vertrouwt, dat allen, die op enige wijze bij de taalstudie betrokken zijn, lid zullen worden, is de contributie zeer laag gesteld. Deze bedraagt f 2,50 per verenigingsjaar. Het eerste verenigingsjaar eindigt op 1 September 1951.

Dr C. F. P. STUTTERHEIM (Rotterdam, Avenue Concordia 123b,
Tel. K 1800, 76128), *voorzitter*
Dr P. ERINGA (Heemstede, Mahlerlaan 1, Tel. K 2500, 29276),
secretaris
Dr P. J. MEERTENS (Amsterdam, Nieuwe Hoogstraat 17,
Tel. K 2900, 48487), *penningmeester*
Dr CHRISTINE MOHRMANN (Nijmegen), secretaresse C.I.P.L.
Prof. Dr C. DE BOER (Leiden)
Prof. Dr K. FOKKEMA (Oegstgeest)
Prof. Dr C. B. VAN HAERINGEN (Utrecht)
Prof. Dr W. Gs. HELLINGA (Amsterdam)
Prof. Dr. G. KUIPER (Amsterdam)
Dr A.A. PRINS (Leiden)
Prof. Dr. A. J. B. N. REICHLING (Amsterdam)
Prof. Dr T. A. ROMPELMAN (Groningen)
Prof. Dr E. M. UHLENBECK (Voorhout)
Prof. Dr J. H. WASZINK (Leiden)
Prof. Dr J. WILS (Nijmegen)

Zes decennia AVT

Ad Foolen

1. Inleiding

Bij de uitnodiging voor de TIN-dag van 2001 zat behalve het programma-boekje en een acceptgirokaart ook een formulier waarop de leden hun adresgegevens konden invullen, inclusief e-mailadres en homepage. In de toelichting bij het formulier schreef de toenmalige secretaris, Hans Broekhuis, o.a.: 'Omdat de AVT het tevens tot haar taak rekent de communicatie tussen haar leden te bevorderen, wil zij uw e-mailadres ook aan de andere leden ter beschikking stellen.' De frase 'tevens tot haar taak rekent' roept de vraag op wat de AVT verder nog tot haar taak rekent. En die vraag roept weer andere vragen op, zoals:

- Op grond waarvan rekent de AVT een en ander tot haar taak? Gaat het hier om taken die historisch zo gegroeid zijn of staan ze als doelstellingen in statuten geformuleerd?
- Als dat laatste het geval is, hoe verhouden zich dan doelstellingen en concrete activiteiten? Zijn er doelstellingen waar geen activiteiten mee corresponderen, of omgekeerd: zijn er activiteiten die niet uit geformuleerde doelstellingen voortkomen?
- Zijn de doelstellingen c.q. activiteiten in de loop van de 60 jaar van het bestaan van de AVT veranderd?
- In hoeverre komen de doelstellingen/activiteiten overeen met die van zusterverenigingen?⁴⁵

⁴⁵ Bij zusterverenigingen kunnen we enerzijds denken aan buitenlandse zusters als de Amerikaanse LSA, de Duitse DGS, de Britse LAGB of aan de Belgische BKL/CLB, anderzijds aan Nederlandse organisaties op aanverwante vakgebieden, zoals de Anéla, de Nederlandse Vereniging voor Fonetische Wetenschappen of andere vakverenigingen, zoals de Landelijke Vereniging voor Neerlandici of de Romanistenkring. In paragraaf 10 wordt beknopte informatie gegeven over enkele buitenlandse zusterverenigingen.

Officiële doelstellingen van de AVT zijn te vinden in de Statuten. In 1952 werden Statuten vastgesteld waarin in Artikel 1 o.a. staat dat het doel van de AVT is 'taalkundig onderzoek en de samenwerking van zijn leden in binnen- en buitenlands verband te bevorderen.' Deze doelstelling vinden we in licht herziene vorm terug in de gewijzigde Statuten die Wim Zonneveld als toenmalige voorzitter op 27 juli 1980 bij notaris Mr. F.M.J. Hermans te Utrecht heeft laten vastleggen. De doelstelling staat daarin als Artikel 3 geformuleerd, onderverdeeld in lid 1 en 2:

1. De vereniging heeft ten doel het bevorderen van taalkundig onderzoek en samenwerking van haar leden onderling en met andere taalkundigen, in binnen- en buitenland.
2. De vereniging tracht haar doel via wettige middelen te bereiken.

Als we verder afzien van lid 2, dat als tamelijk overbodig overkomt maar dat ook al in de oude Statuten voorkwam, kunnen we de doelstelling parafraseren als: bevorderen van onderzoek en bevorderen van samenwerking. Maar die samenwerking zal toch vooral op onderzoek gericht zijn, waarop anders. Dus kunnen we de statuten op dit punt samenvatten en zeggen dat de AVT samenwerking in onderzoek wil stimuleren, waarbij ze bovendien ook taalkundigen wil betrekken die geen lid zijn, ook uit het buitenland.

Nu kun je samenwerking in onderzoek op allerlei manieren bevorderen, maar het is de vraag of het houden van een TIN-dag en het toekennen van een dissertatieprijs de eerste activiteiten zijn waaraan je bij die doelstelling denkt. Bovendien is het bevorderen van onderzoek tegenwoordig eerder een taak van NWO of KNAW dan van de AVT. Kortom, het lijkt erop dat er in de loop der jaren een discrepantie gegroeid is tussen statutaire doelstellingen en concrete activiteiten. Het volgende overzicht wil een beeld geven van wat die activiteiten in de loop van zes decennia zoal ingehouden hebben.

2. De jaren 50

De constante kern van het eerste bestuur bestond uit C.F.P. Stutterheim als voorzitter, P. Eringa als secretaris en P.J. Meertens als penningmeester, alle drie wel gepromoveerd, maar geen van allen hoogleraar⁴⁶ en ook niet verbonden aan een universiteit, wat het brede ook niet-universitaire draagvlak van de AVT in haar beginperiode weerspiegelt. Dit driemanschap heeft het

⁴⁶ Het was gebruikelijk om in de *Mededelingen van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* wijzigingen betreffende leden op te nemen. In nr. 1 van jaargang 1956/1957 wordt bij Stutterheim 'Prof' toegevoegd.

meer dan 10 jaar volgehouden. Maar begin jaren 60 was het blijkbaar door z'n energie heen, want toen zakten de activiteiten in en raakte de AVT in een slaaptoestand.

Een jaar na de oprichting, in 1951 dus, waren er 320 leden. We hebben de concrete beroepen van de leden niet nagetrokken, velen zullen een baan in het onderwijs gehad hebben. Wat kregen de leden in de eerste 10 jaar voor hun contributie van f 2,50 per jaar? Op de eerste plaats vanaf 1952 een paar keer per jaar een informatiebulletin, dat in 1952 en 1953 nog heel plechtig *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* heette, en dat gratis mooi gedrukt en uitgegeven werd door de N.V. Erven P. Noordhoff's Uitgeverszaak te Groningen. Toen die er na anderhalf jaar mee ophield, werd het een in eigen beheer vermenigvuldigd bulletin, dat voortaan eenvoudiger *Mededelingen van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* heette. In het bulletin stonden wijzigingen in de ledenlijst, en aankondigingen en verslagen van bijeenkomsten. Die bijeenkomsten werden vergaderingen genoemd, en omvatten meestal een huishoudelijk gedeelte en een wetenschappelijk gedeelte. Dat laatste hield in een voordracht met discussie. Vaak werden die voordrachten ook georganiseerd in samenwerking met wat je de 'ouders' van de AVT zou kunnen noemen, de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap en/of de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen. Plaats van handeling was meestal Amsterdam, en dan vaak het Dialectenbureau in de Nieuwe Hoogstraat, maar ook Utrecht en Leiden werden aangedaan. De frequentie was zo'n vijf à zes lezingen per jaar. De eerste werd gehouden op 17 juni 1950 door niemand minder dan Roman Jakobson,⁴⁷ onder de titel 'Sound and Meaning'. In 1955 kwam Jakobson nog een keer terug, nu met de titel: 'Two axes of language: Two types of aphasic disturbances'. Andere buitenlandse sprekers waren o.a. Amaat Burssens uit Gent in 1952, over Bantoe-talen, William Moulton uit Amerika in 1954 over 'Structurele veranderingen in oudgermaanse dialecten' en Eric Buyssens uit Brussel in 1955 over de oorsprong van taal. We noemen Buyssens met name omdat hij een belangrijke rol gespeeld heeft in de revitalisering van de Belgische zustervereniging BKL/CBL na de oorlog. Maar de meeste sprekers waren toch van eigen

⁴⁷ Op 30 mei 1950 had Ernst W. Selmer, hoogleraar aan de Universiteit in Oslo, al wel een lezing gehouden, over de woordmelodie in het Noors, maar die lezing was primair voor de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en de Phonologische Werkgemeenschap (opgericht in 1939, zie Daan 2000: 59), waarbij ook de leden van de AVT uitgenodigd waren. Bij de lezing van Jakobson waren de rollen omgekeerd, dit was een lezing voor de AVT. 'Ook niet-leden waren uitgenodigd', zie *Orgaan* 1952, nr. 1, p. 3. Reichling leidde Jakobson in. 'De spreker beantwoordde het woord van welkom van de voorzitter door zijn waardering voor diens boek *Het Woord* uit te spreken en te wijzen op de bekendheid van de namen van Wijk en van Ginneken in Amerika.'

bodem. Reichling in 1951 over het probleem der grammatische betekenis,⁴⁸ in 1952 gevolgd door psychiater Schenk over afasie-onderzoek en de linguïstiek. Andere sprekers waren C.C. Berg, H.H. Jansen, T.A. Rompelman, C.B. van Haeringen, A.A. Prins, B. Siertsema, C.L. Ebeling, A.W. de Groot, P.C. Paardekooper, etc. De laatste lezing die we tot nu toe voor de jaren 50 en de eerste jaren daarna hebben kunnen traceren werd gegeven door H. Roose, op 11 april 1959 in het Instituut ATW te Utrecht, Wilhelminapark 12. Gezien de kort daarna intredende slaaptoestand van de AVT was de titel van zijn lezing, 'De pauze als taalteken' heel toepasselijk.

In het eerste decennium zien we naast het mededelingenblad en de lezingen nog een derde activiteit, en die sluit wel duidelijk aan bij de statutaire doelstelling van onderzoeksstimulering. In het *Orgaan* 1953, nr. 1 lezen we op p. 4 in de rubriek Mededelingen, onder het kopje Werkgroep Praepositie: 'Het bestuur nodigt allen, die actief en regelmatig wensen deel te nemen aan een werkgroep, gewijd aan het onderzoek der zogenaamde praeposities (respectievelijk postposities) in verschillende talen (dialecten inclusie), uit om hun naam, adres en studie-object vóór 4 juli a.s. op te geven aan de secretaris.' En in het volgende nummer lezen we dat 'Op de Algemene Vergadering van 4 Juli jl. besloten is voor deze werkgroep enige fondsen ter beschikking te stellen, waaruit bv. reiskosten van deelnemers kunnen worden bestreden.' Op de vierde jaarvergadering, 21 april 1954, stelt de voorzitter een nieuw studie-object voor, 'te behandelen in werkbijeenkomsten, zoals dat reeds gebeurt door de Werkgroep Praepositie: Constructie van de samengestelde zin in verschillende talen. Verder worden uit de vergadering de volgende onderwerpen in de aandacht aanbevolen: Betekenisvelden (Dornseiff en Trier), De invloed van M.E.-Latijn op de constructie van moderne talen. Grammatica van de gesproken taal.' Bij latere vergaderingen worden nog andere thema's voorgesteld. Zo wordt bij de vergadering van 19 februari 1955 op initiatief van Louise Kaiser besloten een 'Centrum voor Taalstatistiek' op te richten, waarvan G.L. Meinsma als correspondent zal fungeren. 'De leden kunnen hier taalstatistische (ook bibliografische) inlichtingen inwinnen en hieraan taalstatistische gegevens verstrekken' (*Mededelingen* 55/56, nr. 3, p. 5).

De Werkgroep Praepositie heeft blijkbaar niet stilgezeten, want op 16

⁴⁸ Uit *Orgaan*, 1952, nr. 2, p. 3: 'De voorzitter, dr. Stutterheim, dankt prof. Reichling voor diens inleiding over een probleem, dat voor alle taalkundigen belangrijk is. Bij de opening van de middagzitting had de voorzitter prof. Reichling reeds getypeerd als iemand die zich op het algemene gespecialiseerd heeft, op algemene noties en problemen, na er eerst voor gewaarschuwd te hebben dat men uit de keuze van een algemeen onderwerp niet mag concluderen dat onze Vereniging als zodanig opgericht is om uitsluitend de theoretische linguïstiek te bevorderen.'

mei 1955 vindt er een vergadering van de werkgroep plaats waarbij leden van de AVT welkom zijn. Bij die bijeenkomst, die plaatsvindt in het Dialectenbureau, wordt door A.G.F. van Holk (1924-2010) verslag uitgebracht van de werkzaamheden, waarbij hij in het bijzonder aandacht schenkt aan ‘Het betekenisstelsel van de Nederlandse praeposities’.

Het bestaan van een andere werkgroep in de jaren 50 kan afgeleid worden uit een passage in het ‘Voorbericht’ van *Fonologie van het Nederlands en het Fries* (1961: vii):⁴⁹

Een der leden van de “Werkgroep ter bestudering van de structuur der Nederlandse en Friese taal”, die zich in 1953 gevormd had uit de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap, vestigde er de aandacht op dat er grote behoefte bestond aan een studieboek, dat de resultaten van het fonologisch onderzoek toegankelijker zou maken voor hen die Nederlands studeren. Hij drong er bij het bestuur van de Fonologische Werkgemeenschap (thans opgenomen in de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap) op aan, dat een afzonderlijke werkgroep zou trachten deze leemte aan te vullen. Uit dit initiatief en de daarop gevolgde besprekingen – de eerste vond in december 1955 plaats – is de *Nederlandse en Friese Fonologie* ontstaan.

Het enige wat we na de jaren 50 op het gebied van onderzoeksstimulering nog aangetroffen hebben is een brief van Jo Daan (1910-2006), Ben Tervoort (1920-2006) en Toon Weijnen (1909-2008), gedateerd 21 april 1967, waarin voorgesteld wordt om een werkgroep te formeren voor het onderzoek van woordfrequenties in het Nederlands. Dit initiatief heeft geresulteerd in woordfrequentielijsten, zie Uit den Boogaart (red.) (1975) en De Jong (red.) (1979), vgl. het begin van de paragraaf ‘Geschiedenis en doelstellingen’ in Uit den Boogaart (p. 11):

Het onderzoek naar de frequentie van verschijnselen in hedendaags Nederlands taalgebruik, waarvan dit boek een resultaat is, werd in 1969 ter hand genomen door de Werkgroep Frequentie-Onderzoek van het Nederlands. Deze inter-universitaire werkgroep kwam in 1968 tot stand. Hiertoe heeft vooral bijgedragen een initiatief uit de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap.

⁴⁹ Het citaat stamt uit het Voorbericht bij de eerste druk (1959) maar is ontleend aan de tweede druk (1961: vii-viii). In het voorbericht voor de tweede druk (1961: ix-x) wordt vermeld (p. x) dat ‘Dr. P. Eringa zich door drukke werkzaamheden genoodzaakt zag zijn medewerking aan deze druk te onthouden.’

Onze indruk is dat deze activiteit, het vormen van op onderzoek gerichte werkgroepen, grotendeels al voor de jaren 60 doodgebloed was. Later is stimuleren van onderzoek vooral door ZWO (vanaf 1988 NWO geheten), middels de Stichting Taalwetenschap, ter hand genomen.⁵⁰

3. De jaren 60

Het is aan de voorzitter Stutterheim te danken, dat de slaaptoestand niet ge-ruisloos overging in het verdwijnen van de vereniging. Hij vroeg in 1964 aan Henk Schultink,⁵¹ die twee jaar daarvoor tot hoogleraar ATW in Utrecht was benoemd, om een nieuw bestuur te formeren (zie Verkuyt 1990: 15, Trommelen 2008: 29-30). Schultink vroeg Toon Cohen mee, die toen aan het IPO in Eindhoven werkte en die als secretaris ging fungeren, verder o.a. Jo Daan van het Meertens-Instituut en Joop C. Anceaux, die in Leiden werkte.⁵² Het nieuwe bestuur pakte de traditie weer op om een aantal keren per jaar een lezing te organiseren. De lezingen waren nu niet meer ingekaderd in vergaderingen. In plaats daarvan ging het bestuur vooraf met de spreker eten.

In het verenigingsjaar 1967/1968 bijvoorbeeld (dat liep toen nog van 1 september t/m 31 augustus) werden de volgende lezingen gegeven.

15 december, Utrecht, W.J.M. Levelt, Taalstructuur, -gedrag, en intuïtie.

(Aanwezig: 38 leden)

16 januari, Amsterdam, P.C. Paardekooper, Indeling van nevenschikkende voegwoorden. (Aanwezig: 37 leden)

23 februari, Amsterdam, W. Zwanenburg, Fonologische grenssignalen in mo-

⁵⁰ De Stichting Taalwetenschap werd in 1974 opgericht, met steun van ZWO (NWO), zie Verkuyt (1990: 2). In een voetnoot gaat Verkuyt in op de achtergrond van de oprichting van de Stichting Taalwetenschap, waarbij ook de AVT ter sprake komt.

⁵¹ Schultink schrijft in een brief van 15 januari 2001: 'Ook van activiteiten na 1956 kan ik me eigenlijk niets herinneren totdat ik, in september 1962 tot hoogleraar in Utrecht benoemd, door AVT-voorzitter Stutterheim op 16 januari 1964 bij hem thuis in Oegstgeest op de lunch werd uitgenodigd. Bij die gelegenheid verzocht hij me hem als voorzitter op te volgen, een nieuw bestuur te vormen en de ingeslapen AVT nieuw leven in te blazen.'

⁵² J.C. Anceaux (1920-1988) werkte tussen 1954 en 1962 als gouvernementstaalkundige en trok met bandrecorder door het toenmalige Nederlands Nieuw-Guinea om taal en muziek op te nemen. Schultink schrijft in zijn brief van 15-1-01: 'Ik ging daarop in en nodigde dr. Toon Cohen (toen nog bij het Eindhovense IPO) als secretaris, dr. Joop C. Anceaux (in Leiden later hoogleraar Vergelijkende Austronesische taalwetenschap) als penningmeester, dr. Jo Daan (kort daarop penningmeester) alsmede prof. dr. Andries L. Vos (destijds hoogleraar Engelse taalkunde aan de UvA) als medebestuurleden uit. In het bestuur waren met opzet verschillende taalkundige disciplines en verschillende instituten vertegenwoordigd.'

dern Frans. (Aanwezig: 30 leden)

5 april, Utrecht, P.A.M. Seuren, Operatoren als een categorie in de dieptestructuur. (Aanwezig: 51 leden)

De jaren 60 kunnen we niet als een bloeiperiode in de geschiedenis van de AVT beschouwen. Maar de vereniging werd wel voor een al te vroege ondergang behoed en via Schultink c.s. werd het stokje doorgegeven aan een jongere generatie. Eind jaren 60 kwamen namelijk Simon Dik (1940-1995) en Remmert Kraak (1928-2005) in het bestuur.⁵³ En daarmee komen we op de jaren 70.

4. De jaren 70

De traditie van de avondlezingen werd voortgezet, inclusief het eten met het bestuur vooraf. Een paar jaar later, midden jaren 70, zat Henk van Riemsdijk in het bestuur, en hij herinnert zich o.a. daarover het volgende (e-mail 24 oktober 2000 van Van Riemsdijk, bestuurslid van 1975 tot 1977): 'Het enige wat ik nog weet is dat we toen voornamelijk (uitsluitend?) losstaande lezingen organiseerden en dat we voorafgaand aan die lezing altijd gingen eten met de spreker. En soms liet de discipline bij het drinken wel wat te wensen over, wat met name bij de spreker dan ook wel weer consequenties had voor de performance.'

Meegaand met de tijdgeest werd er in 1970 een nieuwe vorm van informatie-uitwisseling geïntroduceerd, namelijk de forumdiskussie. Op 16 oktober van dat jaar was er 's avonds in Hotel Krasnapolsky in Amsterdam een Forumdiskussie over 'Taalvaardigheid en sociaal milieu', met als Forumleden Drs. A.J.L. Arlmann-Rupp, Drs. G.A.C. Hubers, Dr. G.A. Kohnstamm en G.P. Reesink, elk met stellingen die op papier uitgedeeld werden. Dit was de Nederlandse versie van het Bernstein-Labov-debat, met Gerard Hubers in de rol van Labov.

Maar het is aan Simon Dik te danken dat er eerder in datzelfde jaar een begin werd gemaakt met iets nieuws dat zou uitgroeien tot de centrale, gezichtsbepalende activiteit van de AVT. We doelen hier natuurlijk op de TIN-dag.⁵⁴ Al meteen vanaf de eerste TIN-dag in 1970 werd die op de derde zater-

⁵³ Brief Schultink: 'Bijzonder voldaan was het bestuur op 24 oktober 1968 bemiddelenderwijs zowel Simon Dik als Remmert Kraak, de beide rivalen in de spectaculaire, Amsterdamse succesoorlog ten gevolge van het emeritaat van Reichling in dat jaar, als nieuwe bestuursleden in zijn midden op te kunnen nemen.'

⁵⁴ Brief Schultink: 'Op 24 januari 1970 zat ik de eerste 'Taalwetenschap in Nederland'-sessie voor, een initiatief van Simon Dik.'

dag in januari gehouden, vanaf 1999 vanwege overlap met de LOT-winterschool op de eerste zaterdag van februari.

De dag vond de eerste vijftien jaar in Amsterdam plaats, daarna een paar keer in Leiden, om vanaf 1990 in Utrecht een vaste plek te vinden, eerst op Trans 10, later op Drift 21. De geschiedenis van de TIN-dag kan gekarakteriseerd worden met het woord 'expansie': steeds meer lezingen, in steeds meer parallelle sessies, tot zeven toe in 1997, en steeds ook veel bezoekers. Deel van het succes was en is de laagdrempeligheid: elke aanmelding voor een voordracht werd geaccepteerd, en het ging niet om gewichtige beschouwingen, zoals dat bij de losse avondbijeenkomsten toch wel vaak het geval was, maar om rapportages over lopend onderzoek, in toenemende mate van jonge onderzoekers. Dat de computerlinguïsten hun organisatie en jaarlijkse lezingendag (in 1990 gestart) CLIN gingen noemen, is wellicht mede geïnspireerd op het bestaan van de TIN-dag en de positieve connotatie van deze aanduiding.⁵⁵

Wie TIN zegt, zegt LIN, de verslagbundel van de TIN-dag. Voor de besturen in de jaren 70 was de uitgave van de LIN-bundel geen gemakkelijke klus. De AVT had duidelijk geen ervaring met publiceren en er was geen uitgever waarmee de vereniging een band had. Van de eerste TIN-dag in 1970 zijn geen proceedings verschenen, van de tweede wel, als interne publicatie. Het betrof een publicatie in A4-formaat, 'gezet met behulp van de IBM-Composer en gedrukt in systeem-offset', zo wordt vermeld in de brief waarin meegedeeld werd dat men de bundel voor f 14,- kon bestellen of voor f 12,- afhalen op het Instituut voor Algemene Taalwetenschap, Voetboogstraat 1, Amsterdam. Het titelblad vermeldt dat de bundel een uitgave is van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap. Hoewel het voorwoord van Simon Dik op mei 1971 gedateerd is, draagt de bundel zelf het jaartal 1972. Dik schrijft in het voorwoord (p. 5) o.a.:

Deze bundel bevat de lezingen die zijn gehouden tijdens de tweede landelijke bijeenkomst van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap, die op 23 januari 1971 te Amsterdam plaats vond onder het motto 'Taalwetenschap in Nederland 1971'. De bedoeling van deze bijeenkomsten is de taalkundigen in Nederland in de gelegenheid te stellen enerzijds ver-

⁵⁵ CLIN staat voor Computational Linguistics in the Netherlands, zie www.clin.nl. CLIN houdt vanaf 1990 jaarlijks een lezingendag, roulerend tussen universiteitssteden, waarbij ook Vlaanderen (Antwerpen, Leuven, Gent) aangedaan worden. De jaarlijkse verslagbundels zijn bij verschillende uitgeverijen verschenen. Sinds 2001 bestaat ook SiN, de Semantics in the Netherlands-dag, waarmee het naamgevingspatroon een zekere productiviteit heeft gekregen.

slag uit te brengen van hun onderzoekingen, anderzijds kennis te nemen van de resultaten van hun kollega's en hierover van *godachten* te wisselen. Als zodanig hebben deze symposia nu reeds hun waarde bewezen.

Na deze eerste verslagbundel kwamen er bundels die meerdere jaren besloegen en die pas een paar jaar na de betreffende TIN-dagen verschenen (zie Bijlage 5 voor een overzicht van alle LIN-bundels). De LIN-bundel was nog niet gekoppeld aan het lidmaatschap, zodat de verkoop van individuele bestellingen afhing, wat natuurlijk niet bevorderlijk was voor de afzet. Het heeft dan ook 10 jaar geduurd voordat de LIN-bundel z'n definitieve vorm gevonden had.

5. De jaren 80

Als we de opeenvolgende besturen op hun dadendrang zouden beoordelen, dan zou het bestuur dat rond 1980 opereerde, hoog scoren. Wim Zonneveld was in die jaren voorzitter, Marinel Gerritsen secretaris, en ook Saskia Daalder en Harry van der Hulst waren toen bestuursleden. Dit bestuur legde inderdaad een ongekende activiteit aan de dag, die de vereniging zeer ten goede is gekomen. De statuten werden opnieuw vastgesteld en notarieel vastgelegd, de contributie werd verhoogd en omvatte voortaan ook de LIN-bundel. De publicatie van de LIN-bundel werd op orde gebracht: vanaf 1980 verscheen de bundel steeds binnen een jaar na de betreffende TIN-dag en bij een vaste uitgever, al wisselde die uitgever daarna toch nog wel een paar keer. Naast lezingen (vergelijkbaar met die in de jaren 50) zoals die van Labov in maart 1980 kwamen er bijeenkomsten die een halve of een hele dag omvatten, zoals de Taaltypologiedag in datzelfde jaar en de Morfologiedag, die blijkbaar z'n oorsprong heeft in de AVT en later een eigen weg is gegaan. Bovendien getuigde het bestuur Zonneveld van historisch besef: in de besluitenlijst van 23-1-1980 is als nr. 15 opgevoerd: '30-jarig bestaan AVT. Iedereen moet nadenken over een leuke activiteit ter ere van onze 30ste verjaardag'. Op 20 september 1980 vond er een Themadag plaats over de verhouding tussen traditionele en moderne grammatika, op de Vrije Universiteit (Sprekers: C.F.P. Stutterheim, Els Elffers, Sies de Haan, C.L. Ebeling, Jaap van Marle). Is dit de bedoelde leuke activiteit bij gelegenheid van het 30-jarig jubileum? In ieder geval wordt in de notulen van de bestuursvergadering van 25-6-1980 gesproken over de 'feestrede' van Stutterheim. Andere activiteiten van dit bestuur komen verderop nog ter sprake.

Wat zien we verder in de jaren 80? Op de eerste plaats voortgaande professionalisering van de LIN-bundel. Vanaf 1983 vindt anonieme beoordeling van ingezonden artikelen plaats, vanaf 1985 verschijnt de bundel in een eigen serie, AVT-publications.

De grote nieuwe activiteit van de jaren 80 is de zomercursus: een week lang lezingen en werksessies op een deelgebied van de taalkunde. De zomercursussen (8 in totaal) vonden steeds in de tweede helft van juni in Amsterdam, Leiden of Utrecht plaats. De eerste was in 1986, met als thema Taal en informatica en de laatste in 1993 ging over Taaluniversalia. Daartussenin waren er cursussen over Taalverwerving, Taalpathologie, Taalverandering, Niet-lineaire fonologie, Tweede taalverwerving en Het mentale lexicon. Het aantal deelnemers lag tussen de dertig en vijftig.

6. De jaren 90 en 0

Daarmee zijn we in de jaren 90 aangekomen. Individuele lezingen en themadagen kwamen niet meer voor, waarschijnlijk omdat er in den lande door afzonderlijke universiteiten en onderzoeksscholen al genoeg lezingenseries, themadagen, workshops, etc. georganiseerd werden. Ook de zomercursus raakte achterhaald doordat vanuit de LOT de zomer- en winterscholen geëntameerd werden.⁵⁶ Waarschijnlijk is er toen in het bestuur gebrainstormd: wat nu? Roeland van Hout en Crit Cremers zijn toen met het idee van de dissertatieprijs gekomen. Daarmee werd een begin gemaakt met een type activiteit dat blijkbaar in de meer competitief wordende tijdgeest paste. Nadat de AVT in 1994 en 1995 de AVT-dissertatieprijs toegekend had aan achtereenvolgens Jan-Wouter Zwart en Paula Fikkert, werd de uitreiking vanaf 1996 ingebed in het Taalgala en vanaf toen mede gedragen door de Anéla. Het Taalgala bestond jarenlang uit een feestelijke bijeenkomst in november, waarbij ook de LOT-prijs voor het beste populair-wetenschappelijke artikel uitgereikt werd.⁵⁷ In 2000 kwam er nog de HI/AVT-scriptieprijs bij maar die is slechts eenmaal toegekend (zie Bijlage 8). Opnieuw speelde dus de AVT een voortrekkersrol in een activiteit die uitgroeide tot iets wat niet meer weg te denken is uit het Nederlandse taalkundige sociale leven.

Taalgala met de genoemde prijzen en TIN-dag met LIN-bundel, dat zijn in de jaren 90 en daarna de twee pijlers van de AVT. Deze activiteiten zijn echter beide primair naar binnen gericht, bedoeld voor de eigen leden en gericht op het interne onderlinge contact, de interne informatie-uitwisseling en

⁵⁶ De landelijke onderzoeksschool LOT (www.lotschool.nl) werd in 1994 vanuit de KNAW opgericht.

⁵⁷ Het taalgala van 2010 werd verschoven naar de Grote Taaldag op zaterdag 5 februari 2011, een initiatief van de AVT, Anéla, LOT en Viot (de Vereniging interuniversitair overleg taalbeheersing, zie www.viot.nl). Op deze dag vierde de AVT ook haar 60-jarige bestaan met een borrel en een tapasreceptie.

de gezelligheid. Maar de vraag die zich onvermijdelijk opdringt is, in hoeverre de AVT in de loop der jaren ook naar buiten getreden is, bv. om taalkundig Nederland in het buitenland te vertegenwoordigen, de belangen van taalkundigen in de Nederlandse samenleving te behartigen, of om ervoor te zorgen dat inzichten vanuit de taalkunde terecht komen op plekken waar die potentieel nuttig zijn. Behalve dit buitenlands en binnenlands naar buiten treden, ligt er nog de vraag waarom de AVT nooit aan een eigen tijdschrift begonnen is.

7. Buitenlandse contacten

Al in de keuze van de naam van de vereniging speelden grensoverschrijdende overwegingen een rol, men wilde zich richten op 'het taalwetenschappelijk onderzoek in de Nederlands sprekende landen' (Rondschrijven). Een naam als 'Nederlandse Vereniging voor Taalwetenschap' werd dan ook verworpen. Daarbij zal in het bijzonder aan mogelijke leden in Vlaanderen gedacht zijn. Maar in de praktijk moeten we vaststellen dat van dit streven niet veel terecht gekomen is. Er zijn steeds hoogstens een paar Belgische collega's lid van de AVT geweest, zoals omgekeerd de BKL/CBL ook slechts enkele Nederlanders tot haar leden mag rekenen.

De internationale samenwerking wilde men verder zoeken via het C.I.P.L.,⁵⁸ vgl. de volgende passage in het Rondschrijven uit 1950: 'Het is daarom verheugend, dat de secretaresse van het 'Comité International Permanent des Linguistes'⁵⁹ in het bestuur zitting heeft willen nemen.' Het betrof hier uiteraard Dr., vanaf 1952 Prof. Dr., Christine Mohrmann (1903-1988) (zie Derks en Verheesen-Stegeman 1998). Hoewel zij later niet meer formeel als bestuurslid van de AVT opgevoerd werd, was blijkbaar afgesproken dat zij als vertegenwoordigster vanuit het CIPL geen contributie hoefde te betalen. Het was dan ook een faux pas van de penningmeester toen deze in 1977 aan Prof. Mohrmann een aanmaning stuurde om achterstallige contributie te betalen. Daarop reageerde zij met een briefje, gedateerd op 20-10-1977, gericht aan het Sekretariaat van de AVT, Spuistraat 210:

⁵⁸ Zie <http://www.ciplnet.com/>. Nederland levert traditiegetrouw de secretaris-generaal. Na Chr. Mohrmann en E.M. Uhlenbeck nam Piet van Sterkenburg het stokje over. Momenteel vertegenwoordigt Pieter Seuren Nederland in de algemene vergadering van het CIPL en hij is ook lid van het uitvoerend comité (2008-2013).

⁵⁹ Bij de volledige naam van het CIPL kom je zowel 'de linguistes' als 'des linguistes' tegen. De flyer waarmee in 1950 leden voor de AVT geworven werden, spreekt van 'de linguistes', op de website van het CIPL, www.ciplnet.com, wordt 'des linguistes' gebruikt.

Enigszins tot mijn verbazing kreeg ik van U een aanmaning voor achterstallige contributie. Ik zou U erop willen wijzen, dat vanaf het begin van het bestaan van de Vereniging men overeen gekomen is, dat ik als Secretaris Generaal van het Comité International Permanent des Linguistes, die organisatie dus min of meer vertegenwoordigende, niet contributieplichtig zou zijn. Uw aanmaning verbaast mij dus zeer. Sinds 1 september van dit jaar heb ik mijn functie als Algemeen Secretaris neergelegd en mijn opvolger is: Prof. E.M. Uhlenbeck, RijksUniversiteit Leiden, Stationsplein 10, Leiden, zoals U reeds bekend zal zijn. U gelieve mij als lid van Uw vereniging te schrappen.

Overigens, om een mogelijk misverstand te voorkomen: de AVT valt formeel niet onder het CIPL, dit contact werd op eigen initiatief van de vereniging gelegd. Dat is dus een andere situatie dan bij de Anéla (opgericht in 1972), die wel formeel onder de internationale overkoepelende organisatie AILA valt. Dat echter vanuit het CIPL de AVT erkend werd als een vereniging die de Nederlandse taalkundigen vertegenwoordigde, moge blijken uit een brief van E.M. Uhlenbeck (1913-2003), gedateerd 25-1-1978. Uhlenbeck was Nederlands vertegenwoordiger in de 'General Assembly' van het CIPL. Toen hij bevorderd werd tot secretaris-generaal,⁶⁰ vroeg hij aan de AVT en de Stichting Taalwetenschap om een opvolger voor hem in de assemblee voor te stellen. Dat is waarschijnlijk Simon Dik geworden, zo maken we uit notulen op.⁶¹ Uhlenbeck had ook gewoon zelf iemand kunnen vragen, maar blijkbaar vond hij het netjes om de kwestie via de AVT aan de orde te stellen.

Behalve een briefwisseling rond 1980 van het bestuur Zonneveld met de Britse LAGB waarin informatie-uitwisseling afgesproken werd, hebben we van internationale contacten verder geen sporen gevonden.

8. De AVT als belangenvereniging

De AVT is nooit nadrukkelijk naar buiten getreden als belangenvereniging van taalkundigen, maar een enkele keer heeft zij toch haar stem verheven.⁶²

⁶⁰ Dit gebeurde tijdens een vergadering van het CIPL bij het 12^e internationale linguïstencongres (Wenen, 29 augustus – 2 september 1977).

⁶¹ In de notulen van de jaarvergadering van de AVT van 2 oktober 1982 lezen we dat 'Prof. S.C. Dik is aangezocht om Nederlandse vertegenwoordiger te worden in het CIPL-overleg. Prof. Dik deelt mee dat de jongste bijeenkomst (Tokio) weinig vermeldenswaard heeft opgeleverd.'

⁶² Vgl. Hudson (2009: 19) over enkele bemoeienissen van de LAGB met maatschappelijke issues,

Toen begin jaren 80 de werkgelegenheid voor taalkundigen duidelijk verslechterde, schreef het bestuur-Zonneveld een brief naar de M.O.-opleidingen om de lesuren daar voortaan openbaar uit te schrijven en niet onderhands te vergeven als schnabbel aan universitaire medewerkers. Deze actie in de richting van M.O.-opleidingen kwam mede voort uit ergernis over het feit dat universitaire medewerkers vaak een aantal uren onderwijs aan deze opleidingen verzorgden naast een fulltime baan aan de universiteit, en zo een aardige vorm van neveninkomsten hadden, of, om het toenmalige bestuur te citeren 'een extraatje voor de hypotheek, tweede auto, tweede vrouw, etc. Wanneer dit wat eerlijker verdeeld zou worden, zouden er al heel wat minder werkloze linguïsten zijn' (Besluiten bestuursvergadering AVT van 21 november 1979).

Verder schreef het AVT-bestuur in 1997 een brief naar de KNAW waarin bezorgdheid geuit werd over de toekenning van post-doc-beurzen, omdat het er een tijd op leek dat een Chomskyaanse oriëntatie van de aanvrager zijn kansen voor toekenning aanzienlijk verkleinde.

Ook de popularisering van de taalwetenschap is een vorm van naar buiten treden. Roeland van Hout (p.c.) vertelt dat in het bestuur waarin hij zitting had, dit punt aandacht heeft gehad. We nemen aan dat toen de LOT dit aandachtspunt oppakte en vorm gaf met de LOT-prijs voor het beste populair-wetenschappelijke artikel, dit punt niet meer zo belangrijk was voor de AVT.

9. Geen tijdschrift

Voor een wetenschappelijke vakvereniging is het normaal om een tijdschrift uit te geven. Maar bij de AVT is dat er niet van gekomen. Niet dat het idee nooit geopperd is. In de notulen van de oprichtingsvergadering, die op 3 januari 1950 om 14.30 u. plaatsvond in het Bureau van de Centrale Commissie voor Onderzoek van het Nederlands Volkseigen, Amsterdam, lezen we op p. 3, onder punt 6: 'De heer Gonda geeft enkele suggesties over de taak van de vereniging: a. een tijdschrift b. bevordering van onderling contact c. bibliografie. De voorzitter is van oordeel dat het niet goed zou zijn aan de vele noodlijdende tijdschriften er nog een toe te voegen.' In latere jaren is het gebleven bij hoogstens flirten met bestaande tijdschriften. In de *Mededelingen* 55/56:4 wordt een gereduceerd abonnement op *Lingua* aangeboden dat doorgang kan vinden '[i]ndien tenminste vijftig leden van onze Vereniging geabonneerd zijn.' In plaats van f 27,50 hoefde men dan maar f 17,50 per jaargang te beta-

o.a. btw op academische conferenties. De LAGB heeft zich over langere tijd beziggehouden met taalonderwijs op school, o.a. via het Committee for Linguistics in Education, waar ook de BAAL, de British Association for Applied Linguistics (opgericht in 1967) in vertegenwoordigd is.

len. Of deze liaison doorgang heeft gevonden, is ons niet bekend. Rond 2000 werd aan AVT-leden een reductie-abonnement op *Gramma/TTT* aangeboden.

Waarom de AVT zich nooit aan een tijdschrift gewaagd heeft, is niet echt goed te beantwoorden. De perceptie van noodlijdende tijdschriften was blijkbaar een factor. Een andere oorzaak kan zijn dat Nederlandse taalkundigen zich altijd sterk geëngageerd hebben met internationale taalkundige tijdschriften, denk aan *Lingua* dat twee jaar vóór de AVT opgericht was door Reichling en A.W. de Groot, en aan *Foundations of Language* dat in 1965 gelanceerd werd.⁶³ Al met al was het resultaat dat er geen publicatiemedium in het Nederlands gecreëerd werd voor algemeen-taalkundige theorievorming. Als dat in de jaren 50/60 wel gebeurd was, zouden wellicht in de jaren 70 niet zoveel locale initiatieven ontplooid zijn voor het starten van taalkundige tijdschriften. We noemen *Studia Neerlandica*, *Gramma*, *TTT* (in 1992 gefuseerd tot *Gramma/TTT*), *Glott* en *Tabu*; alleen het laatste tijdschrift bestaat nog.⁶⁴ We wagen de stelling dat als er vanuit de AVT een stevige basis voor een dergelijk Nederlandstalig tijdschrift was gelegd, het draagvlak daarvoor breder en bestendiger was geweest dan voor de genoemde latere tijdschriften. Wellicht had dan ook een taalwetenschappelijke discussie die in 1968 en 1969 een forum zocht in *De Groene Amsterdammer* (1 juni 1968, Seuren) en in *De Gids* (1969, nr. 4/5, Seuren en Dik) in eigen kring gevoerd kunnen worden. Inmiddels is de internationalisering van de taalkunde zover voortgeschreden dat een Nederlandstalig tijdschrift voor algemene taalkunde een gepasseerd station is.

10. Korte vergelijking met zusterverenigingen in het buitenland

Ter vergelijking kunnen we tot slot een kort overzicht geven van de activi-

⁶³ *Lingua* werd in de beginjaren uitgegeven door J.H. Gottmer in Haarlem. Middels een inlegvel bij het eerste nummer laat de uitgever weten dat de publicatie enige voeten in de aarde heeft gehad 'by the fact that the industry of printing in Holland has been badly hit through the war, [and] by the still existing scarcity of paper.' Tegelijk is de publicatie reden tot vreugde want 'general linguistics in its quest for truth may remove misunderstandings and contribute towards fraternisation of the peoples.' *Foundations of Language* werd gepubliceerd door Reidel in Dordrecht. Het *Editorial* in het eerste nummer werd mede ondertekend door J.F. Staal, Pieter A. Verburg en John W.M. Verhaar. *FoL* kende 14 jaargangen, tot 1976, en werd opgevolgd door *Studies in Language*, gepubliceerd door Benjamins. De ondertitel van *Studies in Language* luidt: *International Journal sponsored by the Foundation 'Foundations of Language'*.

⁶⁴ De 38^e jaargang (2009/2010) was een speciaal nummer, getiteld *Noordelijke Polyfonie*, opgedragen aan Jan Koster, bij zijn afscheid als hoogleraar Algemene Taalwetenschap en Wijsbegeerte der Taal aan de Rijksuniversiteit Groningen.

teiten van enkele buitenlandse nationale linguïstenverenigingen. We laten daarbij de bekende, maar eerder plaatsgebonden 'Linguistic Circles' zoals die van London, Kopenhagen, Genève en Praag buiten beschouwing en concentreren ons op de Linguistic Society of America, de Belgische Kring voor Linguïstiek, de Linguistics Association of Great Britain en de Deutsche Gesellschaft für Sprachwissenschaft.

10.1. *Linguistic Society of America (LSA)*

De LSA werd opgericht op 28 december 1924 (een koude zondag) in New York, in het Museum of Natural History, waar Franz Boas aan verbonden was.⁶⁵ Leonard Bloomfield, toen verbonden aan de afdeling Duits van Ohio State University in Columbus, was de initiatiefnemer voor de oprichting. Tot de 27 ondertekenaars van de uitnodiging voor de oprichtingsbijeenkomst behoorden Franz Boas, Edward Sapir en ook Maurice Bloomfield, een oom van Leonard.

Volgens Joseph en Dawson (2004) was de Ohio State University een van de 'broeiplaatsen' van het idee om een Linguistic Society op te richten. Behalve Bloomfield behoorden nog 15 locale collega's van Bloomfield tot de 264 'founding members', o.a. George Melville Bolling (Grieks), Erwin Esper en Albert Weiss (beiden Psychologie).⁶⁶ Al in 1925 verscheen de eerste jaargang van *Language, Journal of the Linguistic Society of America*, waarvan Bolling de eerste editor werd, en in de zomer van 1928 vond de eerste zomerschool, het Linguistic Institute, plaats aan de universiteit van Yale. De jaarlijkse LSA-conferentie (4 dagen) vindt begin januari plaats, niet aan een universiteit maar in een hotel, met telkens zo'n 1000 deelnemers. De LSA had in 2010 ruim 2000 reguliere leden en rond de 1500 studentleden. In 1974 vierde de LSA haar 50-jarig bestaan ('Golden Anniversary') met een drietal symposia, waarvan de lezingen opmerkelijk genoeg in Nederland gepubliceerd werden: de eerste twee in 1975 en 1976 door de Peter de Ridder Press in Lisse, de derde door Foris in Dordrecht.⁶⁷

In de *Actes* van het eerste internationale linguïstencongres in Den Haag (1928) wordt de classicus William Abbott Oldfather (1880-1945) als vertegenwoordiger van de LSA in de lijst van gedelegeerden van 'Sociétés Savan-

⁶⁵ Gegevens zijn ontleend aan Joos 1992. Deze aantekeningen zijn postuum verschenen, Joos (geboren in 1907) overleed in 1978.

⁶⁶ Zie Joseph & Dawson 2004.

⁶⁷ Zie Robert Austerlitz (ed.) 1975, *The Scope of American Linguistics*; Wallace Chafe (ed.) 1976, *American Indian Linguistics and American Linguistics*; Henry Hoenigswald (ed.) 1979, *The European Background of American Linguistics*.

tes' (zie *Actes*, p. 3) genoemd. Volgens de lijst van deelnemers (*Actes*, p. 185-192) waren ook Leonard Bloomfield, Boas en Sapir aanwezig, maar uit het congresverslag blijkt nergens dat ze middels een lezing of deelname aan de discussie een actieve rol hebben gespeeld.

10.2. *Belgische Kring voor Linguïstiek (BKL) / Cercle Belge de Linguistique (CBL)*⁶⁸

De BKL/CBL werd in 1936 opgericht tijdens een bijeenkomst op 6 juni, waar 19 taalkundigen van 4 universiteiten vertegenwoordigd waren (Gent, Brussel, Luik en Leuven). De bijeenkomst werd voorgezeten door Émile Boisacq (1865-1945) maar Joseph Mansion (1877-1937) werd in het verslag van de bijeenkomst als de oprichter genoemd. Het is niet helemaal duidelijk of de oprichting ingegeven was door het vooruitzicht dat België in 1939 het vijfde internationale linguïstencongres in Brussel zou organiseren (na Den Haag 1928, Genève 1931, Rome 1933 en Kopenhagen 1936), maar dit onderwerp was wel vanaf het begin op de agenda van de BKL/CBL. Auguste Bricteux was beoogd voorzitter van de internationale conferentie, die door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 1 september 1939 geen doorgang vond.⁶⁹

Van het begin af aan is de BKL/CBL tweetalig geweest, al waren tot 1963 de notulen en andere stukken alleen in het Frans beschikbaar. Bijeenkomsten vonden de eerste decennia twee keer per jaar plaats, met enkele lezingen en discussie, telkens in mei en december. De opkomst was steeds beperkt, 15 deelnemers gemiddeld. In de jaren 70 nam het aantal lezingen en deelnemers aan de Taaldagen toe. Vanaf 1981 werd een van de twee bijeenkomsten thematisch ingevuld. In 1948 had de BKL/CBL 68 leden, zie de ledenlijst in *Lingua* 1(3), p. 385-86. Vanaf 2001 schommelt het ledenaantal rond de 100.

Vanaf 1977 verscheen gedurende zeven jaar bij wisselende uitgevers *Linguistics in Belgium*, met teksten van op taaldagen gehouden lezingen. In 1986 werd gestart met de *Belgian Journal of Linguistics* (BJL), een jaarlijkse bundel, Engelstalig, vergelijkbaar met de LIN-bundels, waarin de lezingen van de thematische taaldagen werden opgenomen. Het eerste nummer had als thema 'Functional explanations in linguistics', met een openingsartikel van Simon Dik. In de eerste jaren werd de bundel gepubliceerd door Editions de

⁶⁸ De gegevens over de BKL/CBL zijn ontleend aan Dendale, Brisard en Vandeweghe (te versch.) 2011. Zie ook de gegevens in <http://webh01.ua.ac.be/linguist/archief/Histoire.pdf>

⁶⁹ De relatie tot het CIPL, het Comité International Permanent des Linguistes dat verantwoordelijk is voor de internationale congressen, is net als bij de andere nationale verenigingen niet altijd even duidelijk geweest. Maar in het financiële overzicht van de BKL van 2009 staat bij de uitgaven €150 vermeld als bijdrage aan het CIPL.

l'Université de Bruxelles, vanaf 1994 door Benjamins.

In 2011 viert de BKL/CBL haar 75e verjaardag tijdens de taaldag in mei, die aan de Universiteit Antwerpen plaatsvindt. Daarmee lijkt de BKL/CBL de oudste nationale taalkundige organisatie in Europa te zijn.

10.3. *Linguistics Association of Great Britain (LAGB)*⁷⁰

De LAGB werd in 1959 opgericht. Eraan vooraf ging de Hull Linguistics Circle, waarvan Jeff Ellis de oprichter en organisator was. Hij werd ook de eerste voorzitter van de LAGB. De conferenties van de LAGB waren aanvankelijk twee keer per jaar, in het voor- en najaar, telkens driedaagse bijeenkomsten (van middag op dag 1 tot middag op dag 3). In 2004 werd deze formule omgezet in een langere eenmaal jaarlijkse bijeenkomst eind augustus van vier dagen.

In 1965 verscheen de eerste jaargang van de *Journal of Linguistics*, waartoe de LAGB samen met Cambridge University Press het initiatief had genomen. John Lyons was de eerste hoofdredacteur. Het lidmaatschap van de LAGB houdt niet automatisch een abonnement op het tijdschrift in, maar een meerderheid van de ongeveer 600 leden (een relatief stabiel getal door de jaren heen) maakt wel gebruik van het gereduceerde abonnementsgeld.

De LAGB heeft altijd een sterke betrokkenheid bij het taalonderwijs op school getoond, o.a. in de vorm van secties die bij de conferenties aan dit onderwerp gewijd werden en door deel te nemen aan comités die zich met het taalonderwijs bezighielden, bv. het in 1976 opgerichte *National Congress on Language in Education* (NCLE). De LAGB zette zich in voor 'language awareness': '[E]xplicit understanding of how languages (in general) work and are related to one another' (Hudson 2009: 23).

10.4. *Deutsche Gesellschaft für Sprachwissenschaft (DGfS)*⁷¹

Het plan om een Duitse vereniging voor taalwetenschap op te richten ontstond tijdens het internationale linguïstencongres in Wenen, 1977. Dieter Wunderlich, Rainer Dietrich, Peter Eisenberg en Wolfgang Klein waren de bedenkers. Wunderlich nam vervolgens het voortouw en dat leidde tot de oprichtingsvergadering op 4 februari 1978 in Frankfurt am Main. Wunderlich werd ook de eerste voorzitter.

⁷⁰ De gegevens over de LAGB zijn ontleend aan Richard Hudson 2009. Verdere informatie over de LAGB is o.a. te vinden in verschillende bijdragen in Keith Brown & Vivian Law (eds.) 2002.

⁷¹ De gegevens over de DGfS zijn ontleend aan *Kleine Chronik der Deutschen Gesellschaft für Sprachwissenschaft*, Version 4.2 (2010), <https://dgfs.de/remarks/d1/rm224.pdf>

Als doelen werden geformuleerd: wetenschappelijke uitwisseling in de BRD, bv. door conferenties en publicaties, bevordering van wetenschappelijke uitwisseling met het buitenland, bevordering van taalwetenschappelijke 'Nachwuchs', bv. door cursussen en informatie over beroepsmogelijkheden, ondersteuning van wetenschapspolitieke meningsvorming. De DGfS wil ook gesprekspartner voor andere wetenschappelijke organen zijn, bv. de Deutsche Forschungsgesellschaft, de Max-Planck-Gesellschaft, enz.

De DGfS organiseert jaarlijks een driedaagse conferentie rond 1 maart (in de 'Semesterferien'), telkens aan een andere universiteit. De eerste conferentie vond in Tübingen plaats, de 32^e aan de Humboldt-Universiteit in Berlijn.⁷² De opzet is vanaf het begin steeds dezelfde gebleven: een drietal plenaire lezingen, vaak door internationale sprekers, en verder lezingen in thematische sessies, die voorafgaand aan de conferentie samengesteld worden. Vanaf 1986 kent de conferentie telkens een 'Rahmenthema', dat vooral in de keuze van de plenaire lezingen en enkele thematische sessies tot uiting komt. De DGfS heeft een sectie Computerlinguïstiek die naast een activiteiten bij de DGfS-conferentie sinds 1988 ook eigen bijeenkomsten en cursussen ('herfstschool') organiseert.

In 1981 werd bij de conferentie besloten om een eigen tijdschrift te starten, het *Zeitschrift für Sprachwissenschaft*, en nog in hetzelfde jaar verscheen de eerste jaargang.⁷³ Het tijdschrift verschijnt in twee afleveringen per jaar, met bijdragen in het Duits en Engels. Uitgever was Vandenhoeck & Ruprecht, vanaf jaargang 23 (2004) Mouton de Gruyter. Vanaf 1983 vonden regelmatig zomerscholen plaats, meestal om de 3 jaar, twee weken begin september, aan wisselende universiteiten. In 2002 werd de zomerschool in juli in Düsseldorf georganiseerd, samen met de Linguistic Society of America, en in 2006 in Stuttgart, samen met GLOW (Generative Linguistics in the Old World).

De DGfS heeft vanaf het begin een engagement laten zien met de rol van de taalkunde in de samenleving. Al bij de eerste conferentie in 1979 gaf Werner Kummer (1943-2010) een plenaire lezing over beroepsperspectieven voor taalkundigen, in 1992 werd een werkgroep voor bedreigde talen opge-

⁷² In 2010 bestond de Humboldt-Universiteit 200 jaar. Het motto van de conferentie was dan ook een citaat van Wilhelm von Humboldt: 'Denn so wundervoll ist in der Sprache die Individualisierung innerhalb der allgemeinen Übereinstimmung, [...] dass man ebenso richtig sagen kann, dass das ganze Menschengeschlecht nur Eine Sprache, als dass jeder Mensch eine besondere besitzt' (Wilhelm von Humboldt, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die Entwicklung des Menschengeschlechts*. Berlijn 1836, p. 47). Bij de conferentie in Berlijn werd besloten om jaarlijks een prijs voor de beste dissertatie toe te gaan kennen, de Wilhelm von Humboldt Preis für Sprachwissenschaft.

⁷³ Voor een terugblik op de geschiedenis van het tijdschrift zie Wunderlich 2007 en Thümmel 2007.

richt, in 1998 werd stelling genomen op het punt van de voorgenomen spellingwijziging. In 2004 was het thema van de conferentie 'taalwetenschap in de school', met lezingen als 'Wieviel Grammatik braucht die Schule' (Peter Eisenberg), 'Sprachwissenschaftliches know-how und Lehrerausbildung: Schrift, Schriftsprache, Orthographie' (Utz Maas) en 'Linguistics at school – recent events in England' (Richard Hudson).

Na de val van de muur in 1989 werd in maart 1990 de *Gesellschaft für Sprachwissenschaft der DDR* (GfS) opgericht, met Manfred Bierwisch als eerste voorzitter. Nog in hetzelfde jaar vond de eerste conferentie van de GfS plaats, maar nadat in de herfst van 1990 de DDR bij de BRD gevoegd werd, besloot de GfS om zich bij de DGfS aan te sluiten. De DGfS had in 1978 23 *Gründungsmitglieder*. Het ledenaantal is sindsdien gestaag gegroeid tot het in 1994 voor het eerst boven de 1000 uitkwam. Sindsdien is het aantal gestabiliseerd, met in december 2009 1120 leden.

In de *Chronik* wordt vermeld dat in 1992 Christian Lehmann namens de DGfS als de Duitse vertegenwoordiger in het CIPL gekozen wordt. Maar net als bij de andere verenigingen zien we geen structurele relatie met het CIPL.

We kunnen concluderen dat de AVT in grote lijnen vergelijkbaar is met de doelstellingen en activiteiten van de genoemde zusterverenigingen. De AVT heeft net als de BKL/CBL geen tijdschrift maar wel een jaarboek dat zich qua screeningscriteria niet van reguliere tijdschriften onderscheidt. De uitreiking van de dissertatieprijs in samenwerking met Anéla en LOT mag als een bijzondere activiteit genoemd worden die nu alweer bijna twintig jaar het centrale deel van het jaarlijkse Taalgala vormt.

11. Besluit

Als we de balans opmaken van 60 jaar AVT, in hoeverre kunnen we dan spreken van een succesvolle geschiedenis? Waar meet je succes aan af? Levensduur? Zestig jaar mag er zijn. Ledenbestand? Dat is steeds goed op peil gebleven. In het jaarverslag over 1989 wordt een aantal van 500 genoemd, maar dat is waarschijnlijk eenmalig geweest. 320 waren het er in 1951, 413 in 2001 en 410 in 2010. Daarbij zijn ook Nederlandse taalkundigen die in het buitenland werken en taalkundigen die niet als taalkundige werkzaam zijn maar die graag contact houden met het vakgebied. De AVT is blijkbaar in staat die rol te vervullen.

Activiteiten? Ons overzicht heeft hopelijk laten zien dat de vereniging steeds weer in staat is geweest activiteiten te ontplooiën die in een bepaalde

tijd als een behoefte werden gevoeld. In het begin hoorde daar het op gang brengen van onderzoek bij, later speelde scholing (zomerscholen) een rol, terwijl nu het uitwisselen van recente onderzoeksresultaten een belangrijke rol speelt. Dynamische ontwikkeling dus. Er is één constante factor en dat is het gironummer. Dat was bij Meertens al 474579 en dat is bij de huidige penningmeester Sergio Baauw niet anders.

Voor veel Nederlandse taalkundigen is de AVT de context geweest waarin ze voor het eerst op een informele en plezierige manier in contact kwamen met Nederlandse taalkundigen van andere universiteiten. Dat heeft er mede toe bijgedragen dat er onder Nederlandse taalkundigen een zeker gemeenschapsgevoel heerst, en dat is toch geen geringe verdienste. Dat mag bij de zestigste verjaardag gerust gevierd worden, al is het net als bij de viering van het vijftigjarig bestaan in 2001 een jaar na dato.

Literatuur

- Actes du Premier Congrès International de Linguistes à la Haye, du 10-15 Avril 1928.* Leiden: A.W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N.V., z.j. [1930]
- Brown, Keith & Vivian Law (eds.) 2002. *Linguistics in Britain. Personal Histories.* Oxford: Blackwell.
- Cohen, A., C.L. Ebeling, K. Fokkema en A.G.F. van Holk. 1961. *Fonologie van het Nederlands en het Fries. Inleiding tot de moderne klankleer.* Tweede druk. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff.
- Daan, Jo. 2000. *Geschiedenis van de dialectgeografie in het Nederlandse taalgebied. Rondom Kloeke en het Dialectenbureau.* Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.
- Dendale, Patrick, Frank Brisard en Willy Vandeweghe. 2011 (te versch.). 'Bref historique du Cercle Belge de Linguistique'. *Le Discours et la Langue*.
- Derks, Marjet en Saskia Verheesen-Stegeman. 1998. *Prof dr Christine Mohrmann (1903-1988), classica.* Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
- Dik, S.C. 1969. 'Seuren over Coordination'. *De Gids* 132. 243-262.
- Hudson, Richard. 2009. 'A brief history of the LAGB. The first fifty years'. *Journal of Linguistics* 45, 1-30.
- Jong, Eveline D. de (red.) 1979. *Spreektaal. Woordfrequenties in gesproken Nederlands.* Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema.
- Joos, Martin. 1992. *Notes on the Development of the Linguistic Society of America 1924-1950.* Spoken Language Series.
- Joseph, Brian D. & Hope C. Dawson. 2004. 'The Ohio State University and Columbus and the foundations of the Linguistic Society of America'. *Language* 80. 651-657.
- Kleine Chronik der Deutschen Gesellschaft für Sprachwissenschaft.* Version 4.2 (maart 2010). <https://dgsfs.de/remarks/d1/rm224.pdf>.
- Seuren, Pieter A.M. 1969. 'Echte en onechte taalkunde'. *De Gids* 132. 225-242.
- Taalwetenschap in Nederland 1971.* Uitgave van de Algemene Vereniging voor Taalwe-

- tenschap. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1972.
- Thümmel, Wolf. 2007. 'Zum fünfundzwanzigsten Jahrgang der Zeitschrift für Sprachwissenschaft'. *Zeitschrift für Sprachwissenschaft* 26 (Jubiläumsheft). 9-14.
- Trommelen, Mieke. 2008. *Buitenkrachten, binnenkrachten. De Utrechtse taalkunde 1979-1989*. Utrecht: Uitgeverij Matrijs.
- Uit den Boogaart, P.C. (red.) 1975. *Woordfrequenties in geschreven en gesproken Nederlands*. Utrecht: Oosthoek, Scheltema & Holkema.
- Verkuyl, Henk. 1990. 'The contribution of the Dutch to the development of linguistics'. *Contemporary Dutch Linguistics*. Ed. by Flor Aarts & Theo van Els, 1-22. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Wunderlich, Dieter. 2007. 'Wie es vor 25 Jahren war'. *Zeitschrift für Sprachwissenschaft* 26 (Jubiläumsheft). 3-8.

BIJLAGEN 1-9

Bijlage 1. Ledenaantallen en contributie

Ledenaantallen:

Mei 1951: 320

1954: 305

1955: 283

1968 (augustus): 246

1980 (juni): 428

1981 (september): 357 (waarvan 50 hun contributie niet betaald hadden)

1990 (januari): 500 (cijfer uit jaarverslag over 1989)

2001 (januari): 313

2010 (januari): 410

De ledenadministratie wordt sinds 1997 door Ale de Boer bijgehouden.

Contributie:

1950: f 2,50

1972: f 5,-

1974: f 15,-, f 5,- voor studenten.

1980: f 20,- voor gewone leden, f 7,50 voor studenten. De bundel *Linguistics in the Netherlands 1977-1979* kan apart besteld worden voor de ledenprijs van f 29,- (winkelwaarde f 39,-).

1981: f 35,- voor gewone leden en f 17,50 voor student-leden, waarbij elk lid de bundel *Linguistics in the Netherlands* van het betreffende jaar krijgt.

2010: €30 voor gewone leden, €20 voor werkloze taalkundigen en studenten

Bijlage 2. Besturen van de AVT

1950

C.F.P. Stutterheim, voorzitter; Pier Eringa, secretaris; P.J. Meertens, penningmeester.

1952

Idem, plus A. Teeuw, lid (tevens vanaf dat moment secretaris van de Redactie van het *Orgaan*). Er is echter maar 1 nummer van het *Orgaan* verschenen waarop als redactie-adres dat van Teeuw vermeld werd. Dat was tevens het laatste nummer van het *Orgaan*. (1953, nr. 2). De naam van Teeuw komt daarna ook niet meer in het bestuur voor.

1954

Idem, plus A.A. Prins, vice-voorzitter.

1955

C.F.P. Stutterheim, voorzitter; A.A. Prins, vice-voorzitter; Pier Eringa, secretaris; P.J. Meertens, penningmeester.

1958

Idem

1962

P.J. Meertens, penningmeester, getuige een aanmaningsbriefje om de contributie over 'het afgelopen verenigingsjaar 1961/1962 te voldoen', brief van 24-11-1962.

1967

Henk Schultink, voorzitter; Toon Cohen, secretaris (IPO, Eindhoven); J.C. Anceaux, penningmeester (Leiden).

1968

Simon Dik, voorzitter; Henk van Riemsdijk, secretaris.

1971

A. Kraak, voorzitter; A. Sassen (1921-1999), vice-voorzitter; S.C. Dik, secretaris; J.C. Anceaux, penningmeester; Jo Daan.

1973

A. Evers, voorzitter; A. Kraak, vice-voorzitter; A. van Katwijk (1931-1981), secretaris; J. de Rooij, penningmeester; G.A.C. Hubers (1937-2003).

1975-77

Henk van Riemsdijk; (?)

1976

Ton Goeman, penningmeester; Jan Kooij (1940-2004).

1977

Marinel Gerritsen, penningmeester.

1978-1979

Geert Booij, secretaris; Marinel Gerritsen, penningmeester.

1979-1980

Wim Zonneveld, voorzitter; Saskia Daalder, vice-voorzitter; Marinel Gerritsen, secretaris; Harry van der Hulst, penningmeester; Anneke Groos.

1980-1981 (verenigingsjaar loopt van 1 sept. tot 1 okt.)

Wim Zonneveld, voorzitter; Saskia Daalder, vice-voorzitter; Marinel Gerritsen, secreta-

ris; Harry van der Hulst, penningmeester; Machelt Bolkestein (1944-2001); Anneke Groos.

1981-1982

Marinel Gerritsen, voorzitter (KNAW, Amsterdam); Machtelt Bolkestein, vice-voorzitter; (UvA, Amsterdam); Harry van der Hulst, secretaris (INL, Leiden); Saskia Daalder, penningmeester (VU, Amsterdam); W.U.S. van Lessen Kloeke (1938-2004) (KUN, Nijmegen); Anneke Groos, (KHT, Tilburg).

1983

Marinel Gerritsen, voorzitter; Machtelt Bolkestein, vice-voorzitter; Aafke Hulk, secretaris; Saskia Daalder, penningmeester; W.U.S. van Lessen Kloeke; Hans Bennis.

1984

Hans Bennis, voorzitter; Machtelt Bolkestein, vice-voorzitter; Aafke Hulk, secretaris; W.U.S. van Lessen Kloeke; Saskia Daalder.

1985

Hans Bennis, voorzitter; Aafke Hulk, secretaris; Peter Coopmans; Frits Beukema.

1986

Hans Bennis, voorzitter; Aafke Hulk, secretaris; Frits Beukema, penningmeester; W.U.S. van Lessen Kloeke; Peter Coopmans; Alied Blom.

1987

Hans Bennis, voorzitter; Josien Lalleman, secretaris; Peter Coopmans, penningmeester; Aafke Hulk; W.U.S. van Lessen Kloeke; Peter Jordens (vanwege zomerschool).

1988

Hans Bennis, voorzitter; Josien Lalleman, secretaris; Peter Coopmans, penningmeester; Frits Beukema; Aafke Hulk; Trude Schermer.

1989

Peter Coopmans, voorzitter; Josine Lalleman, secretaris (tot 1 sept., daarna lid); Ans van Kemenade (tot 1 sept. lid, daarna secretaris); Reineke Bok-Bennema, penningmeester; Trude Schermer.

1990

Peter Coopmans, voorzitter; Ans van Kemenade, secretaris; Reineke Bok-Bennema, penningmeester; Josien Lalleman; Trude Schermer; Kees Hengeveld.

1991

Josien Lalleman, voorzitter; Ans van Kemenade, secretaris; Reineke Bok-Bennema, penningmeester; Kees Hengeveld; Frank Drijkoningen; Roeland van Hout.

1992

Josien Lalleman, voorzitter; Ans van Kemenade, secretaris; Reineke Bok-Bennema, penningmeester; Kees Hengeveld; Frank Drijkoningen; Roeland van Hout.

1993

Reineke Bok-Bennema, voorzitter; Roeland van Hout, secretaris; Frank Drijkoningen, penningmeester; Ans van Kemenade; Kees Hengeveld; Crit Cremers.

1994

Ans van Kemenade, voorzitter; Roeland van Hout, secretaris; Frank Drijkoningen, penningmeester; Reineke Bok-Bennema; Kees Hengeveld; Crit Cremers.

1995

Kees Hengeveld, voorzitter; Roeland van Hout, secretaris; Helen de Hoop, secretaris; Frank Drijkoningen, penningmeester; Crit Cremers; Marcel den Dikken.

1996

Frank Drijkoningen, voorzitter; Helen de Hoop, secretaris; Marcel den Dikken, penningmeester; Jane Coerts.

1997

Jane Coerts, voorzitter; Helen de Hoop, secretaris; Marcel den Dikken, penningmeester; René Kager; Renée van Bezooijen.

1998

Jane Coerts, voorzitter; Helen de Hoop, secretaris; Marcel den Dikken, penningmeester; Renée van Bezooijen; Crit Cremers; René Kager.

1999

Jane Coerts, voorzitter; Helen de Hoop, secretaris; René Kager, penningmeester; Renée van Bezooijen; Ton van der Wouden; Hans Broekhuis.

2000

Helen de Hoop, voorzitter; Hans Broekhuis, secretaris; René Kager, penningmeester; Ton van der Wouden; Paula Fikkert; Leonie Cornips.

2001

Ton van der Wouden, voorzitter; Hans Broekhuis, secretaris; René Kager, penningmeester; Leonie Cornips; Paula Fikkert; Jenny Doetjes.

2002

Ton van der Wouden, voorzitter; Hans Broekhuis, secretaris; Jenny Doetjes, penningmeester; Leonie Cornips; Paula Fikkert; Jeroen van de Weijer.

2003

Ton van der Wouden, voorzitter; Hans Broekhuis, secretaris; Jenny Doetjes, penningmeester; Leonie Cornips; Paula Fikkert; Jeroen van de Weijer.

2004

Ton van der Wouden, voorzitter; Jeroen van de Weijer, secretaris; Jenny Doetjes, penningmeester; Leonie Cornips; Paulak Fikkert; Bettelou Los.

2005

Bettelou Los, voorzitter; Jeroen van de Weijer, secretaris; Jenny Doetjes, penningmeester; Leonie Cornips; Paula Fikkert; Sergio Baauw.

2006

Bettelou Los, voorzitter; Jeroen van de Weijer, secretaris; Sergio Baauw, penningmeester; Marjo van Koppen; Irene Krämer; Jenny Doetjes.

2007

Bettelou Los, voorzitter; Jeroen van de Weijer, secretaris; Sergio Baauw, penningmeester; Bert Botma; Jacqueline van Kampen; Elma Blom; Marjo van Koppen.

2008

Bettelou Los, voorzitter; Bert Botma, secretaris; Sergio Baauw, penningmeester; Elma Blom; Jacqueline van Kampen; Marjo van Koppen.

2009

Bettelou Los, voorzitter; Bert Botma, secretaris; Sergio Baauw, penningmeester; Jacqueline van Kampen; Marjo van Koppen; Rick Nouwen.

2010

Rick Nouwen, voorzitter; Bert Botma, secretaris; Sergio Baauw, penningmeester; Jacqueline van Kampen; Marjo van Koppen; Marion Elenbaas.

Bijlage 3. Lezingen

1950

17 juni, Roman Jakobson, 'Sound and Meaning'. Plaats: Bureau van de Dialectencommissie der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen, Nieuwe Hoogstraat 17, Amsterdam.

1951

15 mei, A.J.B.N. Reichling, 'Het probleem der grammatische betekenis', om 14.30 u., in Restaurant Esplanade, Utrecht, voorafgegaan door een huishoudelijke vergadering die om 11.00 u. begon.

1952

31 januari, V.W.D. Schenk, psychiater aan 'Rosenburg' te Loosduinen, over 'Het Aphasie-onderzoek en de Linguïstiek'. In samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen, om 20 uur in het Bureau van de Dialectencommissie, Nieuwe Hoogstraat 17, Amsterdam-C.

22 februari, A. Burssens, hoogleraar in de Bantoe-talen aan de Universiteit van Gent. Lezing over de Kongolese Bantoe-talen, in het Academiegebouw, Rapenburg 73, Leiden.

10 maart, C.C. Berg, over 'Noties die ten grondslag liggen aan de theorie van de taal-evolutie'. Bureau van de Dialectcommissie. In samenwerking met de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap.

3 mei, H.H. Janssen, hoogleraar aan de Rooms-Katholieke Universiteit te Nijmegen, 'De structuur van het Latijnse Verbaal Systeem', Leiden, in samenwerking met de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap.

3 juni, tweede jaarvergadering, in Restaurant Esplanade, Utrecht. In de Morgenzitting houdt J.C. Anceaux, voorzitter van het Leids Linguïstisch Dispuut 'Nomen' een voordracht over 'Woordgroep en woordvorm in een Indonesische taal: Het Wolio'. Tijdens de middagzitting is er een lezing van T.A. Rompelman, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen, met als titel: 'Iets over vorm en functie van het praeteritum in de Germaanse talen'.

23 september, S.P.E. Boshoff, voorzitter van de Suid-Afrikaanse Akademie, directeur van het Vaktaalburo in Pretoria, over 'Die ontstaan van Afrikaans'. In samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Phonetische Wetenschappen.

1953

4 juli, C.B. van Haeringen, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, over 'De grammatische categorie sekse in het Nederlands', tijdens de derde jaarvergadering te Utrecht, Domplein.

1954

21 april, William G. Moulton, 'Structurele veranderingen in de oudgermaanse dialecten'. Tijdens de vierde jaarvergadering in Utrecht.

29 september, R. Lagas, 'Linguïstische aspecten bij het uitgeven van Homerus'. Leiden, 20.15u.

19 november, A.A. Prins, 'De Franse invloed op de Engelse uitdrukkingwijze'. Amsterdam, Bureau, 20.15 u. (Deze vergadering leidt tot de oprichting van een werkgroep die zich voorlopig bepaalt tot verbaaluitdrukkingen met *prendre*).

1955

19 februari, P. Guiraud, 'Le substrat substantiel de la sémantisation' en J.L. van Soest, 'De taal in informatie- en communicatietheorie'. Zaterdag 14.30u., Amsterdam. In samenwerking met de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap en de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen.

31 mei, Eric Buyssens, hoogleraar aan de Université Libre te Brussel, 'De oorsprong van de taal'. Tijdens de vijfde jaarvergadering, in Esplanade te Utrecht.

11 oktober, Roman Jakobson, 'Two axes of language: Two types of aphasic disturbances'. Academiegebouw, Leiden, 20 uur. Samen met de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap.

14 oktober, B. Siertsema, 'Glossematiek (Taaltheorie van Hjelmslev c.s.)', in het Dialectenbureau.

1956

13 januari, C.L. Ebeling, 'Monofonematische interpretatie'. In het Dialectenbureau.

23 maart, Adri M. Heymans, 'Stoornissen in spreek- en schrijftaal bij intelligente kinderen'. In het Dialectenbureau, 20 u.

22 december, A.W. de Groot, 'De taalkunde in Amerika'. Tijdens de zesde jaarvergadering, te Amsterdam in het American Hotel, zaterdagmiddag.

1957

19 januari, L. Kukenheim Ezn., 'Orderingsbehoeften en ordeningsexcessen in de taal'. Amsterdam, Hotel Polen, zaterdagmiddag 2 uur. In samenwerking met de Nederlandse Romanisten Kring.

11 oktober, F. Trojan, 'Der Entwicklungsgedanke in der Phonetik, der Logopädie und der Phoniatrie'. In samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen. Hotel Polen, Amsterdam, 20 uur.

1958

15 februari, C.F.P. Stutterheim, 'Samengetrokken woorden, woordgroepen en zinnen'. Tijdens de zevende jaarvergadering, in het Instituut ATW, Utrecht, Wilhelminapark 12, zaterdag 14.30 u.

1959

4 februari, P.C. Paardekooper, 'Voor- en achterzetsels'. Dialectenbureau.

14 maart, J. Engels, 'Het natuurlijke en het arbitraire in de Middeleeuwse taalbeschouwing'. Utrecht, Instituut ATW

11 april, H. Roose, 'De pauze als taalteken'.

1967

15 december, Utrecht, W.J.M. Levelt, 'Taalstructuur, -gedrag, en intuïtie'.
(Aanwezig: 38 leden)

1968

16 januari, Amsterdam, P.C. Paardekooper, 'Indeling van nevenschikkende voegwoorden'. (Aanwezig: 37 leden)

23 februari, Amsterdam, W. Zwanenburg, 'Fonologische grenssignalen in modern Frans'. (Aanwezig: 30 leden)

5 april, Utrecht, Pieter Seuren, 'Operatoren als een categorie in de dieptestructuur'.
(Aanwezig: 51 leden)

1973

Theo Vennemann (diner met Kooij, Kraak, Dik, Van Katwijk, zie brief van Jaap de Rooij als penningmeester, 27-3-1973).

1979

29 september, themamiddag over taalverandering en taalvariatie. 6 lezingen, o.a. Deprez en Geerts, Gerritsen en Jansen, Van Marle en Zonneveld, Stroop, Taeldeman, Van der Hulst.

1980

29 februari, Taallentedag

10 maart, William Labov, 'The Neogrammarian controversy', Oudemanhuispoort, Am-

sterdam, 19.30 u. (georganiseerd samen met de Anéla, de Nederlandse Vereniging voor Toegepaste Taalwetenschap, die \$ 50 bijdraagt, zie brief van de secretaris G. van den Heuvel, 16-1-1980 aan Marinel Gerritsen).

21 april, Taaltypologiedag, Amsterdam (georganiseerd in samenwerking met het Slavisch Seminarium van de UvA en het P.J. Meertens-Instituut van de KNAW)

7 mei, Morfologiedag (georganiseerd in samenwerking met de UvA)

20 september, Themadag over de verhouding tussen traditionele en moderne grammatica, Vrije Universiteit. Sprekers: C.F.P. Stutterheim, Els Elffers, Sies de Haan, Ebeling, Jaap van Marle.

1981

23 april, Morfologiedag, Groningen (in samenwerking met vakgroep Nederlands, RUG)

12 en 19 september, Standaardtaaldagen (9 lezingen en één discussiemiddag, in samenwerking met Anéla en werkgroep Dialect en standaardtaal van de werkgemeenschap Dialectologie).

3 oktober, Themadag over Topic en Focus, in het Allard Pierson museum, Amsterdam. Lezingen van Arie Verhagen, Jacques Terken, Tom Cook, Nel Keijsper, Casper de Groot, Werner Deutsch.

1982

'Thans organiseert de Vereniging 5 à 6 voordrachten per jaar, waartoe het Bestuur sprekers uitnodigt uit binnen- en buitenland.' Deze oude activiteit ging dus door naast de nieuwe activiteit van de jaarlijkse TIN-dag, zie citaat uit dezelfde brief in de paragraaf over de TIN-dag. Maar onze indruk is toch dat het organiseren van dergelijke lezingen begin jaren 70 op de achtergrond is geraakt en op den duur uit het activiteitenscala verdwenen is.

Bijlage 4. TIN-dagen

(Derde zaterdag in januari.) Lezingen van 20 minuten + 10 minuten discussie. Aanvankelijk was er het idee om ook een of meer plenaire lezingen te laten houden, maar daar is men na ongeveer 2 keer vanaf gestapt.

Uit brief van Henk van Riemsdijk, secretaris, begin jaren 70:

'Eenmaal per jaar, in januari, wordt de jaarlijkse bijeenkomst 'Taalwetenschap in Nederland' georganiseerd, waar taalkundigen de gelegenheid krijgen om ten overstaan van vakgenoten verslag af te leggen van de voortgang in hun onderzoek en over hun werk te discussiëren. De bijdragen voor deze bijeenkomst die daar aanleiding toe geven, worden in het Engels, Frans of Duits gepubliceerd in bundels: *Linguistics in the Netherlands* 19..'

1970 Amsterdam

1974, zaterdag 26 januari

1981, zaterdag 24 januari, Oudemanhuispoort.

1982, zaterdag 23 januari, Amsterdam, Oudemanhuispoort

1986 Utrecht

1987 Leiden

1988 zaterdag 23 januari, Leiden. 64 lezingen
1989 zaterdag 21 januari, Leiden
1990 Utrecht
1991 Utrecht
1999 Utrecht (voor het eerst op de eerste zaterdag in februari. Sindsdien onveranderd)

Bijlage 5. LIN-bundels

1971

Taalwetenschap in Nederland 1971. Uitgave van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap. Redactie: M.G. de Boer, S.C. Dik. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1972. 146 blz.

1972-1973

A. Kraak, (ed.) (1975). *Linguistics in the Netherlands 1972-1973*. Assen: Van Gorcum. 294 blz.

1974-1976

Wim Zonneveld (ed.) (1978). *Linguistics in the Netherlands 1974-1976*. Lisse: The Peter de Ridder Press. 227 blz.

1977-1979

Wim Zonneveld en Fred Weerman (eds.) (1980). *Linguistics in the Netherlands 1977-1979*. (Publications in Language Sciences 1). Dordrecht: Foris Publications. 483 blz.

1980

Saskia Daalder en Marinel Gerritsen (eds.) (1980). *Linguistics in the Netherlands 1980*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company. 234 blz.

1981

Saskia Daalder en Marinel Gerritsen (eds.) (1981) *Linguistics in the Netherlands 1981*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company. 210 blz.

1982

Saskia Daalder en Marinel Gerritsen (eds.) (1982). *Linguistics in the Netherlands 1982*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company. 171 blz.

1983

Hans Bennis en W.U.S. van Lessen Kloeke (eds.) (1983) *Linguistics in the Netherlands 1983*. (Publications in Language Sciences 12). Dordrecht: Foris Publications. 199blz.

1984

Hans Bennis en W.U.S. van Lessen Kloeke (eds.) (1984) *Linguistics in the Netherlands 1984*. (Publications in Language Sciences 17). Dordrecht: Foris Publications. 205 blz.

1985

Hans Bennis en Frits Beukema (eds.) (1985). *Linguistics in the Netherlands 1985*. (AVT Publications 1). Dordrecht: Foris Publications. 234 blz.

1986

Frits Beukema en Aafke Hulk (eds.) (1986). *Linguistics in the Netherlands 1986*. (AVT Publications 2). Dordrecht: Foris Publications. 254 blz.

1987

Frits Beukema en Peter Coopmans (eds.) (1987). *Linguistics in the Netherlands 1987*. (AVT Publications 3). Dordrecht: Foris Publications. 242 blz.

1988

Peter Coopmans en Aafke Hulk (eds.) (1988). *Linguistics in the Netherlands 1988*. (AVT Publications 4). Dordrecht: Foris Publications. 177 blz.

1989

Hans Bennis en Ans van Kemenade (eds.) (1989). *Linguistics in the Netherlands 1989*. (AVT Publications 6). Dordrecht: Foris Publications. 194 blz.

1990

Reineke Bok-Bennema en Peter Coopmans (eds.) (1990). *Linguistics in the Netherlands 1990*. (AVT Publications 7). Dordrecht: Foris Publications. 164 blz.

1991

Frank Drijkoningen en Ans van Kemenade (eds.) (1991). *Linguistics in the Netherlands 1991*. (AVT Publications 8). Amsterdam: Benjamins. 170 blz.

1992

Reineke Bok-Bennema en Roeland van Hout (eds.) (1992). *Linguistics in the Netherlands 1992*. (AVT Publications 9). Amsterdam: Benjamins. 283 blz.

1993

Frank Drijkoningen en Kees Hengeveld (eds.) (1993). *Linguistics in the Netherlands 1993*. (AVT Publications 10). Amsterdam: Benjamins.

1994

Reineke Bok-Bennema en Crit Cremers (eds.) (1994). *Linguistics in the Netherlands 1994*. (AVT Publications 11). Amsterdam: Benjamins. 266 blz.

1995

Marcel den Dikken en Kees Hengeveld (eds.) (1995). *Linguistics in the Netherlands 1995*. (AVT Publications 12). Amsterdam: Benjamins. 238 blz.

1996

Crit Cremers en Marcel den Dikken (eds.) (1996). *Linguistics in the Netherlands 1996*. (AVT Publications 13). Amsterdam: Benjamins. 268 blz.

1997

Jane Coerts en Helen de Hoop (eds.) (1997). *Linguistics in the Netherlands 1997*. (AVT Publications 14). Amsterdam: Benjamins. 230 blz.

1998

Renée van Bezooijen en René Kager (eds.) (1998). *Linguistics in the Netherlands 1998*. (AVT Publications 15). Amsterdam: Benjamins. 212 blz.

1999

Renée van Bezooijen en René Kager (eds.) (1999). *Linguistics in the Netherlands 1999*. (AVT Publications 16). Amsterdam: Benjamins. 231 blz.

2000

Helen de Hoop en Ton van der Wouden (eds.) (2000). *Linguistics in the Netherlands 2000*. (AVT Publications 17). Amsterdam: Benjamins. 244 blz.

2001

Ton van der Wouden en Hans Broekhuis (eds.) (2001). *Linguistics in the Netherlands 2001*. (AVT Publications 18). Amsterdam: Benjamins. 243 blz.

2002

Hans Broekhuis en Paula Fikkert (eds.) (2002). *Linguistics in the Netherlands 2002*. (AVT Publications 19). Amsterdam: Benjamins. 221 blz.

2003

Leonie Cornips en Paula Fikkert (eds.) (2003). *Linguistics in the Netherlands 2003*. (AVT Publications 20). Amsterdam: Benjamins. 224 blz.

2004

Leonie Cornips en Jenny Doetjes (eds.) (2004). *Linguistics in the Netherlands 2004*. (AVT Publications 21). Amsterdam: Benjamins. 228 blz.

2005

Jenny Doetjes en Jeroen van de Weijer (eds.) (2005). *Linguistics in the Netherlands 2005*. (AVT Publications 22). Amsterdam: Benjamins. 242 blz.

2006

Jeroen van de Weijer en Bettelou Los (eds.) (2006). *Linguistics in the Netherlands 2006*. (AVT Publications 23). Amsterdam: Benjamins. 248 blz.

2007

Bettelou Los en Marjo van Koppen (eds.) (2007). *Linguistics in the Netherlands 2007*. (AVT Publications 24). Amsterdam: Benjamins. 247 blz.

2008

Marjo van Koppen en Bert Botma (eds.) (2008). *Linguistics in the Netherlands 2008*. (AVT Publications 25). Amsterdam: Benjamins. 180 blz.

2009

Bert Botma en Jacqueline van Kampen (eds.) (2009). *Linguistics in the Netherlands 2009*. (AVT Publications 26). Amsterdam: Benjamins. 148 blz.

2010

Jacqueline van Kampen en Rick Nouwen (eds.) (2010) *Linguistics in the Netherlands 2010*. (AVT Publications 27). Amsterdam: Benjamins. 140 blz.

Bijlage 6. Zomerscholen

1986 Taal en informatica, zie o.a. bundel van Neijt en Bakker

1987 Taalverwerving, vgl. Peter Jordens en Josine Lalleman (eds.) (1988) *Language Development*. Dordrecht: Foris. (= AVT Publications, nr. 5).

1988, Taalpathologie, 13-17 juni, Amsterdam. 64 deelnemers (= 3° zomercursus) Organisatie: Gerard Bol, Folkert Kuiken, B. Tervoort, Patty Graetz, Herman Kolk.

1989 Taalverandering, 19-23 juni, organisatie Fred Weerman

1990, Niet-lineaire fonologie, Utrecht, 18-23 juni. Organisatie: Mieke Trommelen (lezingen: Harry van der Hulst, Larry Hyman, Mieke Trommelen, Wim de Haas, Jan Nijen Twilhaar, Leo Wetzels, Carlos Gussenhoven, J. Rubach, Norval Smith, Paula Fikkert, Claartje Levelt, Dominique Nouveau, A. James).

1991 Tweede taalverwerving, Leiden. Organisatie: Josine Lalleman

1992 Het mentale lexicon

1993 Taaluniversalia, Amsterdam, 21-25 juni. Organisatie: Ans van Kemenade en Kees Hengeveld

Bijlage 7. Dissertatieprijs

De prijs heeft steeds betrekking op dissertaties die in het voorafgaande kalenderjaar verdedigd zijn.

1994 Jan-Wouter Zwart (RUG) *Dutch Syntax. A minimalist approach.*

1995 Paula Fikkert (UL) *On the acquisition of prosodic structure.*

1996 Marc van Oostendorp (UvT) *Vowel quality and phonological projection.*

1997 Ad Backus (UvT) *Two in one: Bilingual speech of Turkish immigrants in the Netherlands.*

1998 Anastasia Giannakidou (RUG) *The landscape of polarity items.*

1999 Jürgen Bohnemeyer (KUB) *Time relations in discourse. Evidence from a comparative approach to Yukatek Maya.*

2000 Joost Dekkers (UvA) *Derivations and evaluations. On the syntax of subjects and complementizers.*

2001 Ineke van de Craats (UvT) *Conservation in the acquisition of possessive constructions: A study of second language acquisition by Turkish and Moroccan learners of Dutch.*

2002 Onno Crasborn (UL) *Phonetic implementation of phonological categories in Sign Language of the Netherlands.*

2003 Dirk-Bart den Ouden (RUG) *Phonology in aphasia.*

2004 Elma Blom (UU) *From root infinitive to finite sentence.*

2005 Bert Botma (UvA) *Phonological aspects of nasality: An element-based dependency approach.*

2006 Sonja van Bortel (RU) *Can the late bird catch the worm? Ultimate attainment in L2 syntax.*

2007 Tamás Bíró (RUG) *Finding the right words: Implementing Optimality Theory with simulated annealing.*

2008 Brigitte Pakendorf (UL) *Contact in the prehistory of the Sakha (Yakuts). Linguistic and genetic perspectives.*

2009 Margot Rozendaal (UvA) *The acquisition of reference: a cross-linguistic study.*

Bijlage 8. HI-AVT-Scriptieprijs

Juryrapport 2000: De Algemene Vereniging voor Taalwetenschap voor Taalwetenschap (AVT) en Human Inference (HI) gaan jaarlijks de beste doctoraalscriptie op het gebied van de computationele taalkunde, geschreven aan een Nederlandse instelling voor Hoger Onderwijs, bekronen. Dit jaar wordt de prijs voor het eerst uitgereikt, dus voor de beste scriptie die in 1999 werd afgerond.

Winnaar 2000: Ielka van der Sluis (RUG) *Assigning timecodes to video-related textual documents. The alignment module within the Olive project.*

Bijlage 9. Belangenbehartiging

Uit notulen van de algemene ledenvergadering van de AVT op 20 sept. 1980 aan de VU: 'De voorzitter licht het nieuwe agendapunt, *de arbeidsmarkt voor taalkundigen*, toe. Konform artikel 3, lid 2, van de statuten acht het bestuur het de taak van de vereniging iets te trachten te doen aan de krappe arbeidsmarkt voor linguïsten. Hij schetst dat dit geen gemakkelijke taak is en dat er ook geen duidelijke ideeën zijn over de verschillende stappen die daartoe gezet kunnen worden. Het enige dat het bestuur dit jaar heeft kunnen doen is het versturen van een brief aan die instanties waar vakatures voor taalkundigen vaak gewoontegetrouw door koöptatie vervuld worden, met het verzoek aan deze vakatures in het vervolg grotere bekendheid te geven door advertenties in dag-, week- en/of vakbladen, opgave aan het Arbeidsbureau en/of mededelingen aan de relevante instituten. De voorzitter vraagt de aanwezigen of ze het met deze gang van zaken eens kunnen zijn. Als dit het geval blijkt te zijn, verzoekt hij om suggesties voor verdere acties om de werkloosheid onder taalkundigen te bestrijden en hij zegt de leden toe ze te informeren voordat verdere stappen op dit gebied ondernomen zullen worden.'

De brief die de voorzitter bedoelt, is waarschijnlijk die gedateerd 16 mei 1980, gericht aan de hoofddocenten Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans en Algemene Taalwetenschap van de MO-opleidingen in Nederland.

Geachte Heer of Mevrouw,

De tamelijk zorgwekkende arbeidsmarkt voor taalkundigen in Nederland is in het afgelopen jaar een regelmatig terugkerend agendapunt op bestuursvergaderingen van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap geweest. Het leek het bestuur van de vereniging binnen haar taak vallen om dit niet alleen te observeren maar om ook enige actie te ondernemen. Wij hebben dan ook in verschillende richtingen pogingen gedaan om de situatie enigszins te verbeteren. Met dit oogmerk wenden wij ons ook tot u. Als er binnen de taalkundestaf van uw afdeling een vakature komt, zoudt u daar dan zo uitgebreid mogelijk ruchtbaarheid aan willen geven? Wij denken hierbij aan advertenties in de door potentiële sollicitanten gelezen dagbladen etc. en/of melding op het plaatselijke arbeidsbureau.

Als u deze procedure altijd al volgt, zijn wij daarover natuurlijk verheugd. Mocht dat gewoonlijk niet gebeuren dan hopen wij dat u onze suggestie in serieuze overweging wilt nemen. Niet alleen in het belang van de leden van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap, maar ook in dat van uw en onze huidige en toekomstige vakgenoten.

Met vriendelijke groet, Marinel Gerritsen (Sekretaris), Wim Zonneveld (Voorzitter).

De bemoeienis bleef niet zonder effect. E-mail Marinel Gerritsen, 26-10-00: 'Mede veroorzaakt door allerlei andere wettelijke maatregelen [mocht] het meer dan 100% werken al gauw niet meer.' En e-mail van Crit Cremers (30-10-00): 'Ondergetekende hamert voortdurend op de noodzaak aandacht te besteden aan werkgelegenheid – buiten de academia – voor drs'en en dr'en. Veel praat, weinig wol, voor de AVT als beroepsvereniging. René Kager en ik bestoken het LOT. Uiteindelijk komt er een soort website met gepromoveerden in de aanbieding, maar dan hoeft het allemaal niet meer want nu komen de taalkundigen vanzelf al buiten de akademie aan het werk.'

Index nominum

In deze naamindex zijn alleen 'historische' personen opgenomen; van de nog levenden alleen personen met geboortejaar tot 1930. Namen uit de literatuuropgaven zijn niet geïndexeerd.

Anceaux, Johannes Cornelis ('Joop',
1920–1988) 90, 107, 111	Bolling, George Melville (1871–1963)
99
Baader, Theodor Ludger Josef Anna Ma-
ria (1888–1959) 25	Boshoff, Stephanus Petrus Erasmus
(1891–1973) 111
van den Baar, Antonius Henricus (1923–
2009) 8	Bouman, Arie Cornelis (1892–1966)
59
Becking, Gustav Wilhelm (1894–1945)
13	Brøndal, E. Viggo (1887–1942)
14, 20
van den Berg, Berend (1911–1979)
25, 38	Bricteux, Auguste (1873–1937)
100
Berg, Cornelis Christiaan (1900–1990)
40, 50, 54, 55, 57, 59, 79, 81, 87,
111	Brom, Gerardus Bartholomeus (1882–
1959) 16
Bernstein, Basil Bernard (1924–2000)
91	Brouwer, Bernardus (1881–1949)
29, 30
Bezoen, Herman Lambertus (1908–1953)
25	Brouwer, Jelle Hindriks (1900–1981)
79
Bierwisch, Manfred (*1930)
103	Burssens, Amaat Frans Stephanie (1897–
1983) 87, 111
Bloomfield, Leonard (1887–1949)
99	Buyssens, Éric Jean Louis (1900–2000)
87, 111
Bloomfield, Maurice (1855–1928)
99	Cohen, Antonie (1922–1996)
11, 26, 90, 107
Boas, Franz (1858–1942)
99	Cohen, David (1882–1967)
45
de Boer, Cornelis (1880–1957)
60, 84	Daan, Johanna Catharina ('Jo', 1910–
2006) 15, 26, 29, 30, 48, 50, 56,
57, 59, 60, 78, 82, 87, 89, 90
Boer–den Hoed, Petronella Maria (1899–
1973) 80	van Dam, Jan (1896–1979)
45, 46
Boisacq, Émile (1865–1945)
100	van Dantzig, Branco (1870–1942)
8, 20, 27–30, 37
Bolkestein, Alide Machelt (1944–2001)
108	Devoto, Giacomo (1897–1974)
14

- Dik, Simon Cornelis (1940–1995)
91, 96, 98, 100, 107, 112
- Dols, Jan Willem Hubertus Marie ('Willy', 1911–1944) 8, 25, 27, 31–32, 37
- Dornseiff, Franz (1888–1960)
88
- Draak, Amalia Maartje Elizabeth (1907–1995) 80
- Dresden, Samuel (1914–2002)
45, 51, 53
- Ebeling, Carl Lodewijk
11, 23, 26, 40, 41, 88, 93, 112, 113
- Ellis, Jeffrey O. (fl. 1960)
101
- Engels, Joseph (1909–1975)
112
- Eringa, Pier (fl. 1950)
11, 23, 26, 27, 39, 41, 51, 54, 56–61, 82, 84, 86, 89, 106, 107
- van Es, Gustaaf Amandus (1904–1981)
79
- Esper, Erwin Allen (1895–1972)
99
- Fischer-Jørgensen, Eli (*1911)
39
- Fokkema, Klaas (1899–1967)
11, 23, 26, 40, 59, 60, 84
- van Gilse, Peter Heinrich Gerhard (1881–1959) 79
- van Ginneken, Jacobus Johannes Antonius van ('Jac.', 1877–1945)
7–28, 31–32, 37, 38, 45, 46, 51, 87
- Gonda, Jan (1905–1991)
59, 79, 97
- Gosses, Godard (1877–1955)
79
- Groot, Albert Willem de (1892–1963)
8, 15, 19, 21, 23, 26, 38, 45, 46, 50–52, 54, 55, 57, 79, 81, 88, 98, 112
- Grootaers, Ludovic Jean Joseph (1885–1956) 41
- Guiraud, Pierre (1912–1983)
41, 111
- Habbema, Diederikus Marius Elbertus
79
- van Haeringen, Coenraad Bernardus (1892–1983) 11, 20, 50, 59, 60, 79, 84, 88, 111
- Harting, Pieter Nicolaas Ubbo (1892–1970) 79
- Havránek, Bohuslav (1893–1978)
13
- Heeroma, Klaas Hanzen (1909–1972)
20, 21, 23, 24, 26, 38, 79
- Hellinga, Wytze Gerbens (1908–1985)
11, 21, 38, 40, 45–50, 53–61, 64–78, 80, 81, 84
- Hjelmstev, Louis Trolle (1899–1965)
39, 41, 112
- van Holk, André Georges Frédéric (1924–2010) 26, 41, 88
- Hubers, Gerard A.C. (1937–2003)
91, 107
- Jakobson, Roman Osipovič (1896–1982)
7, 8, 10, 13, 14, 17, 19, 20, 26, 40, 41, 46, 87, 110, 111
- Janssen, Harry Hubertus (1910–1982)
40, 79, 88
- Janssen, Willem Adriaan Franciscus (1909–ca. 1968) 25
- Jones, Daniel (1881–1967)
14
- de Josselin de Jong, Jan Petrus Benjamin (1886–1964) 79

- Kaiser, Louise (1891–1973)
9, 10, 12, 20–22, 28–30, 38, 50, 51, 53, 55, 58, 78, 88
- Karcevskij, Sergej Iosifovič (1884–1955)
8
- Kats, Joannes Cornelis Paulus (1906–2000) *25*
- van Katwijk, Albert Frits Victor (1931–1981) *107, 112*
- Kerkhoff, Emma Louise ('Emmy')
59
- Kern, Johan Hendrik (Hzn) (1867–1933)
10
- van Kleffens, Eelco Nicolaas (1894–1983) *19*
- Kloeke, Gesinus Gerhardus ('Gerrit', 1887–1963) *11, 79*
- Knop, Gerrit (1873–1949)
25
- Kohnstamm, Philipp Abraham (1875–1951) *52*
- Kooij, Johannes Gijsbert ('Jan', 1940–2004) *107, 112*
- Kraak, Albert ('Remmert', 1928–2005)
47, 91, 107, 112
- Kramers, Johannes Hendrik (1891–1951)
23, 38, 50, 53–56, 79, 80
- Kretschmer, Paul Wilhelm (1866–1956)
9
- Kuiper, Franciscus Bernardus Jacobus (1907–2003) *79*
- Kuiper, Gerrit (1904–1973)
60, 84
- Kukenheim Ezn, Louis (1905–1972)
112
- Kummer, Werner (1943–2010)
102
- Kuryłowicz, Jerzy (1895–1978)
14
- Labov, William (*1927)
91, 93, 112
- Lagas, R. (fl. 1950)
111
- Langeveld, Martinus Jan (1905–1989)
79
- Lasch, Luise Agathe (1879–1942?)
31
- van Lessen Kloeke, Willem Ubbo Sievert ('Wus', 1938–2004)
108
- Lieftinck, Gerard Isaac (1902–1994)
79
- Lindroth, Hjalmar (1878–1947)
14
- Malmberg, Bertil (1913–1994)
39
- Mansion, Joseph (1877–1937)
100
- Martinet, André (1908–1999)
17
- Martinez, Raoul (1876–1973)
52
- Mathesius, Vilém (1882–1945)
8, 10, 13, 14
- Meertens, Pieter Jacobus (1899–1985)
10, 11, 15, 20–23, 26, 29, 30, 45, 46, 50–61, 78, 84, 86, 106, 107
- Meillet, Antoine Paul Jules (1866–1936)
9
- Meinsma, Gerrit Lenze (1924–2003)
23, 40, 47, 58, 88
- Merckens, P.J. (fl. 1950)
39
- Michels, Leonardus Cornelius (1887–1984) *79*
- Mohrmann, Christine Andrina Elisabeth Maria (1903–1988) *57, 59, 60, 79, 81, 84, 95*

- Mol, Hendrik (1919–1981)
41
- Moulton, William Gamwell (1914–2000)
87, 111
- Mukařovský, Jan (1891–1975)
13
- Odé, Arend Willem Mauritz (1887–1951) 79
- Oldfather, William Abbott (1880–1945)
99
- Paardekooper, Petrus Cornelis (*1920)
39, 88, 90, 112
- Peeters, Franciscus Johannes Petrus (1918–2003) 40
- Pos, Hendrik Josephus (1898–1955)
20, 46, 52, 53, 79
- Prins, Anton Adriaan (1902–19??)
23, 60, 84, 88, 106, 107, 111
- Puscariu, Sextil (1877–1948)
14
- Reichling, Anton Joannes Bernardus Nicolaas (1898–1986) 7, 38, 39, 40, 46, 50, 54, 57, 60, 79, 81, 84, 87, 98, 110
- Renders, Johan (fl. 1939)
25
- Ribbert, Bernardus (= Petrus Thomas Ribbert OCarm) (fl. 1933)
25
- Rompelman, Tom Albert (1906–1984)
59, 60, 79, 84, 88, 111
- Ronkel, Philippus Samuel van (1870–1954) 79
- Roose, Herman (1916–1968)
88, 112
- Roozendaal, A. (1881–1948)
13
- Roques, Mario Louis Guillaume (1875–1961) 14
- Roukens, Winand (1896–1974)
79
- Royen, Nikolaus Jacobus Hubertus, O.F.M. ('Gerlach', 1880–1955)
79
- Sassen, Albert (1921–1999)
107
- Sapir, Edward (1884–1939)
14, 54, 99
- de Saussure, Ferdinand Mongin (1857–1913) 8
- Schenk, Victor Willem Damien (1902–)
88, 111
- Scholten, Paul (1875–1946)
22
- van Schooneveld, Cornelis Hendrik ('Kees', 1921–2003) 18, 19
- Schrijnen, Joseph Charles François Hubert (1869–1938) 13
- Schultink, Hendrik ('Henk', *1924)
47, 90, 91, 107
- Scripture, Edward Wheeler (1864–1945)
10, 12
- Selmer, Ernst Westerlund (1890–1971)
40, 87
- Siertsema, Bertha (1917–2001)
41, 88, 112
- van Soest, Johannes Leendert (1898–1983) 41, 111
- Soeteman, Cornelis (1912–2005)
43, 59
- Sötemann, August Lammert ('Guus', 1920–2002) 39, 54, 56
- Sommerfelt, Alf Axelsson (1892–1965)
14
- Stutterheim, Cornelis Ferdinand Petrus ('Kees', 1903–1991) 9, 11, 23, 26, 39, 46, 50–61, 79, 83, 84, 86, 87, 90, 93, 106, 107, 112, 113

- Swart, Jacobus (fl. 1950)
40
- Tans, Jean Guillaume Hubert ('Sjeng',
1912–1993) 25
- Teeuw, Andries (1921– na 2006?)
106
- Tervoort, Bernhard Theodoor Marie
(‘Ben’, 1920–2006) 89
- Trier, Jost (1894–1970)
88
- Trojan, Felix (1895–1968)
112
- Trubetzkoy, Knjaz’ [vorst] Nikolaj Ser-
geevič (1890–1938) 8–10, 13–18,
22, 25
- Uhlenbeck, Eugenius Marius (‘Bob’,
1913–2003) 8, 39, 41, 55, 59, 60,
84, 95, 96
- Vachek, Josef (1909–1996)
8
- Valkhoff, Marius François (1905–1980)
58, 79
- Vendryes, Joseph Jean Baptiste Marie
(1875–1960) 14
- Verburg, Pieter Adrianus (1905–1989)
98
- Verdenius, Andries Anton (1876–1950)
45, 53, 79
- Verhaar, Jo W.M. (1925–2001)
98
- Vidos, Benedek M.P. Elemér (1902–
1987) 79
- de Vooy, Cornelis Gerrit Nicolaas
(1873–1955) 50, 80
- Vos, Andries Laurens (1919–2009)
90
- Voskuil, Johannes Jacobus (‘Han’, 1926–
2008) 47
- Voûte, Edward John (1887–1950)
29, 30
- de Vries, Wobbe (1863–1942)
24
- Wagenvoort, Hendrik (1886–1976)
80
- Waszink, Jan Hendrik (1908–1990)
59, 60, 84
- Weerenbeck, Bernard Herman Joseph
(1878–1954) 13
- Weijnen, Antonius Angelus (‘Toon’,
1909–2008) 25, 38, 46, 59, 89
- Weisgerber, Johann Leo (1899–1985)
14
- Weiss, Albert Paul (1879–1931)
99
- van Wijk, Nicolaas (1880–1941)
7, 10, 15, 17–21, 23–24, 26, 31,
37, 49, 76, 87,
- Wille, Jacobus (1881–1964)
80
- Wils, Johannes Arnoldus Fredericus
(1901–1975) 23–26, 37, 39, 46,
50–60, 79, 81, 84
- Zaalberg, Carlo Allard (1909–2004)
38
- Zandvoort, Reinard Willem (1894–1990)
80
- Zwaardemaker Czn, Hendrik (1857–
1930) 9–10

